

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Editorial. Daniel Săuca , Primăvara Poeziei	1
Viorel Mureșan , Poeți din spații hispanice	2
Carmen Ardelean , Coline și coliniarități	4
Vasile Hatos , Puterea lui Dumnezeu în suferință	5
Marcel Lucaciu , Visele copilăriei	6
Gheorghe Moga , Dicționar poetic: <i>cumpănă</i>	7
Un nou album de artă la Editura „Caiete Silvane”: Gheorghe Ilea , „CET Zalău în demolare”	8
Menuț Maximilian , Afară din somn și din vis	9
Viorel Mureșan : „Poezia face parte din structura ființei umane”	10
Alice Valeria Micu , Caragiale și Macedonski, un episod	11
Alexandru Jurcan , Andersen dincolo de povești	12
Gheorghe Glodeanu , Redescoperirea unei autoare uitate	13
Viorel Gh. Tăutan , Din nou, departe	14
Ion Onuc Nemeș , Sat natal	16
Gabriel Chifu, Premiul Național de Poezie „Lucian Blaga”	21
Alexandru-Bogdan Kürti , Două noi volume de Györfi-Deák György	22
Alexandru-Bogdan Kürti , Sub semnul magic al Poeziei	23
O nouă antologie bilingvă: „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza”	24
Poeme de Balázs F. Attila , Boda Edit , Silvia Bodea-Sălăjan , Ioan-Vasile Bulgărean , Demény Péter , Devecseri Zoltán , Egyed Emese , Fekete Vince , Simone Györfi , Halmosi Sándor , Daniel Hoblea și Dina Horvath traduse de Balázs F. Attila , Dósa Andrei , Lövetei László , Kocsis Francisko , Simone Györfi însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	25
Versuri de Lucia Bibarț , Maria Bilțiu și Nicolae Nistor	33
Silvia Bodea-Sălăjan , Șocul prezentului	34
Marin Pop , Vizita ministrului Angelescu la școlile nou-construite în Sălaj	35
Laurențiu-Ștefan Szemkovics , Decorație acordată în 1922 prefectului județului Sălaj	39
Wesselényi Miklós-fiul , Jurnal de călătorie (1821-1822) (10), traducere de Györfi-Deák György	40
La Editura „Caiete Silvane” a apărut monografia „Jibou – Arc peste timp”	41
Alice Valeria Micu , Doină de iunie	42
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	43
Ioan Ielciu , Practicarea jocului de oină în Casa Voivodului	44
Daniel Mureșan , Cronica discului, James LaBrie – <i>Beautiful Shade Of Grey</i>	46
Simona Ardelean-Samanta , Filmografile Simonei, <i>La La Land</i> (2016)	47
Alexandru-Bogdan Kürti , Györfi-Deák György , Malaxorul de iunie	48
Omagiații lunii iunie (Din Dicționarul Sălaj – Oameni și Opere . Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)	52
Arca poeziei, Dante Alighieri , Sonetul XXIV din Vita nova, traducere de C.D. Zeletin , o rubrică de Viorel Mureșan coperta III	
Copertele I și IV sunt ilustrate cu fotografii de la cea de-a XX-a ediție a Festivalului internațional „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza”, Zalău, 20-21 mai 2022	

Primăvara Poeziei

Daniel SĂUCA

Îmi laud singur marfa (nu sunt singurul, fără îndoială), dar chiar am fost mulțumit de desfășurarea celei de-a 20-a ediții a Festivalului „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza”. Sub magia luminoasă a Poeziei s-au strâns peste 20 de poeți din România, Ungaria și Slovacia, peste 70 de elevi participanți la concursurile de recitare și peste 200 de elevi și profesori prezenți la desaturile scriitoricești din cinci licee zălăuane. Muzica clasică și pictura au completat tabloul unei manifestări ce a demonstrat, măcar în opinia mea, că nu e totul pierdut în privința receptării poeziei de noile generații.

După trei ani, am putut organiza în condiții normale festivalul nostru. Parcă uitasem cum a fost. Nu a fost însă necesar să reinventăm nimic. Ne-am bucurat de întâlnirea cu Poezia și cu Poetii. Trei dintre poeții maghiari prezenți la festival mi-au dăruit din cărțile lor: Péter Demény, *Splendidul mistreț* (Curtea Veche, 2022); Balázs F. Attila, *Albastru* (Cosmopoli, 2021); Halmosi Sándor, *Raiul ca toate zilele* (Junimea, 2019). Și pe ei îi veți putea citi în paginile revistei „Caiete Silvane” cu versuri din antologia bilingvă „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza 2022”, a cărei temă este moartea. Nu puteam să ocolim această temă (eternă a po-

eziei). Și pentru că a fost pandemia (încă nu a plecat). Apoi a venit războiul din Ucraina. Și deoarece, din 2019 încoace, mai mulți colegi și prieteni ai „Primăverii Poeziei” ne-au părăsit pentru o altă lume: Daniel Hoblea, Kiss László, Fejér László, Józsa László, Kerekes Edit. Și în memoria lor continuăm să credem în cultură, în cuvintele rânduite pentru minte și inimă.

Festivalul nostru este important și pentru întâlnirile dintre poeți. Trei zile s-a vorbit o singură limbă, limba poeziei. Nu cred că sunt vorbe mari: prietenia chiar există sub semnul Cuvintelor. Aspectul poate cel mai important: desaturile scriitoricești în licee și colegii și apoi concursurile de recitare. Cum spuneam, nu e totul pierdut...

Attila F. Balázs

ALBASTRU

Cosmopoli

Pentru antologia „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza” din acest an au fost invitați să publice, pe tema *Moartea* (sub posibilele ei nuanțe, mai mult sau mai puțin explicite), treizeci și nouă de poeți, nouăsprezece români și douăzeci maghiari.

Traducerile CV-urilor și creațiilor poezilor din această antologie au fost realizate de: Balázs F. Attila: Balázs F. Attila, Silvia Bodea Sălăjan, Daniel Hoblea, Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Ion Pițoiu-Dragomir, Emilia Poenaru Moldovan, Ioan F. Pop, Ion Pop, Coman Șova; *Dósa Andrei*: Boda Edit, Devecseri Zoltán, Kemenes Henriette, Kiss Lehel, Pethő Lo-

rand, Simonfy József; *Simone Györfi*: Simone Györfi, Dina Horvath, Iris Király, Angela Maxim, Molnár Andi, Molnár Henrietta, Simonfi István, Viorel Tăutan, Thököly Vajk (a mai tradus și textul introductiv al lui Daniel Săuca, *Poezia în haine de gală. „Primăvara Poeziei” – Díszruhában a vers. „A Költészet Tavasza”*); *Kocsis Francisko*: Demény Péter, Egyed Emese, Fekete Vince, Halmosi Sándor, Jász Attila, Lakatos Mihály, László Noémi, Lovétei Lázár László, Oláh András; *Lövetei Lázár László*: Ioan-Vasile Bulgărean, Kocsis Francisko, Marcel Lucaciu, Alice Valeria Micu, Daniel Săuca; *Mihók Tamás*: Kemenes Henriette.

Viorel MUREȘAN

Poeți din spații hispanice

Recitind o cuprinzătoare culegere, *Valori eterne ale poeziei hispane*, în prefața traducătorului, Dariu Novăceanu, am dat peste următoarea frază: „... poeții din această carte s-ar fi putut întâlni absolut toți, în una și aceeași aulă, ori sub umbra aceluiași copac, pentru a-și rosti, în una și aceeași limbă, poemele lor.” Am reținut-o pentru că ar fi cea mai potrivită exergă a cărții de care urmează să ne ocupăm: *Poeți din spațiul hispanic*, antologie, selecția, traducerea și prezentarea: Mihaela Vechiu și Eugen Barz, Editura Junimea, Iași, 2021. Despre cei doi traducători avem la îndemână câte o notă biobibliografică pe clapetele celor două coperte interioare. Eugen Barz e un poet cunoscut, inclusiv cititorilor noștri, dintr-o cronică de întâmpinare la un volum al său din 2019. El mai este și un prestigios activist pe tărâm ecumenic, în spațiile de limbă spaniolă. Colaboratoarea sa, Mihaela Vechiu, stabilită la Madrid în 2002, a avut în țară apariții în revistele „Argeș”, „Scriptor” și „Steaua”. Din cuvântul traducătorilor vom reține doar informațiile riguros necesare: că volumul cuprinde poeme de limbă spaniolă din Peninsula Iberică, dar și din America, iar între cei 17 poeți, unii sunt consacrați, alții începători. Scurtul portret biografic al fiecărui autor include și o trecere în revistă a realizărilor celor mai importante care poartă semnătura lor. Volumul este bilingv, dând cititorului posibilitatea să probeze calitatea traducerii. Însă cota de numai patru poeme repartizate fiecărui poet ni se pare parcimonioasă cu exagerare, pentru a putea fi și relevantă. Criteriul, discret, al ordonării poezilor în cuprins este cel alfabetic.

María Cristina Casado Alcalde e o poetă din Burgos, Spania. O

mare miză în construcția ei poetică o are jocul culorilor. În partea finală a unui poem intitulat *Șuvițe albastre*, descoperim, aproape fără cusur, o structură de haiku: „Din înălțimi, corbi roșii/ grăbesc spre țărni/ Biciuiește vântul.” (p. 15). Amușinând misterul ascuns în lucruri, poeta atinge o expresivitate plină de relief în poemul în proză: „La cinci și douăzeci și cinci dintr-o altă noapte care mă doare. Camionul atinge solul încrețit. Cutii strivite neglijent se prăbușesc. Câte o sacoșă ruptă sau neînchisă lasă urme de țepi. O vestă fluorescență abia se vede prin ceață. Un om adus de spate întinde un braț în aer. Sacoșe și cutii de salată, zboară, brăzdând noaptea, până și burta camionului se rotește și se rotește. Mâini ce s-au făcut mânuși, mirosul de dinți foarte curați, lângă cel de varză stricată. Și pe etrier, o enormă cizmă uzată.” (*La cinci și douăzeci și cinci*, p. 17). Formația juridică a Barbarei Butraguenio transpare din toate textele ei, lungi, mai apăsate la nivelul lexical: vinovăție, minciună, vină, virtute, dreptate etc. Chiar tematica poemelor încorporează și sublimează valori ale justiției: „De câtva timp încoace/ vizitezi frecvent minciuna/ și întunecata ei catedrală” (*Deschide gura și privește în interior*, p. 25), sau: „Vina este o formă de lăcomie/ și un mod istovitor de a tezauriza virtutea.// Nu mai știu care e masca și care e chipul.” (ibid., p. 29). Argentinian, conaționalul lui Borges, Marcelo Diaz este autorul unor poeme extrem de concentrate, din care aproape fiecare vers degajă accente ironic-sceptice. În *Urare la apus de soare*, omul este protagonistul unui spectacol cosmic, la care ia parte o singură dată, căci timpul este limitat și individual: „Fie să ajungi în

agora și să ai surâs de magnolie./ Să apropii mâna ta și să atingi apa,/ lumina întinsă/ momentul infinit și unic/ al creșterii tale.” (p. 45).

În cazul lui Carlos D’Ors ne ajută și nota biobibliografică prin câteva informații colaterale: aflăm că poetul e și artist vizual, ilustrator și critic de artă. De aceea, în *Trista carantină*, putem înțelege că descrierea unui monument de un fiesc și de o banalitate dezarmantă se face cu sentimentul că sapă în piatră cronică unui mare eveniment: „O nesfârșită tristețe se plimbă/ printre mobilele casei mele,/ în rugăciunea pierdută a unei bătrâne/ ce se aude de după perdelele/ casei din față,/ în tusea uscată și neîntreruptă/ a vecinului de deasupra,/ în lacrimile uitate,/ în chiuveta din baie,/ în imaginea chipului meu orfan,/ în ecranul televizorului/ permanent închis,/ în tăcerea ce rupe odată/ cu scârțâitul trist al mobilelor./ Liniștea s-a făcut stăpâna/ timpului meu și a trupului meu,/ dincolo de fereastră se ascunde/ o lume descurajată și moartea.” (pp. 61-63). Unul dintre cei mai vârstnici autori din carte, Miguel D’Ors, născut în 1946, este și „unul dintre reperele noii poezii spaniole, influențând numeroși autori tineri.” (p. 65). Principalele teme, la el, sunt timpul și destinul uman,

guvernaate de hazard. În *Ciudata afacere*, ambele teme au ca suport imagistic același simbol recurent: calendarul: „Ciudată afacere viața asta: eu care puteam/ să mă nasc în 1529/ sau în Pittsburg sau arhiduce, eu care puteam/ fi Chesterton sau preot budist, să mă fi născut/ galician și d'Ors și toate laolaltă./ Ciudată afacere/ că în multitudinea secolelor,/ în care există China nenumărată/ și Bosnia și cruciadele și incașii,/ tocmai pe mine fu să mă nimerească/ nenorocirea de-a fi eu.” (p. 73). Elena Soto García, în antologie, e prezentă cu poezie, predilect, erotică. Tehnica e a lirismului scenic, inventând un interlocutor în fața căruia solilocviul eului liric (feminin) e sublimat de eros: „Am adunat praful pașilor tăi/ și l-am pus într-un coș de răchită/ pe apă,/ l-am împrăștiat în vânt,/ l-am aruncat în foc,/ pentru ca pașii mei și pașii tăi/ să se întâlnească după ploaie,/ să bați la ușa mea/ și să cauți focul casei mele/ când vântul aspru al nordului/ îți lovește fața.” (*Metrica încântării, predicției, a vrăjii*, p. 85). La Hasier Larretxea, un metatext cu titlul *A scrie* arată o înțelegere plastică a naturii, precum și sugestii de factură romantică și intimistă.

Scriind un poem cu titlul *Obstacole*, Roberto García de Mesa nu face decât să illustreze cum sfera eticului se intersectează cu sfera esteticului, după regulile unei spontaneități cenzurate. Lărgind plaja poeziei sociale, un alt text, *Erou* pare a desemna însuși arhetipul uman, condamnat la o condiție tragică: „Când viața te lovește fără limite și crezi/ că rezistând ai învins-o,/ deja a murit ceva în tine.” (p. 109). *Apără poezia* de Rafa Mora este manifestul unui poet care din capul locului, respinge aventurierii gata oricând să antreneze lirismul pe direcții înfundate: „Apără poezia/ ... / de extremismul rânced/ ... / de atitudinea intelectualistă,/ de premiul anticipat/ ... / de mesianismul cu panglici/ ... / de farișei egolatri/ ... / Apăr-o de tranșeele lecturii,/ întoarce-o la originea sa, spre pământ,/ spre emoție, spre reducta intimă.” (pp. 115-117). Poezia cu aparență denotativă a lui Enrique

Nogueras nu e o simplă descriere, capătă un nimb transcendent, de parcă ar fi intrat într-o iconă: „Cum să nu-mi amintesc de tine în Istanbul,/ Aici, unde niciodată n-ai fost, dar aerul/ reverberează în cupole ca și cum le-ai privi tu? (*Cornul de aur*, p. 129). Discreția e atributul cel mai bine reliefat al poeziei scrise de Alicia Párraga. Pe fundalul acestei stări, în *Frumusețea în degradarea pigmentilor*, ea poate urmări, pe varii paliere ale existenței, de la spectacolul străzii, la amorul intim, adâncirea ființei în moarte. Joaquín Juan Penalva e un poet, prin definiție, livresc. În *Tristețea înțelepților*, de parte de a locui un paradis, cărțile sunt neliniștitoare, abominale chiar, precum oglinzile lui Borges. În mintea de cititor a poetului se naște o complicitate, în cadrul căreia, înțelepciunea și melancolia fac cea mai bună casă.

Pasiunea erotică din poezia Adei Salas e pusă în surdină de amintirea morții. Conjugate, aceste două teme atrag în siajul lor și alte motive lirice, precum visul sau absența, proiectând totul în texte lirice cu multiple deschideri interpretative. O poezie mai pronunțat experimentală găsim la Javier Salvago. Ambiguitatea discursului din *Azi ca și ieri* ni se pare binevenită, câtă vreme confruntarea cu moartea a unui eu poetic, adoptând formă gramaticală de plural, e numai aluzivă. Iar ironia, aici, ține locul unei perne eufemistice: „Când într-o după amiază/ cerem chelnerului ca de obicei:/ o ceașcă de ceai, pentru că alcoolul/ ne-a arătat dinții./ Când ne întoarcem la amintiri/ ca să fugim de prezent –/ fiindcă de asemenea viața/ ne-a arătat dinții .../ Prudent ar fi să nu ne ridicăm/ din pat, să stăm bine înveliți/ și să zicem morții când vine:/ ai ajuns cu câțiva ani mai târziu.” (p. 173). Un univers poetic inconfundabil se naște în cele câteva ipostaze de viață propuse de Pablo Segui: o pisică pe acoperiș, un bătrân care doarme cu capul în piept, lătratul unui câine prin gard, cineva căutând mâncare printre gunoarie. Și, peste toate acestea, silueta poetului, care singur știe că doar scrisul

e scăparea. Și mai știe un lucru: că timpul investit pragmatic și cel datorit meditației și creației au valori ce nu se pot compara: „Pierderea timpului/ face bine poemului/ dar mai mult propriei tale vieți,/ care fuge și fuge./ «Timpul înseamnă bani», zic/ cei ce nu mai cred în nimic./ Timpul este lumina ascunsă,/ care nu se uită./ Un bărbat s-a întors/ întru sine. Nisipuri/ plimbă fără odihnă./ Și când vorbea, strălucea.” (*Ce merită mai mult*, p. 189).

Ideea supraviețuirii prin artă este și tema unui *Epitaf* scris de Jenaro Talens. Nobilă în sine, cu îndepărtate rădăcini umaniste, tema este prezentă direct sau indirect, la aproape toți poeții, de-a lungul veacurilor, ca și la cei ai antologiei de față. Însă greu de atins rămân acuratețea formală, simplitatea intimistă și generozitatea umană ale lui Jenaro Talens: „Am fost un bătrân menestrel și spuneam istorii./ Numele meu nu contează./ Las doar statornica mea îndeletnicire/ pentru că ea îmi dicta versurile,/ nu viața scurtă pe care am trăit-o,/ nici durerea, nici puțina ei importanță./ Ea a murit cu mine, și chiar aici zace,/ nudă ca mine, sub această piatră.” (p. 201). Antologia se încheie cu opera unui poet fascinant: Jesús Urceloy. Fără a i se simți exaltarea, fără a veni spre natură cu o neobișnuită bucurie a simțurilor, poezia sa are firescul vieții și logica intrinsecă a artei literare: „Îmi amintesc unele lucruri. Acolo dansează/ în ceață niște copii, o motocicletă/ întrerupe un monolog, un bătrân/ urcat într-un arbore țipă. Un tată trist/ o femeie care moare domol./ Și nebuna satului ne privea/ din altă lume, poate din altă viață/ trecută prin ochii ei. Mă plimb/ împreună cu singurătatea mea pe plajă,/ în timp ce orbul/ interpretează seara din acordeon./ Pentru că este viața și trece și nimic/ după aceea nu ni se va întâmpla la fel: posibil/ ceva normal sau rezonabil.” (*Amarcord*, p. 207). Prin antologia întocmită de Eugen Barz și Mihaela Vechiu, avem încă o dată acces la unul dintre cele mai fertile spații poetice.

Coline și coliniarități

Spații, puncte, noduri, filme, Simona Ardelean

Carmen ARDELEAN

O abordare psihocritică a volumelor semnate de Simona Ardelean ar evidenția, cu siguranță, o interesantă coliniaritate, în ciuda polifonismului evident, a atmosferei sinestezice și a eterogenității tematiche, care lasă cititorului, la finalul lecturii fiecărei cronici de film, senzația pe care doar ocheanul-caleidoscop al copilăriei ni-l oferea. Locus communis e, în cazul ei, într-o formulare aparent prozică, scrisul *cu toată ființa*, căci nu sunt concediate, în timpul vizionării filmelor sau al consemnării profundelor meditații pe marginea acestora, nici fosta elevă sau studentă, nici actuala profesoară, nici pasionata de fotografie și călătorii, prin urmare, nicio fărâmă din autorul biografic, empiric sau din ceea ce autoarea numește „punctări personale ale experiențelor culturale care m-au modelat”.

Un aer pe care îl simțisem și în *Cinegrafii*, primul volum de cronici de film publicat în 2018, la Editura „Caiete Silvane”, Zalău se poate respira în *Spații, puncte, noduri, filme*. Apărută în decembrie 2021, la aceeași editură, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea include 43 de cronici de film apărute, în ultimii patru ani, în revista „Caiete Silvane”. Nu despre o simplă reunire într-un volum a unor texte deja publicate e vorba aici, căci Simona Ardelean modifică abscisa, re poziționând, ca într-un sistem rectangular, cartezian, pe linia ordonatei, poate chiar a spiralei, fiecare cronică. Care sunt criteriile după care a re poziționat, în puzzle-ul complex al volumului, fiecare cronică, aflăm chiar de la autoare, hermeneut generos, cu *sânge* didactic. Evident, matrița e literară. După una marca *Orașele invizibile*,

de Italo Calvino, prezentă în primul volum, a venit rândul *Dese-nului din covor*, al lui Henry James, care, prin culori și forme, oferă sens/sensuri structurii volumului și fiecărei cronici în parte. Cele cinci capitole distincte reunesc cronici ce converg spre elementele esențiale ale limbajului artistic, punctul, linia, forma și culoarea, ultima fiind utilizată, de această dată, ca substanță revelatoare, căci albul, roșul, argintiul sau albastrul amprentează nodurile volumului.

O microistorie subiectivă a ultimului secol de cinematografie poate fi volumul ce reunește texte ce se apleacă atent, sensibil, chiar luciferic asupra unor producții cinematografice mai mult sau mai puțin cunoscute, de la film mut, la producții 2020-2021, de la filme europene (unul singur e românesc), la filme apărute pe alte două continente, de la filme de artă, la filme ce abordează teme actuale. Un criteriu în alegerea filmelor despre care *grăiește* cred că e cel pe care l-am găsit strecurat discret, la finalul unei cronici: sunt selectate filmele care „grăiesc”, care „reșesc să te facă să le ascuți și să-ți pui întrebări”. Și, într-adevăr, maniera în care alege să scrie despre filme-capodoperă sau filme-Cenușareasă e una profund interogativă, căci nu despre răspunsuri pe care le oferă un film, despre etichete și sertare este vorba, ci despre întrebările existențiale pe care ni le generează sau le trezește din amorțire, despre amintiri și conexiuni voluntare sau, mai valoros, involuntare, despre ochiul pe care ni-l deschide/ne provoacă să-l deschidem în afară sau în(l)ăuntru.

Cred că marea calitate a cronicăresei-dantelărese e de a fi, în egală măsură, în 5000 de semne, de-

opotrivă extrem de analitică și de sintetică, simultan. Palierele interpretative sunt incredibil de variate; matematica, pictura, fotografia, literatura, muzica sunt doar câteva dintre cheile pe care le folosește în descifrarea semnificațiilor filmului. Lumina sau cromatica simbolică, fundalul muzical în deplină consonanță cu firul narativ sau cadrul, simetria scenelor sau contrastul perspectivelor, reverberațiile livrești, toate trădează acribia și intuiția, cultura și pasiunea. În plus, ceea ce place neșpus e permanenta metamorfozare a limbajului, căci fiecare cronică uzează de un limbaj perfect asortat tematicii, atmosferei, lumii filmului descris, ca într-o izbită încercare de îmbibare a penelului în/din matca filmului. Aceasta e dublată de o metamorfozare a unghiului de abordare, a construcției cronicii, evitând obositoarea asonanță formală, redundanța.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Puterea lui Dumnezeu în suferință

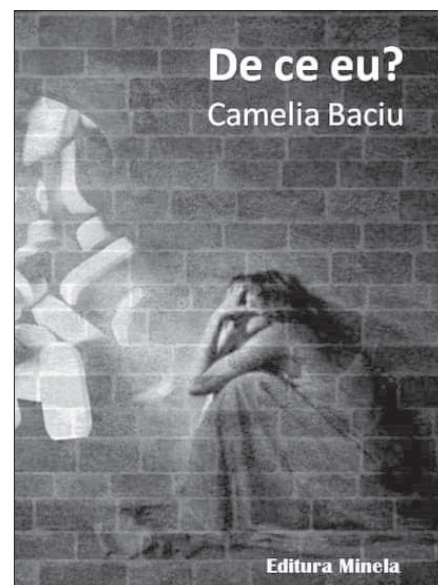
Vasile HATOS

Puterea lui Dumnezeu în inima unei ființe disperate este la fel ca rugăciunea spusă de un copil când plânge în clipele disperării, deoarece sufletul pur al copilului este strâns legat de legile naturii și legile Universului. Așa noi, oamenii, suntem strâns legați de condiția umană, care ne impune niște legi ce trebuie respectate de orice ființă care este în căutarea fericirii. De aceea, Platon spunea că ființa umană, într-o viață, vede doar aparențele vieții imperfecte, necunoscându-se îndeajuns. La fel ca în diftongul lui Socrate „Cunoaște-te pe tine însuși”, scris pe frontispiciul templului Apollo din Delphi, definește foarte bine ce este omul și ce cale are de parcurs în viață. Așa cum scriitoarea Camelia Baciuc se definește pe ea însăși plecând de la întrebarea „De ce eu?”, care este și titlul romanului autobiografic. Parcurgând romanul cu simțurile pe care mi le impune conștiința, când intru în inima personajelor îmi dau seama de ce ne naștem și murim într-un decor straniu impus de condiția umană.

În sufletul Cameliei Baciuc există acea durere absolută care o poartă pe culmile disperării, unde se adună toate valențele unui suflet chinuit de boli, de speranțe că orice boală poate fi învinsă prin cunoașterea de sine. De aceea, pulsul suferinței este dat de ororile vieții, care uneori ajung până la paroxism, încât stai și te întrebi: „Oare are rost să mai trăiesc în lumea aceasta unde totul este suferință?”. Așa este și personajul principal din roman. Scris dintr-o sincronizare a simțurilor cu sensibilitatea, dă naștere unei euforii care o poartă pe plaiurile nebănuite ale voinței, ținând-o strâns legată de universul ei interior, unde se adună toate atrocitățile care vin din suferință, dându-i imboldul de a

intra în sfera minții, ajungând până acolo încât subconștientul îi devine inexorabil, fiind tot timpul în căutarea unui sens în viață, și de ce nu a lui Dumnezeu, deoarece conștiința îi spune că există un Dumnezeu al binelui, al adevărului și al frumosului. Încearcă cu disperare să scape din capcanele minții care uneori îi joacă feste. Ideea sinuciderii prinde rădăcini în subconștientul ei, ducând-o într-o stare de ataraxie. De acolo există doar un pas spre abrogarea sufletului, adică să cadă într-un abis unde negura morții pune stăpânire pe suflet. Este o luptă ce se dă în sufletul oricărui om care caută cu adevărat să ajungă la rădăcinile suferinței, spunându-și: „De ce sufăr atât?”. Sunt clipe dezbinate, atroce, deoarece sufletul este în căutarea unui vis numit mântuire, adică fiecare dorește să pună capăt suferințelor. Complexul lui Cioran, chiar al lui Nietzsche, despre suferință, dau un aplomb absolut spiritului, de a urca pe cele mai înalte culmi ale condiției umane, fiindcă fericirea este de ordin dumnezeiesc. De aceea, multe ființe trăiesc pe culmile disperării, căci viața are două fenomene eterne: nașterea și moartea. Prin naștere deschidem drumul spre lumina vieții, iar prin moarte abolim condiția umană, deoarece suntem nemuritori! Sprijinul care ne rămâne în sfera suferinței este credința. Numai Dumnezeu scapă sufletul de suferințe și sinucidere!

Închisă în ea însăși, autoarea dă naștere unei disecții mai amănunțite a sufletului ei, cotrobâind în toate ungherele minții, unde s-au adunat cele mai grele încercări ale vieții, ca să-și dea seama unde a greșit, citind cu ardoare orice carte, volum, manuscris, tratat ce găsește despre psihic, dar orice cunoaștere, mai ales din lectura unei cărți, par-

că te îndepărtează de psihicul tău, multă cunoaștere nu ajută psihicul, ci îl pune într-o dilemă, costisitoare minții, deoarece pe aleile minții se plimbă răul cu binele, iar ca binele să iasă învingător trebuie să-ți exploatezi propriul intelect, unde judecățile dau acuratețe sufletului, ducându-l dincolo, chiar depășind condiția umană.

Orice ființă vrea să pună capăt suferinței prin sinceritate! Doar fiind sincer cu tine însuși, rugăciunea are valoare, are formele ei de a intra în contact cu absolutul. Clipa eternității o atinge foarte greu, deoarece este depășirea condiției umane, cunoscându-te pe tine însuși. Numai printr-o sinceritate absolută ajungi la rădăcinile spiritului, trăindu-ți propriul mit sau mituri. Așa încearcă și personajul principal din roman să ajungă la rădăcinile suferinței, vrând să le scoată din suflet, dar abrogarea suferinței necesită reîntoarcerea sufletului la origini, unde omul dialoga sincer cu Dumnezeu, într-un Paradis terestru, când Adam și Eva erau liberi, necunoscând binele și răul.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Marcel LUCACIU

Visele copilăriei

Poemul are nevoie nu de cuvintele multe, ci de chintesența lor în stare să caligrafieze inefabilul *clar de inimă*. Adesea, nu viziunile alambicate și experimentele ludice dau măsura valorii unui poem, ci, mai degrabă, simplitatea și naturalitatea confesiunii izvoditoare de mari profunzimi.

Menuț Maximinian (n. 10 iulie 1979, Timișoara) ne surprinde pe de o parte prin activitatea lui susținută de jurnalist și director al cotidianului bistrițean *Răsunetul*, pe de altă parte prin diversitatea domeniilor pe care le abordează, cu aceeași abnegație și onestitate, publicând volume de critică literară (*Vremea sintagmelor*, 2010; *Pomul cu litere*, 2011; *Cronica de gardă*, 2013; *Cărți și contexte critice*, 2017) ori studii de etnologie (*Rugăciunea cântată*, 2010; *Poteci de dor*, 2016). Printre multe altele (realizarea unor emisiuni la AS TV și Radio Someș, organizarea unor evenimente literare și folclorice etc.), neobositul animator cultural a găsit răgazul și liniștea atât de necesare pentru a cocheta cu Muzele.

Crucea nopții (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018) este cea de-a patra carte de versuri a lui Menuț Maximinian, după *Noduri în haos* (2012), *Muchia malului* (2013) și *Trenul vieții* (2016). E un semn că Poezia și-a câștigat întâietatea, biruind multitudinea preocupărilor intelectuale și artistice...

Poemele din acest volum sunt pe cât de fragile și delicate, pe atât de laconice și suave. Grație parcimoniei cuvintelor unele dintre ele au turnura aforismului: „Să înalți suflet mare/ În casă mică (...)/ Să mângâi cerul/ Precum psalmistul” (*Învățăături*). Altele sunt aproape haiku-uri: „La margine de sat/

Drumul urcă/ Spre cer” (*Peisaj*).

Tânărul scriitor nu construiește labirinturi stufoase în care să-i piardă pe cititori. Mai exact, nu este atras nici de grandoarea, nici de complexitatea unor construcții verbale. El alege tehnica picturală și creează tablouri patriarhale în maniera lui Ion Pillat, reînviind trecutul prin intermediul unor tușe memorabile. Tușele sunt, de fapt, tot atâtea instantanee, care se înlănțuie și apoi se contopesc, armonios, în pasteluri rafinate cu o migală de bijutier: „Când sticla lămpii crapă sub ger/ Cerul e sprijinit de vârful căpițelor de otavă./ Satul plutește.// Sfârcurile mugurilor tresar./ Vine primăvara,/ O simte calul alb.../ Pe ulița din capătul de sus al lumii.// Nu e nevoie de fluier,/ Mioarele pasc/ Pe cărarea cât un fir de ață.// Biserica înfiptă în mijlocul satului/ Miroase a cer./ Maica Sfântă bea ceai din fructe sălbatice” (*Primăvara în Transilvania*)...

Fără îndoială, centrul universului liric rămâne Dumbrăvița (satul unde a copilărit poetul), iar puful amintirilor este cules de pe *ulița copilăriei*, cu o melancolie blajină: „Copilărie/ Cu gust dulceag/ Și nopți scaldate/ În vise.../ Cuvinte/ Culese din tufa de zmeură/ Pe prispa de lut” (*Vis*). De altfel, lumea satului cu vechile obiceiuri de Crăciun și de Paște, cultul strămoșilor (în special, al bunicii) și caracterul religios (frecvența unor motive biblice, precum îngerii, heruvimii ș.a.) conferă o notă tradiționalistă acestor poeme subtile. Alura (post)modernă e, rareori, vizibilă în câteva stihuri ce radiografiază „orașul în care lumina vine din felinare” sau persiflează infuzia de „jocuri pe PC/ Telefoane mobile, PDA, ceasuri electronice” etc.

Nu în ultimul rând, merită re-marcate limpezimea versurilor și suplețea unor imagini („iubirea noastră –/ precum o pălărie luată de vânt”) din puținele și tandrele poeme de dragoste a căror expresivitate se datorează aceleiași tulburătoare simplități: „Ne-am întâlnit pe punte./ Mi-ai dat apă și cireșe.../ Acum, nu ne mai spunem nimic.// Ne-am întâlnit pe mal,/ Numele au rămas în nisip./ Acum, nu ne mai spunem nimic.// Ne-am întâlnit într-un sărut./ Mâna ta era prelungirea mâinii mele.../ Acum, nu ne mai spunem nimic.// Ne-am întâlnit în amăruiul fiiorilor./ Acum, nu...” (*Nu ne mai spunem nimic*).

Sobră și elegantă, *Crucea nopții* probează vocația unui poet ce beneficiază de un timbru inconfundabil. Menuț Maximinian scrie o poezie a esențelor, mereu filtrată prin miezul rustic al copilăriei; o copilărie risipită în cenușiul cotidian al veacului aspru, mult prea grăbit...

Dicționar poetic: cumpănă

Gheorghe MOGA

În paginile „despre mituri” din *Geneza metaforei și sensul culturii*, Lucian Blaga urmărește o „restaurație spirituală”, preocupat fiind să redea termenului *mit* „înțelesul său de obârșie” și să-i restituie acestuia „demnitatea inițială”. Disociind între mit și spiritul științific, între mit și alegorie, între mit și visuri colective, Lucian Blaga afirmă: „Miturile sunt plasmuri de intenție revelatorie și întâile mari manifestări ale unei culturi”. Întrucât mitul are înfățișarea unei „metafore” dezvoltate, firesc urmează pagini asupra esenței metaforice a limbajului poetic și implicit asupra materialului lexical ales de poeți: „Oricât omul modern a găsit că trebuie să se dezbrace de mituri ca de un balast inutil, el continuă, fără să-și dea seama, să trăiască pasionat într-o permanentă atmosferă mitică. Ca o mărturie despre această atmosferă mitică, stau chiar *cuvintele* noastre. Întocmai cum diferitele obiecte poartă, fiecare în diversă măsură, o sarcină electrică, tot așa *cuvintele* noastre, chiar izolate, poartă în diversă măsură o *sarcină mitică*. Cuvintele precum «înaltul», «josul», «cerul», «pământul» etc. sunt încărcate cu o cu totul altă sarcină mitică, decât cuvintele ca «verticalul», «linia», «inferiorul» etc. Cuvântul «toiag» poartă altă sarcină mitică decât cuvântul «baston», care e deșertat de orice asemenea sarcină”¹. Păstrând „tiparul” ultimului enunț, credem că nu greșim afirmând: cuvântul „cumpănă” poartă altă sarcină mitică decât cuvântul „balanță”, la rândul-i deșertat de asemenea sarcină.

Cumpănă, de origine latină, s-a impus în limba română prin intermediul paleoslavului *konpona*; asupra lui se oprește Lazăr Șăineanu atunci când vine vorba despre „cuvinte latine specializate românește”: „*Campana* în evul-mediu «clopot și balanță», ambele numite astfel după provincia *Campania*, a transmis românește, sub forma *cumpănă*, numai sensul din urmă”². Ca și alte cuvinte vechi, și acesta a cunoscut o evoluție a sensurilor, în urma căreia s-a îndepărtat de orice „angajare materială”, cum ar spune C. Noica. De la sensul propriu „cântar format dintr-o pârghie cu brațe egale de care atâră talere”, prin analogie, și alte obiecte sau părți ale acestora au primit numele de *cumpănă*; dintre acestea, cumpăna fântâni a devenit element de decor recurent al liricii descriptive (*Scârțâie’n vânt cumpăna de la fântână* – M. Eminescu, *Plânge-un pui de ciocârlie/ Sus pe cumpăna fântâni* – O. Goga). Substantivul a ajuns la sensuri figurate, sugerând măsură (*Cumpăna, nepoate, e bună la toate* – Anton Pann), judecată (*Unde cumpănă lipsește, rea întoc-*

mire se păzește – I. Golescu), primejdie (*Bărbatul ei... murise într-o cumpănă, zdrobit de un brad într-o furtună* – M. Sadoveanu). Termenul intră în lexicul dominant al creației blagiene nu atât prin frecvență, cât prin sfera lui semantică, în măsură să întrețină „ambiguitate”, ce îndeamnă la recitare, meditație. În creația sa poetică, Blaga recurge la substituenți metaforici, care mai păstrează imaginea „tiparului inițial”: *amiaza, umerii, echinoziul* („caldul septembrie”). Există, în viziunea lui Blaga, o „cumpănă a lumii” (*Arhanghel spre vatră*), ale cărei „brațe” sunt lumina și umbra, ziua și noaptea, viața și moartea, trupul și sufletul. Două sunt poeziile în care cuvântul apare în titlu. Prima este *La cumpăna apelor*, care va da și titlul volumului din 1938:

„Tu ești în vară, eu sunt în vară. În vară pornită
cătrec sfârșit, pe multe-amândoi la cumpăna apelor.
Cu gând ducăuș – mângâi părul pământului.
Ne-aplecăm peste stânci, subt albastrul neîmplinit.

Privește în jos! Privește-ndelung, dar să nu vorbim.
S-ar putea întâmpla să ne tremure glasul.
Din poarta-nălțimei și până-n vale
îmbătrânește, ah, cât de repede, apa. Și ceasul.

E mult înapoi? Atâta e și de-acum înainte
cu toate că mult mai puțin o să pară.
Ne-ascundem – stins arzând – după năluca de vară.
Ne-nchidem inima după nespuse cuvinte.

Poteca de-acum coboară ca fumul
din jertfa ce nu s-a primit. De-aici luăm iarăși drumul
spre țârna și valea trădate-nmiit
pentru-un cer chemător și necucerit.”

Grafic, atrage atenția cititorului frecvența semnelor de punctuație „forte”, punctul; ni se pare că astfel, prin pauze, este accentuată greutatea cu care se încheagă și se rostesc, totuși, gândurile. Sugestia de echilibru, de calm aparent, de supremă asumare a destinului se traduce prin propoziții enunțiative. După lectura poeziei, se înțelege că sensul sintagmei „cumpăna apelor” nu rămâne unul strict de specialitate (geografic), ci el primește conotații deschizătoare de noi zări. În ciuda mulțimii termenilor referitori la spațiu, poezia vorbește despre trecerea insidioasă, „de năluca”, a timpului. *Înainte, înapoi* au valori temporale. Propoziția interogativă: *E mult înapoi?*, așezată la mijlocul versurilor, pare a face să tremure echilibrul

fragil al unui moment al vieții; însăși recunoașterea prin cuvinte a acestei stări ar putea destrăma armonia trăirilor. Înaintarea în timp a fost o continuă aspirație „pentru-un cer chemător”, iar ceea ce urmează (coborârea potecii), chiar dacă va avea un alt ritm („mult mai puțin o să pară”), ascunde „nebanuite trepte”... spre veșnicie.

Cumpănă a pierdut concurența cu sinonimul neologic *balanță*. Împrumutat din franceză, acesta își are originea în lat. pop. *bilancia* (forma clasică *bilanx*, *-ancis* este compusă din *bi* „doi” și *lanx* „taler, disc”). Două au fost căile prin care s-a impus neologismul: limbajul economic („balanță de plăți”, „balanță comercială”) și limbajul publicistic (aproape toate ziarele publică zodiacale care aduc sub ochii cititorilor termenul în discuție). Pe cale de a fi eliminat din vorbirea curentă, cuvântul *cumpănă* trăiește totuși prin bogata frazeo-

logie (*a ține, a sta, a pune, a cădea, a arunca în cumpănă*) și prin refugiul înnobilitant al Poeziei, căci ne amintim de cuvintele lui Blaga: „Poetul nu este un mântuitor, ci un mântuitor al cuvintelor. El scoate cuvinte din starea lor naturală și le aduce în starea de grație”. Mai ales că însuși tărâmul locuit de poezii neamului este unul ales: „Noi nu ne găsim nici în apus, și nici la soare-răsare. Noi suntem unde suntem: cu toți vecinii noștri împreună – pe un pământ de cumpănă” (L. Blaga, *op. cit.*, p. 330).

Note:

¹ Opere, 9, *Trilogia culturii*, Ediție îngrijită de Dorli Blaga. Studiu introductiv de Al. Tănase, Editura Minerva, București, 1985, p. 376.

² *Încercare asupra semasiologiei limbei române*. Studii despre tranzițiunea sensurilor, cu o alocuțiune – prefață de B.P. Hasdeu, Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Livia Vasiliuță, Editura de Vest, Timișoara, 1999, p. 307.

**Un nou album de artă la Editura „Caiete Silvane”:
Gheorghe Ilea, „CET Zalău în demolare”**

Colecția Arte Vizuale

Catalog al expoziției personale de la Galeria Plan B din Berlin a artistului plastic sălăjean, Gheorghe Ilea.

Expoziția personală a avut loc în perioada 19 februarie – 9 aprilie 2022 și cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Aceasta a avut ca temă de bază o serie de picturi ale centralei electrice de termoficare (CET) Zalău, realizate de Gheorghe Ilea, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, între anii 2015 și 2019, în timp ce clădirea era în curs de demolare.

„Mi-a plăcut să lucrez la CET, aveam liniște. Pictam cufundat și absorbit de imaginile pe care le alegeam. Rezervoare mari, ruginite, o întregă țesătură de țevi, stâlpi de beton masivi, tavane găurite prin care se vedea cerul, ca niște guri deschise din care s-au extras câteva măsele, și vegetația care apărea peste tot. Într-o sală mare, odată văruiată în alb, unde se află și acum un bazin cu apă, mi-am făcut o expoziție, pentru mine și porumbeii care trăiau pe acolo. Am schimbat de două, trei ori expoziția la interval de trei luni, și asta nu din cauza nu știu

cărui concept, ci era mult mai practic să-mi usuc acolo pânzele decât să le aduc acasă. Mai erau și turnurile, da' ele se vedeau de departe. Ce se va alege de ele, se dărâmă? Nu se dărâmă?”

Gheorghe Ilea

Gheorghe Ilea s-a născut în anul 1958, în localitatea Bucea, județul Cluj. Locuiește și lucrează în Zalău. Dintre expozițiile sale personale enumerăm: „CET Zalău în demolare”, Plan B, Berlin (2022); „Demers de restaurare”, 2015-2022; „Exercițiu de umilință”, Tapiserie de Ana Lupaș 1960-1962; „Suprainfinit”, București (2021); „Povestea mutării”, Plan B, Cluj (2014); „Tronicart 1300”, Muzeul Național de Artă Contemporană / Sala Dalles, București (2012); „10 Paintings”, Plan B, Berlin (2010); „Păușa”, Muzeul de Artă Cluj (2007) și „Colaj”, City Hall Gallery, Lorsch (2004). Dintre expozițiile colective la care a participat amintim: „După doisprezece ani. Producția artistică din România în 180 de lucrări. Expoziția Achizițiilor de Opere de Artă”, Muzeul Național de Artă Contemporană, București (2020); „Mircea Cantor, Vânătorul de imagini”, Musée de la Chasse et de la Nature, Paris (2019); „Double heads matches. A selection of contemporary artworks from four Romanian private collections”,

New Budapest Gallery (2018); „KM/H. Utopies automobiles et ferroviaires 1913-2013”, Tour 46, Belfort & Musée du Château des ducs de Wurtemberg, Montbéliard (2013); „Figurative Painting in Romania 1970-2010, Romanian Cultural Resolution”, Spinnerei, Leipzig / Club Electroputere, Craiova (2010) și „Ad hoc. Romanian Contemporary Art”, Ludwig Museum, Budapesta (1997).

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro

www.edituracaietesilvane.ro

Afară din somn și din vis

Menuț MAXIMINIAN

„Semnătura indiană”, noul roman al lui Radu Sergiu Ruba, pornește din viața reală a internatelor din România de dinainte de 1989 și se prelungește, metaforic, prin lecturi în vasta cultură indiană. Romanul, apărut la Editura Trei, cuprinde în cele aproape 500 de pagini, destinul unui tânăr nevăzător care, la 17 ani, trece printr-o experiență neplăcută, fiind cercetat de Securitate, în urma unei scrisori ale cărei ecouri s-au auzit la Radio Europa Liberă. Generațiile actuale nu știu faptul că postul de radio, cu sediul la München, era singurul care spunea povestea adevărată a românilor sub regimul comunist, trăgând de multe ori semnale de alarmă. Pentru un nevăzător care nu-și poate lua informațiile din presă, radioul este ca un ziar vorbit, după cum afirmă de multe ori Radu Sergiu Ruba, cel care acum realizează emisiuni la Radio România. Așa că, singurul gând al tânărului anchetat era că a ratat momentul ascultării scrisorii lui la Radio Europa Liberă.

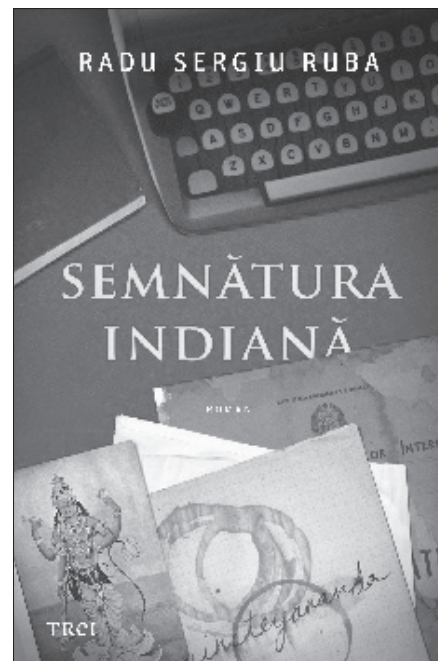
Internatul elevilor nevăzători era cu totul diferit de cel al celorlalți tineri, de altfel scriitorul spunând: „ne târam anevoie afară din somn și din vis”, făcând referire la momentele în care se plimbau pe străzile Clujului – acolo unde se desfășoară întreaga acțiune a romanului – și înfruntau realitatea.

Drumul copilului din Satu Mare, ce-și pierde complet vederea la 11 ani, este unul sinuos, acesta evadând din cotidian în lumea cărților. Era în internat o carte „vorbitoare”, adică „avea forma unei role cu un miez pe care se încolăcea o bandă infinită”. Pentru un copil cuminte, venirea mamei de la 200 de kilometri însemna ceva grav, știută fiind vorba ardelenească: „să nu

mă faci de rușine”. Deși portretul mamei nu este zugrăvit la fel ca în alte cărți ale scriitorului, găsim aici un personaj luptător pentru drumul în viață al copilului. Așa se face că orice deviere pe cărări, care nu sunt pe placul mamei, era imediat „remediată”, mama fiind cea care se străduia din răspuț să fie alături de copilul care și așa trăia într-o lume plină de pericole, pentru că nu vedea chipul oamenilor răi. În momentul în care securistul o anchetează și pe sora lui, mama declară că: „O mai faci și pe sora ta să dea declarații la Securitate. Doi copii am avut și amândoi anchetați. Bine-mi șade”.

Spuneam de refugiul în poezie, romanul inserând și „poezia aplaudată”, la primul concurs la care a participat Radu Sergiu Ruba: „Corabia-și strânge pânzele oflitate/ mă tem că vor cădea ca niște frunze/ nu vor mai fi din ape pescuite/ și nici de vânt ori ceruri nepătrunse”. După cum mărturisea mai târziu, poeziile acelea aveau anumite coduri. Mașinile de scris în Braille i-au însoțit existența, ajutându-l pe Ruba să-și construiască propria lume, pe care mai apoi am admirat-o și noi prin intermediul cărților.

Implicat în multe activități ale școlii, fiind cu mintea și învățătura înaintea colegilor de clasă, elevul era un pericol pentru acele vremuri, securistul spunându-i mamei: „Așa-i de deștept băiatul dumitale că bine ar fi să-l mai iei din când în când pe acasă să i se odihnească mintea”. Acum, peste timp, când mama scriitorului are 95 de ani, cu siguranță aceasta se bucură de parcursul fiului ei, acesta răzbind prin viață și având un CV impresionant. A absolvit Facultatea de Limbi Străine la Universitatea București, și a fost pe rând, profesor de franceză,

lector de engleză în proiectul Cambridge Standard English al British Council București, inspector în Ministerul Educației și consilier al ministrului muncii. A îndeplinit funcții de conducere în Asociația Nevăzătorilor din România, și implicit, pe cea de președinte. Scriitorul a primit numeroase distincții în țară și în străinătate, între care Premiul Ministerului de Externe al Franței la Festivalul Mondial al Nuvelei Francofone și Ordinul Meritul Cultural al României în grad de cavaler.

Problema ce-i va afecta traiectoria, ajungând până la urmă să meargă la studii mai departe, de la Cluj la București, nu era doar că un tânăr obișnuit scrisese la Europa Liberă – poate se trecea cumva cu vederea – ci că era șef UTC-ist. „Îmi ieșise din minte că mă pusese cap de tineret comunist peste orbi pentru că învățam cel mai bine și fiindcă adusesem premii școlii pe la tot feluri de întreceri, chiar și literare”, mărturisește Radu Sergiu Ruba.

Romanul are imagini puternice, care ar putea sta la baza unui film despre viața tinerilor nevăzători. „Am fost vărsați grămadă cu toții în program. Programul eram noi, creștea odată cu noi, se hrănea din noi, se apleca asupra noastră gata oricând să ne strivească”, spune, plastic, ascunzând de fapt și tragediile acelor vremuri, scriitorul.

O veche carte indiană, cu povestirile ei, „citită cu degetele” și trăită cu mintea, stă la baza construirii temei ce dă titlul romanului, în care o pasăre pe sârmă urmează destinul adolescentului. De altfel, cultura indiană l-a fascinat pe Radu Sergiu Ruba de-a lungul vremii, romanul de față inspirându-se din povestea zeului Vișnu (Vishnu), unul din zeii principali în religia hindusă, asociat conservării și protecției. Se spune că Vișnu are zece avatare majore, adică încarnări divine (pește, broască țestoasă, porc mistreț, om-leu, pitic), între care cele mai cunoscute sunt Krișna, Buddha și Rama, sub înfățișarea cărora este de cele mai multe ori venerat, conform Wikipedia. Acesta călătorește între lumi triumfător pe pasărea mira-

culoasă Vainateyananda.

Nu sunt lipsite poveștile de dragoste atunci când adolescentul simte primii fiori, spunând că: „Palma stângă a fetei, cu doi ani mai mare decât mine, mi-a acoperit palma dreaptă și a rămas așa o vreme. Ne împrieteniserăm”, sau, amintind de episodul primului sărut, spune: „Până în acele clipe nu mă sărutasem cu o fată pe gură. Era prima (Anfisa – n.n.) ale cărei buze le-am simțit sărate, pe urmă calde, apoi arzătoare, ca după aceea să mă aspire”. Suntem convinși că acele clipe l-au inspirat și pe poetul Ruba.

Printre personajele din carte îl amintim și pe bistrițeanul Augustin Zegrean, fostul președinte al Curții Constituționale, coleg de clasă cu Radu Sergiu Ruba. De la momentul trimiterii scrisorii la Europa Liberă, în 1971, spuneam că destinul tânărului s-a schimbat, însă povestea lui nu a rămas consemnată în dosarele CNSAS, la o cerere adresată în 2014, răspunzându-i-se că: „Nu s-a identificat niciun dosar întocmit pe numele Ruba Sergiu Radu”. Se pare că numele de cod sub care se ascundea povestea lui

în arhivele de altădată ale Securității era Rubi.

Sunt puțini cei care oscilează și o fac bine, scriind cu aceeași eficacitate și proză și poezie, printre cei care se află în studiul pe acest subiect al lui Andrei Moldovan fiind și Radu Sergiu Ruba, care va apărea în cartea ce o vom publica postum anul acesta, „Romanele poezilor”. „*Semnătura indiană* este un roman unic în literatura română, nu numai actuală, ci dintotdeauna”, scrie pe coperta IV, Dumitru Augustin Doman.

Romanul este unul memorialistic, zugrăvește stări ale perioadei comuniste, este autoficțional, trecând însă dincolo de zidurile realității, propunându-ne o paralelă a vieții interioare și a celei exterioare a adolescenților cu deficiențe de văz și a celor fără aceste deficiențe. Este, din câte știm noi, cea mai fidelă oglindă dedicată semenilor noștri nevăzători, care trăiesc de două ori mai intens fiecare sentiment și pentru care pericolul este mult mai eminent. Pe acest lucru cred că a mizat și Radu Sergiu Ruba și, cu siguranță, ecourile vor fi pe măsură.

„Poezia face parte din structura ființei umane”

În al cincilea episod din *Dialogurile Caiete Silvan*e online, poetul, eseistul și criticul literar **Viorel Mureșan** a povestit despre cum a trecut prin pandemie, a descris Surducul și Jiboul ca toposuri ale creației sale și a prezentat volumul „Arca poeziei”, lansat în cadrul celei de-a XIV-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”. De asemenea, a vorbit despre importanța poeziei în școli. „În aparență, poezia nu este foarte importantă, dar ea face parte din structura ființei umane și ar trebui descoperită, dar în condițiile date, din păcate, școala este într-un proces de degradare tot mai accentuat, iar cititorii de poezie sunt tot mai puțini. Cu toate că soarta poeziei nu este una foarte bună în acest moment, mai descopăr în micile ieșiri, în școli și în afara școlilor, mai ales

în librării, autodidacți care citesc poezie”, a precizat Viorel Mureșan. Dialogul moderat de **Daniel Săuca** poate fi urmărit pe conturile de facebook și youtube ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și ale revistei *Caiete Silvan*e.

(A.-B.K.)

Caragiale și Macedonski, un episod

Alice Valeria MICU

Răsfoind presa literară a primei jumătăți din veacul trecut am remarcat ceea ce azi am putea numi un proiect de management, atunci o admirabilă inițiativă. *Universul literar*, suplimentul cunoscutului cotidian *Universul*, l-a avut pentru o vreme redactor-șef pe Camil Petrescu. În decembrie 1927, el a început o serie dedicată marilor personalități ale României, al cărei prim protagonist a fost Nicolae Titulescu, Ministru de Externe în guvernul Vintilă I.C. Brătianu, între 24 noiembrie 1927 – 3 august 1928. Cu o fotografie pe copertă și pagini dedicate, cu o coloană semnată cel mai adesea chiar de Camil Petrescu, au fost prezente în săptămânalul literar, urmându-i lui Nicolae Titulescu – Delegatul, George Enescu – Maestrul, Gheorghe Țițeica – Savantul, cu un articol semnat de Dan Barbilian, Gheorghe Marinescu – Profesorul, Nicolae Iorga – Îndrumătorul, I. Al. Brătescu-Voinești – Povestitorul, Gogu Constantinescu – Inventatorul, Maria Ventura – Tragediana. Alte nume importante au completat tabloul de onoare, număr de număr: Emil Racoviță – Președintele, Nicolae Paulescu – Doctorul, Constantin Nottara – Decanul, Elvira Popescu – Comediana, Constantin Brâncuși – Sculptorul, Constantin Prezan – Comandantul și alții, proiectul *Galeria sufletului românesc* parcurgând o splendidă cale a recunoștinței.

Numărul din 4 martie avea să fie dedicat Elenei Văcărescu – Ambasadoarea. Structura urmează modelul deja consacrat de Camil Petrescu în numerele anterioare. Remarcabil este să afli că Elena Văcărescu a avut onoarea să-și citească poemele în fața lui Victor Hugo, ba că l-ar fi și contrazis.

„Într’o conferință inedită (din care numai o parte din faptele relatate aici sunt extrase), d-ra Văcărescu schițează un portret pitoresc al bătrânului patriarh încununat de lauri. Îl cunoscuse, foarte tânără (prin 1883, Hugo a murit în 1885), datorită lui Hérédia.

– Vous venez du pays de Rosetti, mon enfant?

– C’était mon oncle, répondis-je.

– Rosetti la beau patriot e roumain, et Bratiano que Michelet aimait tant «La Roumanie, je sais, un étendard avec dessus le nom de Rome tout entouré d’étoiles». Printre vagile cunoștințe românești ale lui Hugo figura și Vlad Țepeș, pe care-l socotea un simplu boyard și-l cântase ca atare în *Légende des siècles*. Cum bătrânul poet amintea tinerei lui vizitatoare cinstea pe care o făcuse... boierului român, aceasta rectifică imediat și măreț:

– Foarte bine, numai că Vlad nu era un simplu boier, ci era domn al Țării Românești. Dar Hugo era obișnuit

să creeze el istoria și, în fața evidenței, răspunse magnific: «J’ai dit boyard et boyard il restera»....

Elena Văcărescu avu cinstea să recite din versurile ei juvenile – un fioros cântec de război – în fața gloriosului bătrân care nu uită să-i atragă atenția asupra înaltei semnificații a acestui lucru: «Recită-mi ceva și într’o zi te vei mândri că Victor Hugo te-a ascultat spunând versuri».

Emoționantă este cronică de film a lui Camil Petrescu, intitulată *Cercul cu Charlie Chaplin*, la care se adaugă o povestire de Tudor Mușatescu, o cronică de Gh. Călinescu la *Răsărit*, de D. Ciurezu, pagină dedicată artelor vizuale, care îl are ca subiect pe Ion Theodorescu-Sion, cronică dramatică semnată tot de Camil Petrescu. Poezii de Elena Văcărescu și alții completează paginile acestui număr. Însă altele două sunt articolele ce atrag azi atenția. Și pentru că în acest iunie se împlinesc 110 ani de la moartea lui Ion Luca Caragiale, m-aș opri la unul, ce aduce în față amănuntele legate de rivalitatea dintre I.L. Caragiale și Alexandru Macedonski, așa cum reiese din evenimentul de la 14 februarie 1902, când Macedonski intenționa să susțină conferința *Teatru și literatură* pe scena Ateneului Român. Iată textul din *Universul Literar*, nr. 10 din 4 martie 1928:

„Este cunoscută aversiunea pe care o nutrea Caragiale față de Macedonschi și ironia-i crudă, incisivă, dusă până la batjocoră, ori de câte ori venea vorba de autorul *Noptilor*. Se anunțase un festival Macedonski, la Ateneu. Caragiale aude, și în înțelegere cu alții, pune la cale pentru ziua indicată o manifestație ostilă: fiecare aprovizionat cu un țiglaș, în momentul când Macedonski își va face apariția pe scenă, să înceapă fluieratul, împiedicând astfel orice cuvânt al maestrului.

Planul lui Caragiale însă, nu se știe prin cine, ajunge la urechea lui Macedonski. În seara premergătoare festivității, întâmplător și seară de ședință a cenaclului, întreg statul-major al poetului era prezent. Revolta maestrului, alimentată dealtminteri cu excesiva irascibilitate și sentimentul nețârmuritei încrederi în sine, proprii firii lui Macedonski, – după urma căreia a suferit atât – se traducea atunci, verbal, într’o avalanșă de aprecieri nu tocmai poetice, cu cari îl gratula din prisos pe Caragiale: – «Grecotei, Gataon!». De altfel, termeni ce echivalau cu «mângâeirile» sarcasmului lui Caragiale când vorbea de Macedonski, căci în vocabularul autorului «Noptii Furtunoase», poetul «Rondelelor» deținea numai variante pe tema: «Armean unsuros». Deodată însă, în cea seară, un gând ilumină figura încruntată până atunci a maestrului și-i redădu deplină

liniște. Se așază grav în tronul său de lemn, încrustat cu pietre scumpe (îți impunea să nu le crezi altfel), din care obicinuisă să prezideze ședințele cenaclului și adresându-se ciracilor, emise radios:

– Măine îl joc pe grecotei!

– Cum, maestre?

– Îl joc pe grecotei, repetă de câteva ori Macedonski, fără să dea o altă lămurire.

A doua zi, la Ateneu. Pe scenă, Macedonski, cu apariția aceea de bizar ce ți-o dădeau costumul său, rămas parcă din epoca romantismului din 1830: gulerul tare, fără luciu, înalt până sub urechi, acul cravatei cu piatra de proporții uriașe, brelocul delă ceasornic, mâna tremurândă, plină de inele cu care-și așeza ochelarii, exact pe vârful nasului; sfârcul mustăților (numai sfârcul, căci restul și-l bărbierea) îndreptate geometric în afară, ca două conuri negre lipite parcă la o extremitate și alta a gurii, pe linia celor două riduri adânci, de actor bătrân.

Nu prinse să articuleze un singur cuvânt și din sală corul țiganelor luă ofensiva, tumultos, strident,

înverșunat. Macedonski nici nu clipi. Imperturbabil, senin, făcu de câteva ori înconjurul sălii cu privirea, își prinse două degete delă mâna stângă în deschizătura surtucului – și aștepta. Fluerăturile mai agresive, mai tumultoase. Macedonski – nimic; sta ca de lemn. Așteptă, și cam mulțșor. Delă o vreme șueratul slăbea. Și puțin, câte puțin, încetă. Atunci, maestrul liniștit, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, scoase domol din buzunarul jileticii coșcogeamite un țignal – unul de mărimea celor utilizate de gradați în armată, la exercițiile artileriei – și din ce în ce mai tare, mai înfocat, începu să sufle cu patimă în el, aruncând priviri de antropofag spre grupul lui Caragiale. Cei din sală nu știu ce să creadă. Nu-i răspunse nimeni. În sfârșit, după vreo zece minute de fluerat, lac de sudoare și stacojiu la față, Macedonski se adresă publicului cu vocea lui larg trăgănată, nasală:

– «Actor fluerat de public, a fost; dar public fluerat de actor, nu s'a mai văzut».

Se zice că cel dintâi, Caragiale a aplaudat și a făcut mare haz”. (Textul este semnat de George Dorul.)

Andersen dincolo de povești

Alexandru JURCAN

A fost odată un boboc de lebdă clocit de o rață. Mica lebdă e considerată urâtă de către celelalte rațe. Apare un cârd de lebede. Acolo își găsește locul „rătușca cea urâtă”. Normal că ați citit basmul celebrului Andersen. Care și-a început viața cu umilințe. Ca puiul de lebdă. Diferențe. Discriminare. Însă există speranțe. Umanitate, toleranță. Oare toate geniile încep așa cu aripi de „albatros”, incompatibili cu lumea reală și meschină? Leopardi era fragil, cu oase firave, închis în biblioteca tatălui până la 20 de ani...

Andersen (1805-1875) a scris basme, jurnale de călătorii, romane. Cele 156 de povești sunt traduse în 125 de limbi. Toți ne amintim de „fetița cu chibriturile” în noaptea Anului Nou. Aprinde chibrituri pentru a se încălzi și astfel încep viziunile cu mese îmbelșugate și pomi de Crăciun. Se poate vedea pe Netflix filmul *Tânărul Andersen*, regizat de Rumle Hammerich în 2005. Tânărul Andersen pare ridicol, timid, afirmând că vrea să fie celebru. Profesorul îl critică: „Iar vii cu mângăleli? Privește-ți mâinile... Sunt făcute să lucreze cu furca”. Jones Collin (directorul Teatrului Regal Danez) a fost ingerul păzitor, care l-a trimis la un liceu. Locuiește în casa profesorului sever, unde se împrietenește cu Tuk, un copil descins din *Micul Prinț*. Ca să uite de umilințele coti-

dine, Andersen îi spune povești lui Tuk și astfel se naște o prietenie sacră. Tuk îl duce în natură, îl învață să „zboare” cu aripi rudimentare, confecționate cu meșteșug. Tuk e atât de lovit de duritatea vieții, încât afișează stoicism, vizionarism, cu aer de *raisonneur* precoce. Andersen aderă la ficțiuni vibrante, iar Tuk abordează registrul științei, atașat de rațiune. Apoi Tuk se va îmbolnăvi și va părăsi pământul, dar Andersen îl va regăsi pe fundul oceanului, lângă același copac... Poate că de dragul lui Tuk renunță Andersen la sinucidere, dar și pentru a continua să scrie, să-și uimească profesorul, mereu nemulțumit de paginile geniului în devenire („să scrii astfel încât să mă faci să plâng”). Și, la un moment dat, a fost invadat de lacrimi.

Filmul trebuie văzut și pentru performanța maximă a trei actori: Mikkel Konyher (Tuk), Dahl Thulow (Andersen), Henning Jensen (proful). Despre fiecare s-ar putea scrie mult: trei registre total diferite, credibile, impresionante. Cu oricine am discutat, ne-am oprit minute în șir la... Tuk. Nu cred că am mai văzut o asemenea figură. Mă obsedează, mă copleșește. Am aflat că actorul e și compozitor. Nu mă mir. Însă orice ar realiza pe plan artistic, eu voi ști că e... Tuk, așa cum Micul Prinț veghează de acolo de pe înaltele pajiști ale copilăriei.

Redescoperirea unei autoare uitate

Gheorghe GLODEANU

În 2016, la Editura Limes din Cluj-Napoca, a apărut volumul *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini* de Bucura Dumbravă. Ediția, studiul introductiv și notele poartă semnătura Constantinei Raveca Buleu. Aceasta are meritul de a readuce în actualitate o autoare care s-a impus mai mult prin biografia ei spectaculoasă, decât prin operă. De altfel, amplul studiu introductiv reprezintă o veritabilă micromonografie a teozoafei. Nu întâmplător, într-o versiune amplificată, eseul a fost reluat în volumul *Splendor singularis. Studii de esoterism* din 2021. Bucura Dumbravă este pseudonimul literar al lui Fanny Szekulicz. Aceasta s-a născut la Bratislava, în data de 28 decembrie 1868, și s-a stins din viață la 26 ianuarie 1926, într-un spital din Port Said, Egipt. Tragicul eveniment s-a petrecut în timp ce se întorcea de la un congres organizat de Societatea Teozofică la Adyar, în India. Familia Seculici s-a mutat la București în 1873, tatăl viitoarei prozatoare devenind unul dintre consilierii regelui Carol I și directorul Societății de Asigurări „Dacia Română”. Aproximarea de familia regală a contribuit la formația spirituală a viitoarei autoare și a facilitat ascensiunea ei rapidă. Beneficiind de protecția reginei Elisabeta (Carmen Sylva), Bucura Dumbravă a descoperit frumusețea naturii, trecutul istoric național și folclorul românesc. În 1905 a înființat societatea „Chindia”, care își propunea să cultive tradițiile autohtone. Mare amatoare de drumeții, în 1920, Bucura Dumbravă publică prima sa carte în limba română, intitulată *Cartea Munților*. Nu întâmplător, unul dintre vârfurile Bucegilor îi poartă numele.

Dar Fanny Szekulicz este și autoarea unor romane inspirate din trecutul istoric național. Trilogia intitulată *Spărgătorul de valuri* reunește o serie de narațiuni consacrate unor figuri marcante ale istoriei autohtone. De fapt, autoarea continuă o tradiție a romanului românesc din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, romanul de haiducie. Redactate inițial în limba germană, limba maternă a autoarei, operele au fost repede traduse în limba țării de adopție a prozatoarei. Apărut în 1908, primul volum al ciclului epic se intitulează *Der Haiduck (Haiducul)* și îi este dedicat lui Iancu Jianu. Următorul tom al seriei a văzut lumina tiparului în 1912 și se intitulează *Der Pandur (Pandurul)*. După cum o sugerează și titlul, cartea îi este dedicată unei alte figuri emblematice a istoriei naționale, Tudor Vladimirescu. Ultimul volum al trilogiei, *Sarea Norodului*, evoca figura unui mare dascăl al neamului, Gheorghe Lazăr. Din păcate, manuscrisul romanului s-a pierdut.

Foarte interesantă se dovedește ultima parte a activității desfășurate de Bucura Dumbravă, când

aceasta a început să fie atrasă de studiul teozofiei. Ca rod al acestor preocupări, în 1921, ea a publicat culegerea *Ceasuri sfinte* și a tradus din opera filosofului indian Jiddu Krishnamurti. Apărută postum, ediția din 1927 conține și o serie de fragmente din ceea ce ar fi trebuit să devină volumul al doilea al cărții. Bucura Dumbravă este cea care, în 1925, a înființat și a condus Loja Teozofică din România. A făcut parte și din loja masonică „Steaua Orientului”. În această calitate a luat parte la mai multe congrese teozofice. Este interesant că Bucura Dumbravă ajunge în India înaintea lui Mircea Eliade! Din păcate, întâlnirea cu Orientul nu se dovedește atât de rodnică în plan spiritual precum în cazul istoricului religiilor. Aceasta și datorită dispariției premature a autoarei, care s-a îmbolnăvit de malarie în timp ce se întorcea de la congresul de teozofie. La Adyar a avut ocazia să îi întâlnească pe Annie Besant și pe Jiddu Krishnamurti, doi dintre membrii marcanți ai Societății Teozofice. Postum, în 1927, a apărut volumul *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini. Scrisori*.

Chiar dacă scrierile Bucurei Dumbravă nu au rezistat trecerii timpului, activitatea personajului a reușit să atragă atenția unor scriitori precum Mircea Eliade și Mateiu Caragiale. Cunoscând cercetările sale de teozofie, Eliade a transformat-o în personajul nuvelei *Secretul doctorului Honigberger*. Aici, autoarea este prezentă sub adevărata ei identitate, fiind invitată să cerceteze biblioteca fabuloasă a doctorului Zerlendi, care a dispărut în condiții misterioase după ce a început să fie interesat de diferite practici oculte. Din păcate, ea nu își poate continua investigațiile din cauza morții survenite în timpul întoarcerii din India.

Spre deosebire de Mircea Eliade care o plasează pe Bucura Dumbravă în rândul inițiaților, atitudinea lui Mateiu Caragiale este total ireverențioasă. În romanul *Craii de Curtea-Veche*, ea este numită ironic teozoafa Papura Jilava. Personajul este înfățișat într-o „adunare de cioclovine îmbrăcate toate în port național, dar fără a vorbi una boabă românește”. Mateiu Caragiale trimite la faptul că limba maternă a prozatoarei era germana, limbă în care și-a redactat romanele. Teozoafa este zugrăvită „învârtind o bătută zuralie” în compania lui Gore Pirgu.

Din păcate, în jurnalul ei de călătorie în India, Bucura Dumbravă se mulțumește să rămână la suprafața lucrurilor și ignoră esența. Ea zugrăvește călătoria extraordinară pe care o face cu vaporul, descoperă cu uimire lumea exotică în care pătrunde, dar ignoră cu desăvârșire lucrările congresului la care participă. În felul acesta, *Pe drumurile Indiei* devine o promisiune neîmplinită, o falsă lucrare de teozofie.

Din nou, departe

(Pseudo-jurnal)

Viorel Gh. TĂUTAN

Cine a reușit să mă cunoască, prin ceea ce scriu și îmi este publicat, o fi observat că, în urma secvențelor de viață derulate pe alte meleaguri, mai apropiate sau mai îndepărtate de orașul și județul* unde mi-am perindat majoritatea zilelor așa-numitei vieți (cele mai multe – cu folos, altele – fără, cum se întâmplă!), am notat „impresii” de călătorie, realitatea așa cum am perceput-o, am stocat-o în seiful memoriei, apoi, după o perioadă aleatorie, am eliberat-o cu o generozitate parcimonioasă (șarjă oximoronică). Propun, de fapt, un memorial de călătorie, divagând, îmi pare firesc, vezi bine, în autobiograficul intim și în opinii sentimentale-subiective de natură estetică și moral-politică, ceea ce supără un număr inconfortabil de mare al contemporanilor nu doar aculturali, unii – chiar inculți. Se poate întâmpla ca detalii de exprimare să fie cunoscute din lectura altor autori care expun opinii asemănătoare despre perimetre identice, ceea ce justifică apariția butadei conform căreia „nimic nu e nou sub soare” (lat. *nihil nove sub sole*), pe de o parte, ori satisfacția lectorilor fideli acestei nobile îndeletniciri (lectura, cititul) de a reuși să „judece” originalitatea autorilor, pe de alta.

*

Începând cu luna mai 2019, n-am anticipat inițierea vreunei alte ieșiri din țară, cu excepția unui sejur spontan pe „nisipurile de aur” din Bulgaria. Mai fuseserăm în Balcic, și din respect pentru istoria României Monarhice. Am reușit să ne înobilăm sentimental mângâind iluzoriu urme, delicate în măreția lor, ale prezenței Reginei Maria, „mama ostașilor (români) răniți” în luptele din Primul Război Mondial.

Iată, însă, motivația primăverii:

Două evenimente familiale au provocat decizia de a zbura încă o dată peste Atlantic. Fiica noastră, Alina-Sorana, urma să împlinească în 8 aprilie zece lustri de viață terestră, adică o jumătate de secol, în viziunea cronologică actuală; uluitoarea noastră nepoțică, Aveline-Marie, ajungea, în 22 aprilie 2022, la spectaculoasa vârstă de 6 (șase) ani. A doua noastră fiică, în ordine cronologică, Andreea-Liliana, și soțul ei, Liviu, părinții acestei minuni, pregătiseră o aniversare tocmai în Caraibe, menită a se constitui ideatic în *Cadou*, oferit și bunicilor ajunși pe Terra înainte cu mai mulți ani, în 30 aprilie – dumnealui, bunulețul, și 16 mai – bunicuța.

Cu o zi înainte, suntem obligați să obținem testul Covid-19, fără de care, indiferent de ipoteticul rezultat (pozitiv ori negativ), pe lângă dovada vaccinării anti-covid, nu am avea voie să începem călătoria.

Sâmbătă, 2 aprilie, ajunși la aeroport, ni se comunică obligația de a purta la îmbarcare doar tipul de măști agreeat de oficialitățile austriece. Ora 13:30: Zborul transoceanic urma să debuteze cu o dezamăgire. Piloții aeronavei menite călătoriei de la Otopeni până la Viena, unde aveam escală de aproape două ore, au constatat defecțiuni la trenul de aterizaj, tocmai când au ajuns la punctul de start pentru decolare. Scuze de rigoare, echipe mobile pentru depanare, neliniște generală și, pe alocuri, nemulțumire liber exprimată, reîntorcerea la terminalul aerogării, debarcare, recuperare bagaje, amânare pentru a doua zi dimineața, telefon acasă: veniți după noi, s-a amânat zborul, o zi pierdută, stricată, oboseală, stres. Ziua următoare, deșteptarea la 3:30, drum spre aeroport, repetarea procedurilor de îmbarcare, hai la poarta 15, verificări, intrarea în aeronavă, bună dimineața, good morning, guten morgen, thank you, danke, bitte, găsim locurile, e bine, la 6:30 decolăm spre Zürich; aici escaleta este de patru ore și jumătate. În sfârșit, iată-ne în super-avionul cu opt motoare, zburând la aproximativ 12.000 de metri altitudine, Doamne-ajută!, plin-ochi cu pasageri de toate națiile; limbile de comunicare cu echipajul și stewardesele: engleza, germana, franceza. Ajungem cu bine pe JFK, cel mai important aeroport internațional newyorkez, oprire la poliția de frontieră, dialog, amprentare, ștampilă pe fila pașaportului, recuperare bagaje; suntem așteptați și întâmpinați cu drag, firește, urcăm obosiți în jeep-ul Toyota al copiilor noștri, bucuria revederii, șapte ore diferență de fus orar în defavoarea noastră (de ce-or fi înghesuit scaunele în avion, încât să nu te poți mișca decât cu mari eforturi?!).

Zilele următoare, vreme capricioasă, salturi ener-vante de la frig la căldură, umiditate crescută. Ieșim în oraș. Aveline merge la școală dimineața, însoțită de tatăl ei (la 8:30 se intră în sălile de clasă). După-amiază, la 16:30, buni și bunu', mândri de nepoțica lor, o iau de la *After school*, spre marea ei bucurie. Acolo, aproape în același timp, ajunge și mami. Nu este departe; aproximativ trei sute de metri până acasă. Avem timp de sporovăială, ce-ai mâncat la prânz, ai mâncat tot? Cum a fost ziua de azi? Ajunși în apartament, ne jucăm, mâncăm fructe, facem teme, iar ne jucăm, exersăm pentru lecția online de chitară. Vineri după-amiază, sâmbătă și duminică (chiar dacă avem lecție de înot), mergem la locul de joacă din parc. În ziua de Paști căutăm și găsim ouă din plastic în toate culorile, în interiorul cărora sunt plă-sate minuscule jucării-surpriză!

Revăd bucurosi locuri, case, peisaje, traseul spre parcul de joacă. Bătrânii copaci cu verușe nu și-au abandonat habitatele. Serviciul de urbanism a îndepărtat, cum altfel(?), crengile bolnave. La revenire, intru în cochetul magazin cu *wine&alcohols*. Patronul indian al vinăriei mă recunoaște, ne bucurăm de revedere. Este scund, suplu și foarte prietenos. Are produse din toate țările mari producătoare din lume (Franța, Italia, Spania, California etc.). Raftul cu vin de *Murfatlar* e tot acolo unde îl știu, în stânga ușii de la intrare. El își amintește de preferința mea pentru vinurile roșii românești (*Cabernet sauvignon*, *Merlot*, *Fetească neagră*, *Pinot noir*). Cumpăr o butelie cu *Merlot „Doinița”*, 7,89 \$. Printre cele mai mici prețuri din magazin. Deși îi convine pentru achiziție, firește, își exprimă zâmbind mirarea. Văd în dreapta intrării vinuri din Bulgaria, la fel de ieftine, puțin peste zece dolari pentru butelia de 1,5 litri.

*

Ne pregătim pentru plecare către Aruba, insula din Caraibe. Vom petrece acolo șase zile. Facem bagajele. În New York, vremea este instabilă, mai mult rece, așa încât vom îmbrăca haine puțin mai groase, de toamnă. În aeronavă, temperatura nu depășește douăzeci de grade. A doua zi, dimineața, ne mutăm cu tot calabalăcul într-un taxi și... iată-ne, după târășenia obișnuită a controalelor aeroportuare, în avion. E înnorat și plouă mărunț. Aparatul de zbor decolează la ora din program, se ridică deasupra plafonului de nori și... bunul **Ra** invadează prin hublouri. După patru ore și jumătate de muzică și filme, alese din meniul tabletelor fixate pe spătarul scaunului din fața fiecărui pasager, traversăm în jos prin norii din ce în ce mai deșirați, până vedem sub noi o mare dominată de turcoaz. Aterizăm pe una dintre pistele aerodromului caribbean. Formalități lejere. Un taxi ne duce la cea mai apropiată societate de închiriere a autoturismelor. Liviu optează pentru un Hyundai vișiniu, transferăm bagaje și turiști, se așază la volan, setează GPS-ul cu adresa unde vom locui, cuplăm centurile și pornim. Ajunși la destinație, ne întâmpină angajatul Agenției de Turism californiene, căreia Andreea și Liviu îi solicitaseră serviciile via Internet. O vilă cochetă și spațioasă, cu un mic părculeț în față și piscină cu apă de mare în partea din spate. Din holul cu o suprafață foarte generoasă (cuprinzând în stânga bucătăria-sufragerie), înzestrat cu fotoliu-canapea, măsuță dreptunghiulară, televizorul cu diagonala de 160 cm, masă rotundă cu patru scaune confortabile, se intră în cele trei dormitoare cu baie,

și se iese la piscina înconjurată de spațiu verde, placat jos cu gresie antiderapantă, și dotat pe două laturi cu fotolii, măsuțe, șezlonguri, o altă masă rotundă pentru exterior, plus scaunele aferente, amplasată în apropierea unui grill racordat la rețeaua de gaz. A! Să nu uit canapeaua-balansoar. Reprezentantul agenției ne făcu instructajul necesar privind utilizarea prizelor și aparatelor electrice (cuptor, mașini de spălat – haine și vase –, aer condiționat, iluminat exterior, inclusiv luminile colorate din piscină), predă cheile, ne urează sejur plăcut și „goodbye!”

Insula Fericirii.

Așa este supranumită, m-a informat entuziast sufletul meu pereche...

Nu mă interesasem, cum ar proceda majoritatea semenilor contaminați de virusul călătoriilor cu țintă precisă, deci nu credeam că există în realitatea obiectivă. O socoteam o metaforă oarecare. În glumă, ziceam că este o ipoteză decurgând firesc din imaginația bogată a credincioșilor de orice rit vizând „harta” unui Paradis. Raiul. Ganna. Nirvana. Unde și cei mai păcătoși dintre credincioși cred că vor ajunge, mizând pe mila și înțelegerea lui Doamne-Doamne.

O alcătuire de uscat (de la mlaștină, câmpie, la coline piramidale și ape: pâraie și lacuri). Vegetație tropicală. Miraculosul arbore Divi. Corali.

Ei, bine, așa i se prezintă omului contemporan, turistului, ajuns pentru întâia oară aici, în Aruba. Cel care dorește să afle mai multe, o caută pe Google. Dacă e locuită? O-ho! Foarte locuită! Cocotieri, cactuși de toate dimensiunile, citrice. Am nimerit în perioada de coacere și recoltare a nucilor de cocos.

Datorită entuziasmului celor mai tineri, am reușit să „explorăm” insula în lung și în lat, porniți în căutarea plajelor optime, începând din chiar clipa sosirii noastre. Am lăsat bagajele nedesfăcute, ne-am ales „garsonierele”, am încuiat casa, ne-am „îmbarcat” în Hyundai-ul nostru și „hai să facem cunoștință cu primele porțiuni de plajă și mare!”. Arashi Beach ne-a primit pe nisipul fin și alb-orbitor, ne-a poftit să-i încercăm apele călduțe, limpezi și foarte sărate, apoi să ne răcorim la umbra protectoare a teraselor acoperite cu frunze de palmier și stuf. Am simțit detașarea amicală a celorlalți turiști, amabilitatea spontană, sinceră, neafectată de interesul comercial al gazdelor. Îmi vine să cred că așa-numitul „sezon turistic” ține aici întregul an.

*Jibou-Sălaj-România.

Ion Onuc NEMEȘ

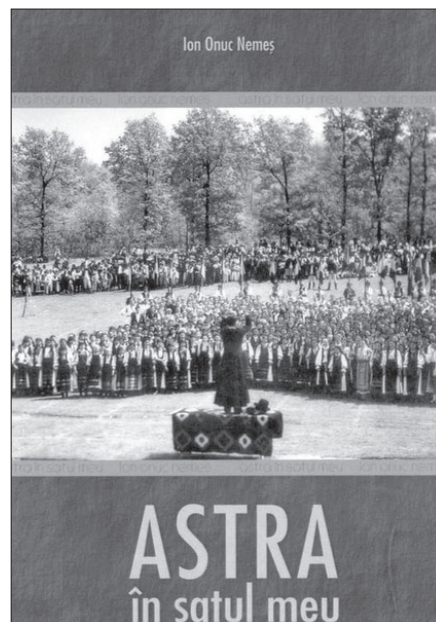
Sat natal*

Nu te poți dezrădăcina cu totul de satul natal. Poți scoate omul din sat, dar nu poți să scoți satul din om.

Așezat sub Dealu Topii, la cum-păna ce desparte apele Someșului de cele ale Almașului, satul meu, Sâncraiu Almașului, împarte la jumătate distanța dintre Cluj-Napoca și Zalău. Se învecinează la sud cu Topa Mică, la vest cu Cubleşu, la nord-vest cu Sutoru, la nord cu Dolu, iar la est cu Așchileu Mic. Distanța între sate fiind mică, oamenii se cunosc între ei, au neamuri și prieteni. Al doilea cerc de sate este format din localitățile Berindu, Mihăiești, Cornești, Aghireșu, Stoboru, Ruginoasa, Ticu-Colonie, Zimbor, Ugruțiu, Așchileu Mare. Din Dealu Topii se deschide un orizont larg de dealuri egale și domoale până pe Munții Meseșului. Printre dealuri se strecoară, mai tot timpul împreună, *valea și drumul țării*. Valea se varsă în Someș, la Jibou. Drumul se desprinde în trei ramuri principale: cea dintâi, din Sutoru, duce spre Huedin, în Munții Apuseni, iar cea spre Românași se rupe, la rândul ei, în două: una duce spre Jibou, Satu Mare, și alta spre Zalău. În literatura geografică, zona cuprinsă între Munții Apuseni și grupa nordică a Carpaților Orientali este denumită Platforma Someșeană. Cum valea din satul meu este un afluent mic al Văii Almașului, apa curge doar când plouă, în rest e mereu secă. De aici și o atitudine cel puțin ciudată a unor săteni în raport cu apa. Când e rupere de nori și valea iese din albie, se revarsă în câteva gospodării, dar fără pagube mari. O întâmplare legată de *valea mare* a stârnit ușoare ironii la adresa unui fecior din sat a cărui gospodărie a fost inundată, iar el, speriat,

apă până la brâu, încerca prin ocol să salveze de la înec câteva rațe pe care le avea în gospodărie, lăsând găinile în *plata Domnului*. E modul tipic țărănesc de a face haz de necaz, atunci când necazul nu e mare și poate fi depășit printr-o glumă. În folclorul local, Valea Almașului este supranumită *Valea lui țucu-te* pentru laitmotivul care însoțește aproape fiecare dialog: *Ce mai faci, țucu-te?; Țucu-ț' mârșu' și vinitu'; Da', de-a cui ești, țucu-te?; Țucuț' norocu' tău; Ai, țucu-te, da' mare-ai crescut! sau Valea lui dragă-n sus și dragă-n jos; Ce faci dragă?; Di unde vii, dragă? Așé-i, dragă; Da' cum să nu, dragă etc.*, ceea ce dă întâlnirii și dialogului o notă de familiaritate prietenoasă și caldă.

Fascinantă această priveliște a dealurilor care coboară lent spre Muntele Meseș și puțin mai la dreapta spre capitala Daciei Porolissensis – Porolissum. În monografia¹ sa, părintele Vasile Cosma descrie acest drum roman, *Drumul lui Traian*², ce lega Apulum (Alba-Iulia), prin Napoca (Cluj), de Porolissum. Era cel de-al patrulea drum principal ce unea Dacia Felix de Roma, drum bătut cu piatră de legionarii împăratului Traian: Apulum (Alba-Iulia), Potaissa (Turda), Napoca (Cluj), pe Valea Nadășului prin Cordoș, Baci, Rădaia, Nădășelu, Șardu, prin Valea Cubleşului, Stoboru, Ruginoasa, Bozolnic (sat aparținător comunei Cuzăplac), Sutoru, Zimbor, Sânmihaiu Almașului, Unguraș (azi Românași), Romita, Porolissum. O adevărată linie strategică prevăzută, pentru pază, cu castră (fortărețe militare): Mihăiești, Sutoru³ (*Castrum Stativum Largiana*), Suceagu (*Macedonica*), Gârbou (*Optatiana*), Romita (*Certia*) și case de pază (*specula*).

Vara, în vremea prânzului, când vitele se odihneau, bunicul mă ducea în pădure să-mi arate niște pietre mari care, zicea, făceau parte din vechiul drum roman. Odată, aflându-mă la Roma pe Via Appia Antica, mi-am zis că dacă o țin tot înainte spre nord ajung până în satul meu, fără să mă rătăcesc. Nu întâmplător se spunea că *toate drumurile duc la Roma*.

Piatra acestor castră a fost folosită la temelia *drumului țării*, vechiul drum al poștei. De-a lungul anilor, oamenii au descoperit sub lama plugului, fragmente de ceramică, *pietre cu scrisori (terra sigillata)*, medalii, epitafuri de la morminte, medalioane, fragmente de statuete. Din perioada romană sunt semnalate două așezări (colonii) pe teritoriul satului meu, una în Pustă și alta în Husubic⁴. Un cap de leu l-am văzut prins în zidul unei case din satul vecin Sutoru, luat din ruinele vechiului castru roman din localitate, ceea ce ne amintește de unicitatea construcției celebrei Biserici din Densuș⁵, ridicată din pietrele luate de la Sarmizegetusa.

Arheologul dr. Ioan Bejinariu de la Muzeul de Istorie și Artă din Zalău ne-a comunicat (în 11 februarie 2013) că a văzut, în urmă cu zece ani, mai multe resturi de la sculpturi romane în grădina de flori și în casa parohială din Sutoru. Piesele provin, probabil, din zona castrului de la Sutoru sau din necropola unei așezări aflate în zonă. Autostrada *Transilvania* (în construcție) va trece prin hotarul satului meu și respectă în mare parte *drumul lui Traian*, ceea ce dovedește, o dată în plus, geniul constructor al romaniilor.

De aici, din deal văd satul șerpuiind pe lângă *drumul țării*, ca o carte deschisă cu povești: *strigatul din deal* (*Cheamă, mă, cheamă! Cine, mă, cine?*) – cel mai sever tribunal cu rol profilactic, moral și etic; *roțile de foc* prăvălite peste sat în noaptea de Anul Nou – purificare prin ardere a răului, ca să crească mai vârtos binele; *ascunderea și încurcatul porților* – prima glumă cu care se intra în noul an, și stimulul al dialogului pentru familiile care nu-și vorbeau; *umplerea ieslelor animalelor* cu fân și cu otavă la familiile zgârcite; *moșii și babele la porți* – expresie plastică a judecării infidelităților conjugale, și câte și mai câte...

Când cerul e limpede, din Dealu Topii sau din Dealu Mare se vede, departe-departee, Muntele Mare al Apusenilor, cu Vârful Vlădeasa (1.836 m), cu căciula lui albă, pe care o poartă până târziu în vară, uneori tot anul. Petecul acela alb din depărtare mi-a fost reazem pentru un azimut pe care, în copilărie, îmi construiam tot felul de povești și iluzii. Mai târziu l-am asociat *Zăpezilor de pe Kilimanjaro*⁶.

Vechea vatră a satului meu era în partea stângă a drumului roman, mergând în direcția Napoca.

În copilărie, bunicul m-a dus de mai multe ori la fântâna satului părăsit unde, îmi zicea, sub podele groase de lemn stau îngropate clopotele bisericii. Era vorba de clopote trase după un om ce s-a spânzurat și ele nu mai puteau fi folosite.

Mă îndemna să mă culc cu urechea la pământ ca să aud plânsul clopotelor. Și, ca orice copil, le auzeam bocetul. Granița între miracol și adevăr nu există pentru copii.

Același lucru se spunea și despre clopotele Mănăstirii de la Vad, din satul Berindu, îngropate tot într-o fântână, cărora li se auzea glasul tânguios în noaptea Paștilor. Mănăstirea avea călugări care pe lângă sfintele slujbe țineau și școală pentru pregătirea cântăreților din strană și a *moralistilor* pentru preoție. Ca pedeapsă față de cei ce se împotriveau Unirii cu Roma (trecerea la catolicism), generalul de tristă amintire Buccow⁷ a dat ordin ca mănăstirile de lemn să fie arse, iar cele de piatră să fie dărâmate cu tunul. Mănăstirea din Berindu s-a înscris în această măsură. Din ordinul generalului, călugării au fost îndepărtați din mănăstire, iar sfântul locaș a rămas fără stăpân. Credincioșii din satul vecin, Sumurducu, având lipsă de biserică, într-o noapte i-au desfăcut bârnele, au încărcat-o pe care și au dus-o la ei. Pe una din bârne era o inscripție: [anul] 1715.

Biserici călătoare

În România sunt cunoscute peste o sută de bisericuțe călătoare din lemn. Județul Sălaj deține cel mai mare patrimoniu de astfel de monumente de spiritualitate românească. De aici au călătorit: Biserica din Bezded (satul de origine al istoricului Alexandru Papiu Ilarian) la Muzeul ASTRA din Dumbrava Sibiului; Biserica din Cizer (1773) – Biserica lui Horea, Biserica din Petrindu (1835), au ajuns în Muzeul Etnografic al Transilvaniei – Parcul Etnografic Național „Romulus Vuia” (Pădurea Hoia) din Cluj-Napoca; Biserica din Gălpăia a fost mutată de Octavian Goga pe domeniul castelului de la Ciucea (Cluj). Biserica din Dretea (Cluj) a fost strămutată tot în Muzeul ASTRA din Sibiu.

Povestea acestor biserici călătoare e plină de întâmplări nepre-

văzute, care așază asupra lor o aură de legendă și mister. Silueta lor grațioasă, simțul desăvârșit al proporțiilor, rafinamentul sculptural și al picturii fac din ele adevărate monumente de artă și spiritualitate românească.

E impresionantă călătoria Bisericeuței din Albac, din 1908, spre locul ei de înveșnicire, la moșia Florica a Brătienilor. Trasă de boi pe sânni, apoi cu pluta pe Arieș, iar de acolo dusă cu trenul, ca să fie salvată de la moarte. Dar nemurirea adevărată i-a adus-o poetul Octavian Goga prin poemul omonim: *Bisericeuță din Albac/ Tu ești al vremurilor semn,/ Tot bietul nostru plâns sărac/ E-nchis în trupul tău de lemn./ ...De aceea ostenită acum/ De câte zile rele-au fost/ Bătrână te-ai pornit la drum/ Să-ți deie frații adăpost.*

Ostenite de timp, amenințate de nepăsare ori de lipsa de putere a celor puțini rămași în urma golirii satelor, bisericuțele de lemn – fără suflet de om în ele – mor încet-încet printr-o ultimă și neauzită de nimeni rugă către cer.

Când construiam noul sediu al Bibliotecii ASTRA din Sibiu (2006), situat chiar pe zidul ce împrejmuia cetatea, am auzit o legendă despre acest general care, se zice, într-o noapte când se afla în inspecție, a căzut de pe zidul cetății, și de aici i s-a tras moartea. O altă versiune spune că moartea i-ar fi venit în urma unui accident cu trăsura prin Sibiu. Și una și alta dintre variante căutau să găsească o pedeapsă postumă pentru nelegiuirile la care generalul i-a supus pe credincioșii ortodocși.

Într-o dimineață de duminică, tata m-a trezit cu noaptea-n cap ca să mergem într-un sat mai îndepărtat. Împrumutase bani de la un prieten și termenul restituirii era în acea duminică, *la ieșirea din biserică*. Mama l-a sfădit pe tata că mă scoală așa de dimineață și mă duce atâta drum pe jos. Fără să zică nimic, tata m-a luat de mână și am plecat. A fost drum greu și lung, urcam un deal, coboram în vale,

un sat, alt deal, altă vale... La ieșirea din biserică eram în fața ușii. Tata a plătit datoria, a mulțumit, și din nou deal – sat – vale – deal, până seara târziu. Niciodată tata nu mi-a spus de ce a ținut morțiș să mă ia cu el. Abia mai târziu am înțeles rostul acelei oboseli din tăcerea prelungă a părintelui meu. Așa era în sat: tăcerile vorbeau mai mult decât cuvintele.

După moartea tatălui meu, în urmă cu cincisprezece ani, am trecut dealul în satul Cubleșu unde am avut o mătușă și un văr de vârstă mea, Aurel (Relu), la care mergeam des, în copilărie. Suiam un deal, apoi prin pădure, coboram în vale, traversam vechiul drum roman și ajungeam în sat. Un sat de vreo 150 de case, așezat într-o fundătură de dealuri. Când am ajuns la Monumentul Eroilor din mijlocul satului, *La strajă*, am întâlnit, stând pe trepte, patru femei și doi bărbați, oameni de ani mulți. Am întrebat unde este satul și mi-au răspuns: *Satul suntem noi*. Iar după o scurtă pauză: *Până ce suntem șasă oamini îi bine, că ne putem duce pe oricare din noi la groapă. Rău a fi când n-om mai fi atâția*.

Îmi vin în minte toate, aici, pe ramura aceasta de deal (sau *Dealul Popii*, cum îi zic sătenii), de unde privesc undularea lină a dealurilor printre care curge o istorie de peste două mii de ani, care iese și acum la lumină de sub brazda plugului. Pe dealul acesta, preotul Ioan Podoabă a ridicat în anul 1875 o moară de vânt. După cum mărturisește părintele Vasile Cosma⁸, preotul Ioan Podoabă nu avea prea multă carte, dar era un om vrednic, un măiestru bărdăș renumit în zonă. El a cioplit lemnele pentru Biserica și Școala din Mihăiești, a ridicat casele parohiale din Topa Mică și din Sâncraiu Almașului. Om cu îndrăzneală și cu neliniște creatoare, n-a avut astâmpăr până n-a ridicat aici, în vârf de deal, unde veșnic suflă vântul, o moară falnică de vânt. Pentru asta a umblat prin țara *ungurească* să vadă astfel de instalații, de unde a adus un meșter morar și

a ridicat moara. Vestea morii s-a dus repede, iar oamenii de prin satele vecine veneau la ea ca la o minune. Să vezi și să nu crezi. Vântul sufla, moara măcina, părintele era mândru de moara sa, iar sătenii mulțumiți că nu mai trebuie să învârtă la rășniță. Și poate că moara ar fi măcinat și astăzi, dacă într-o bună zi nu s-ar fi pornit un vânt puternic care a învârtit brațele lungi ale morii cu zgomot înspăimântător. Satul s-a speriat și au ieșit cu mic, cu mare, să oprească moara. Dar cum să oprești dihania? Au aruncat funii pe roată, oamenii ținneau de capete ca s-o oprească, dar natura e mai puternică decât brațele unor săteni pe care îi arunca când într-o parte când în alta, trântindu-i unul în celălalt. Ba unul mai îndrăzneț, care s-a agățat cu mâinile de roată, a fost învârtit de câteva ori și apoi, azvârlit cât colo cu oasele zdrobite. Ceea ce a urmat după întâmplarea aceasta e lesne de înțeles. Sătenii în frunte cu popa au demontat rând pe rând întreaga construcție și s-au întors la rășnița cea cuminte ca să-și macine mălaiul. Dar din tot ceea ce a fost, s-au ales cu un toponim – Dealu Popii. Întâmplarea mustește de parfum *don quijotesc*. Moara ar merita să fie ridicată pe același loc, cu valoare de simbol, deasupra acestor dealuri ce ne leagă de o capodoperă a literaturii universale⁹, precum și de țara de origine a împăratului roman Marcus Ulpius Traianus, Hispania.

Așa erau satele. Toată tipologia umană se regăsea în fiecare din ele. Bunicul meu îmi povestea de un om din satul vecin, Cubleșu, care a participat la o mare expoziție internațională la Budapesta, unde ar fi prezentat o bicicletă din lemn și un avion! Aflasem mai târziu despre acest om că era un pic ciudat, ceea ce, desigur, nu exclude geniul, ba dimpotrivă.

Mai înainte să încredințez tiparului această carte, am primit monografia comunei Sînpaul din jud. Cluj. Aici am aflat câteva date concrete despre țăranul inventa-

tor. Este vorba de Matei Chiorean, renumit țăran autodidact, inventator al unui avion, conceput și construit de el în ograda casei sale din Cubleșu (jud. Sălaj) în 1911. Avionul a fost expus la Cluj și în alte localități transilvane. Despre această realizare un ziar din Budapesta scria în 1912: „Departee în Ardeal, un țăran colindă satele și orașele, arătându-le un avion făcut de el”. Talentul său ingineresc a fost apreciat și de pionierul aviației românești, Aurel Vlaicu. Fiul inventatorului autodidact, profesorul Pancrațiu Chiorean a scris o monografie dedicată părintelui său *Icar-ul satului – un pionier puțin cunoscut al aviației românești*, lucrare rămasă în manuscris¹⁰.

Ce se va alege de aceste sate? Vor fi o *Topa-deșartă*¹¹?, cum își numește satul natal cel mai mare poet imnic al românilor, Ioan Alexandru. Vor fi ele ceea ce sunt astăzi castrele? Cioburi în care se agață plugul ca un strigăt îngropat de viu?! Vrem nu vrem, ducem cu noi satul prin ani și prin vremi ca o dulce povară sau ca un blestem. Ne raportăm la el ca la o axă a lumii – *axis muncii* – spre care memoria ne duce și ne aduce oriunde am fi, indiferent de numărul anilor pe care îi avem.

M-am născut în satul Sâncraiu Almașului¹², jud. Sălaj, cu patru ani mai înainte ca Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român ASTRA¹³ să fie interzisă de noul regim care se instalase în țară. Întreaga copilărie mi-a fost însoțită și îmbogățită de evocările părinților și bunicilor mei despre ceea ce a însemnat ASTRA pentru destinul lor și al satului. Așa se face că, după credința în Dumnezeu, ASTRA devenise în casa noastră și în satul nostru cea de-a doua religie.

Căror fapte se datora această recunoștință purtată ASTREI prin ani de oamenii unui sat mic, modest, oameni credincioși și cu frică de Dumnezeu? E cuprinsă aici conștiința clară a rostului ASTREI, concretizat în forme de organizare

ce aveau drept scop emanciparea satului din punct de vedere economic, social și cultural. De altfel, întreaga activitate a ASTREI era structurată pe un model de tip piramidal, potrivit căruia ceea ce se afla în vârf trebuia să se regăsească și în ultimul sat sau cătun.

Cum spuneam, percepția ASTREI în sat era o religie, iar suprapunerea nu-i exagerată câtă vreme ASTRA întemeia binele prin cultivarea caracterelor frumoase, în spiritul valorilor adevărului, cinstei, moralei. *Dumnezeu este frumusețe*, spune cea mai succintă definiție a Creatorului, iar oamenii acopereau această axiomă nu numai prin rugăciune, ci și prin ceea ce făceau, ca totul să fie plăcut lui Dumnezeu.

E un lucru bine știut. Istoria nu se scrie cu *dacă*. Cu toate acestea, dacă istoria nu s-ar fi rupt brusc și nu ar fi fost curmat procesul logic de dezvoltare, satele României, și țara în întregul ei, s-ar fi situat pe picior de egalitate cu oricare țară occidentală din Europa. Pentru noi, timpul s-a oprit în clipa în care un nou regim – agresiv, violent, inuman – s-a instalat în țară.

Eram copil, dar lucrurile am început să le înțeleg încă de pe atunci. Cartea de citire se deschidea cu portretul lui Stalin. Am simțit ura mocnită a bunicului meu dinspre mama față de noua realitate a satului, și ca să-l necăjesc – răutăți de copil! – deschideam pagina cu portretul și-i strigam: *Moșule, moșule, trăiască Stalin, trăiască Stalin!* Revoltat, bunicul trăgea o înjurătură, iar când mi-a prins cartea a înfipit cu năduf cuțitul de mai multe ori în *tătuca Stalin: Tăt n-oi muri io până n-o' vini a noști*, se lamenta el, înțelegând prin *a noști* promisiunile și încurajările de eliberare, nicio dată onorate, ale americanilor. S-a stins din viață cu această nădejde deșartă, iar eu, intuind pericolul ce putea să vină, am pus pe foc cartea de citire.

Viața se dedublase pentru mine de la o vârstă crudă. Una trăiam acasă și alta ni se spunea la școală. Neavând altă scăpare, a trebuit

să învăț să merg printre adevăruri ascunse, desfigurare în clișee ideologice.

A venit vremea cotelor împovărate, când ți se mătura și podul de pleavă, de nu-ți mai rămânea nimic. Domni de la raion, îmbrăcați în haine și șapcă de piele, oameni cruzi, fără milă, fără inimă, încărcau totul în car și-ți pustiau casa și gospodăria. Odată mi-au luat și hainele cu care mergeam la școală. Când vedeam că vin din nou – și veneau des! – puneam mătura în ușă, semn recunoscut că nu-i nimeni acasă, și fugeam să ne ascundem pe pâraie și în pădure, ca în vremea războiului.

Eram cu vitele la păscut pe coastă. Și, ceasul rău! Bivolita noastră a căzut într-o râpă adâncă-adâncă, de unde scoteam arină pentru murluit pe jos, în casă. Speriat de moarte, am strigat oamenii să vină să o scoatem. Au venit cu funii, au legat-o și au tras-o cu greu, afară. Nu mai avea suflare. Țin minte că mama și câteva vecine s-au îmbrăcat în negru și au plâns-o ca pe un mort.

Odată cu bivolița murise și nădejdea noastră de lapte. Mai aveam un mânz și un miel. I-am crescut împreună. Noaptea, mielul dormea în ieslea mănzelui, ca într-o scenă biblică. Pe drum mergeau tot timpul împreună: mănzul înaintea, iar imediat după el, călca sprinten mielul. Unul necheza, celălalt zbiera, iar eu în urma lor strigam la amândoi: un nechezat, un zbie-rat și un strigăt poruncitor. Se minuna tot satul de o așa prietenie. Până într-o zi când mănzul ne-a fost luat la gospodăria colectivă. A plâns mielul, am plâns și eu. În acel moment, mi-au ucis copilăria. Tot atunci ne-au luat carul, plugul și roțițele de fier cu care noi, copiii din vecini, ne dădeam vara și toamna din vârful dealului. Văzându-se goliți de ceea ce aveau, oamenii au început să-și strice șurile și poiețile, mândria unui gospodar, și s-au apucat să-și înnoiască, cât mai repede, casele. Satul se strângea în casă, singura avere care îi

mai rămăsese. Satul se pregătea de moarte!

Pe șura noastră apărea, seară de seară, o pasăre neagră cu un cântat strident, ciudat. Era *țilioaia*. Ea vestea apropierea morții. Speriați de prezența ei, oamenii aruncau cu ce le venea la mână după ea, ca s-o îndepărteze. Dar pasărea venea iar și iar, odată cu seara. Nu la multă vreme, a murit bunica vitregă dinspre mamă, *mama Mărie*, mai apoi bunicul, *Moșu' Ghepeț*. *Țilioaia* le-a vestit moartea. Mai înainte să moară, *moșu* mi-a spus că *țilioaia* are cuib săpat în râpa roșie de pe *părău' din coastă*. De acolo, iese seara și vine și aduce nenorociri peste sat. Într-o dimineață am umplut o desagă cu paie, am luat un bidon cu fotoghin (petrol) și am urcat râpa prăpăstioasă până am ajuns la găurile unde se ascundea *țilioaia*. Am făcut niște șomoioage de paie, le-am stropit cu fotoghin, le-am îndesat în găurile din râpă și le-am dat foc. A ieșit fum mult, negru și gros. Părea că arde râpa. Seara n-a mai venit *țilioaia*, iar eu eram fericit că am scăpat satul de moarte!

Eram în clasa a VI-a la Școala din satul Mihăiești, când într-una din zile, ne-au dus cu școala la căminul din sat, pentru că oameni nu erau, s-au ascuns care pe unde au putut. Acolo, un domn de la raion, dur, nemilos și temut de toate satele din jur, Șomlea, ne-a vorbit de binele pe care îl va aduce viața trăită în colectiv, și că procesul colectivizării se va încheia cu doi ani mai devreme față de termenul planificat. Prețul grabei pentru o *viață nouă*, țaranii l-au plătit cu băți, arestări, ani de închisoare.

Iar îmi vine în minte o întâmplare. Tata a fost citat la Tribunalul din Cluj, acuzat de furt de lemne din pădure. Fusesem cu el în pădure, în fosta noastră pădure, din care am încărcat în dricul carului uscături pentru foc. N-am tăiat lemne *pe picioare*, am luat doar uscături. Deși eram mic, tata m-a luat cu el la Cluj, la *Tribunal*. Mic cum eram, completul de judecată n-a băgat de seamă că stăteam lipit de tata. Când

au pronunțat *sentința ...închisoare de la... la... sau amendă...*, sala de judecată s-a umplut de plânsul meu. Descoperindu-mă, un judecător și o asesoare populară au reacționat rapid: *De ce ați lăsat copilul să intre în sala de judecată? Scoateți-l afară!* Nu știu dacă plânsul meu i-a înduioșat pe judecători și pe asesori, dar știu că tata a primit doar amendă. Și știu și mai bine că orice formă de intimidare era folosită ca să-i determine pe bieții țărani să se înscrie în *întovărășie*.

*

Să ne luăm toate angajamentele ce ni se vor cere, dar, când va veni momentul, să ne amintim că onoarea comunistă constă în a nu îndeplini aceste angajamente. (VI. Lenin, *Vorbe goale despre libertate*)

Politica față de gospodăria țărănească trebuie să fie în așa fel încât să o facă nerentabilă. După aceea trebuie începută colectivizarea. În cazul în care ar interveni o rezistență mai mare din partea țăranilor, trebuie redusă împărțirea mijloacelor de producție repartizate lor, concomitent cu creșterea obligațiilor de predare a cotelor. (*Directiva NKVD 2-6 din 1947*)

Dacă vreun chiabur va face agitație, poate fi împușcat acolo, pe loc, ca să știe toți care ar îndrăzni să nu predea cotele, că toți vor păți așa. (*Instrucțiuni către organele de Securitate, 1948*)

Să le luăm pământurile în așa fel încât să nu însemne o naționalizare, dar să nu le dăm prea mult. Să le dăm și lor ceva bani ca să aibă de o țigară! Batozele și tractoarele de la chiaburi trebuiesc luate la prețul fierului vechi. Batozele bune, care nu necesită prea multe reparații, să le plătim cu 5% mai mult. (Ghe. Gheorghiu-Dej, *Cuvântare în ședința CC al PRA4 din 26 martie 1959*)

...au fost numeroase cazuri în care țăranii muncitori au fost chemați la Sfatul Popular în prezența organelor de miliție și amenințați cu arestarea dacă nu intră în gospodărie... Cei care nu s-au lăsat intimidați cu arestarea au fost arestați și supuși la presiuni fizice și mora-

le. Astfel, mulți țărani muncitori, pentru a-i forța să intre în gospodărie, au fost amenințați că vor fi scoși cu familiile lor din comune, că li se va lua pământul și că copiii lor vor fi dați afară din școală. Cei care au rezistat acestor amenințări au fost bătuți sau supuși altor constrângeri fizice. (Teohari Georgescu, fost ministru de Interne, în timpul anchetării sale)¹⁴.

*

Școala era obligată să ne repețe zilnic, fără să creadă nici ea, cât de bine ne va fi în *întovărășie*, iar acasă ne întâlneam cu sărăcie și suferință multă, multă. Speriați de ceea ce urma să vie, țăranii prefigurau autoironic spectrul sumbru al sărăcirii: *Colectiv ți-o trebuie/ Cu ziar ti-o acoperit*.

În școala primară, pe cei care aveau un scris mai frumos, învățătorul ne trimitea să scriem lozinci pe gardurile de scândură ale oamenilor. Scriam cu vopsea albă sau roșie lozincile sosite de la raion: *Trăiască UNIUNEA SOVIETICĂ, eliberatoarea poporului român!, Trăiască prietenia româno-sovietică!, Trăiască Frontul partizanilor păcii!, Jos cu imperialiștii anglo-americali!, Trăiască România, independentă și democratică!, Drumul viitorului – întovărășirile!* Oamenii ne certau că le mâzgălim gardurile, dar cei mai mulți nu ziceau nimic. Toți eram stăpâniți de frică: săteni, preot, învățător, copii. Aveam la drum gard lung de scânduri drepte. Chiar eu am scris pe gardul nostru lozincile ce mi s-au dat. Bunicul meu dinspre mamă, Moșu' Ghepeț, n-a zis nimic atunci, dar seara, după ce m-a pus să-i citesc ce-am scris, cu nuiua în mână m-a obligat să șterg *mâzgăliturile* de pe gard cu o perie de rădăcină. De teamă că o să se afle ce am făcut, a doua zi nu m-am dus la școală. Frica era stăpâna satului. Moșu' nu știa nici să citească, nici să scrie. Dar avea un respect mare pentru *domnișorii* care erau la învățătură, la Cluj. Când aceștia treceau prin dreptul casei noastre, moșu' se ridica în picioare, își ridica pălăria mare de

paie și-i saluta, mai înainte ca *ștudenții* să apuce să o facă. Apoi se întorcea către mine și-mi zicea cu muștrare pentru ceea ce am scris pe gard: *Dacă te lauzi că știi scrie, scrie ce-ți zăc io amu*. Și scotea niște sunete ciudate, amestec de cal la galop, muget de grohăit de purcel și cotcodăcit de găină. *No, vezi că nu știi scrie!*, zicea el victorios, în-ciudat pe mine din pricina gardului.

Într-o seară, în Săptămâna Paștilor, stăteam întins pe patul din tindă, alături de tata. Cânta Imnul Învierii - *Hristos a înviat*. Eu îl urmam cu glas subțire. Și tot așa până am reușit să învăț cântarea. În vreme ce cântam: *Hristos a înviat din morți/ Cu moartea pre moarte călcând,/ Și celor din morminte,/ Viață dăruindu-le*, mă pomenesc că îl aud pe tata zicând, pentru sine: *Tăte ar fi bine, dacă n-ar fi rușii pă noi!* Abia când am crescut mare am înțeles rostul vorbelor lui din vremea când noi înșine eram răstigniți pe Crucea istoriei. Procedam ca tata: una înțelegeam și alta ziceam la școală sau, și mai bine, tăceam. Și tot pe atunci mi s-a întipărit în minte *drumul pâinii*, drum greu și lung pe care îl făceam pe jos, pe cărare prin pădure, plecați cu noaptea-n cap, alteori la lumina lămpilor minerilor, la mina de caolină din Aghireșu ori la cea de cărbune din Ticu-Colonie (Minele Șorecani). Duceam cu noi, după puteri și după cât aveam, ouă, lapte, smântână și aduceam, la schimb, bucăți de pâine rămase din rațiile minerilor. Țin minte și acum cum mă puneam bunică să aleg untul din groștior, bătând amestecul într-o cofă de lemn cu sucitoarea, și însoțindu-l de un descântec: *Alege-te untule bal, ca căc... cel de cal*. Transpirat de efort, continuam să bat cu sucitoarea și să strig descântecul ca untul să se aleagă mai repede. Aveam și eu o pereche de desagi făcuți după mărimea mea. Puneam trei sferturi de pită în desăguța de dinainte și alte trei sferturi în desăguța de la spate. Parcă o aud și acum pe bunică repetând: *La un miez de pită, două linguri de*

zeamă, să ne ajungă. A fost vremea când rar se întâmpla să te ridici sătul de la masă. Schimbarea vremii o ghiceam după zgomotul șinelor trenurilor de la Aghireșu și după fluieratul locomotivelor. Când auzeam glasul șinelor de tren venind spre noi de peste dealuri, știam că se moaie vremea și că urmează să plouă. Și încă un reflex dobândit în acea vreme: orice fluierat de locomotivă îmi evocă și acum *drumul lung și greu al pâinii*. De atunci, mă doare inima când văd o bucată de pâine căzută pe jos, ori aruncată la gunoi.

Ruperea de sat și plecarea la școală, la oraș, era singura alternativă de scoatere a copiilor deasupra vremurilor grele. Într-o noapte am visat că alergam desculț printr-o holdă verde-verde de grâu. Alergam în soare, alergam vesel, fără griji. A doua zi am povestit visul unei femei bătrâne din vecini, care l-a tălmăcit astfel: *E semn că ai reu-*

șit la examen la școala din Cluj. Pes-te câteva zile am avut confirmarea reușitei. Acum, când mă gândesc la visul acela, nu știu dacă el însemna un drum nou pentru destinul meu sau era ultima imagine frumoasă și proaspătă prin care mă despărțeam de sat. Simt și astăzi barba aspră a tatălui meu pe obraz când m-a îmbrățișat, mi-a dat cufărul de lemn cu care el făcuse războiul și mi-a zis doar atât: *Să fii drept ca lumina!* O propoziție cât un tratat de morală! Au trecut de atunci mai bine de șaiszeci de ani și nu știu cum să iau vorbele părintelui meu: îndemn, poruncă sau blestem?!

Eram elev în prima clasă de liceu, la Cluj. După o lună de școală, am fost trimis acasă ca să-i lămuresc pe părinți să intre în gospodăria colectivă, cu precizarea să mă întorc doar după ce vor semna cererea de înscriere. Eram pregătit să renunț la școală numai să nu-mi oblig părinții la un act ce anula însăși ființa lor. A fost o

hotărâre grea pentru ei, iar în cele din urmă a învins înțelepciunea lor, gândindu-se la viitorul meu. În fața amenințărilor și pentru binele meu, au semnat. Nu peste multă vreme, ziarul *Făclia* de la Cluj consemna victoria colectivizării în satul meu:

„O nouă comună complet cooperativizată în raionul Cluj.

Zilele trecute, în Sâncraiu Almașului, raionul Cluj, s-a terminat cooperativizarea în întregime a comunei, ultimii țărani muncitori de aici au depus cereri pentru a intra în întovărășiri cu întreaga suprafață de teren ce o posedă. Sâncraiu Almașului este astfel o nouă comună din raionul Cluj în care s-a terminat cooperativizarea agriculturii. Acest succes este rodul muncii politice desfășurate de către comitetul comunal de partid și de organizațiile de bază de pe raza comunei.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Premiul Național de Poezie „Lucian Blaga” – 2022

În ziua de 9 mai 2022 (data aniversării a 127 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga), în localitatea Lancrem, la casa memorială, cea în care s-a născut poetul, a avut loc cea de-a cincea decernare a Premiului Național de Poezie „Lucian Blaga”.

Organizatori au fost Consiliul Județean Alba, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” și Primăria Sebeș.

Au fost nominalizați – prin votul a 17 critici literari – 7 poeți, care au și prezentat recitaluri la manifestare. În ordine alfabetică, ei au fost: Gabriel Chifu, Vasile Dan, Ioan Moldovan, Marta Petreu, Ioan Es. Pop, Nicolae Prelipceanu, Liviu Ioan Stoiciu. Juriul de decernare a fost prezidat de acad. Nicolae Manolescu,

președintele Uniunii Scriitorilor din România, și i-a mai cuprins pe: Gabriel Coșoveanu, Dan Cristea, Horia Gârbea, Irina Petraș, Vasile Spiridon, Răzvan Voncu.

Autoritățile locale și președintele Uniunii Scriitorilor au rostit cuvinte omagiale la adresa marelui scriitor aniversat. Președintele juriului a anunțat apoi că, în unanimitate, a fost ales pentru a primi Premiul Național „Lucian Blaga”, în anul 2022, poetul Gabriel Chifu. Poetul premiat s-a adresat publicului numeros prezent la manifestare, iar președintele juriului a prezentat cuvenitul laudatio, sub forma unui eseu concentrat despre opera lui Gabriel Chifu.

Premiul Național de Poezie „Lucian Blaga” se acordă anual (în 2020 pandemia a împiedicat

decernarea), laureatii fiind, până în prezent, poezii: Adrian Popescu, Ana Blandiana, Emil Brumaru, Ion Mureșan, Gabriel Chifu.

Două noi volume de Györfi-Deák György

Alexandru-Bogdan KÜRTI

La Editura Cristian PlusArt din Malu Mare (județul Dolj), au apărut, recent, două noi volume semnate de eseistul, prozatorul SF și bibliotecarul din Jibou, Györfi-Deák György.

„Istorii și isterii literare” cuprinde scurte lucrări redactate pe par-

de tip SF și personaje capabile să le susțină; prin urmare, *istorisiri*. Însă, și în cazul lucrărilor citate ori descrise detaliat, termenul de «isterie» își găsește ilustrarea corectă mai rar, operele respective reprezentând în fond manifestări produse sub semnul unei depline normalități a genului și a actului de a scrie/comenta, departe de patologicul implicat în sugestia glumeață a titlului în general”, apreciază Mircea Oprîță, critic și istoric al literaturii științifico-fantastice și membru al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. „Istorii și isterii literare” a fost distinsă cu premiul pentru cel mai bun volum non-fiction la ediția cu numărul 43 a Convenției Naționale de Science-Fiction Romcon.

Prezentarea celui de-al doilea volum scris de Györfi-Deák György, „Estetica imaginarului” a fost realizată de Marius Dobrin. „Literatura SF de la noi se poate bucura că există această carte care inventariază volume, articole, reviste, titluri și autori dintr-o sferă culturală vastă. Autorul oferă o sinteză și deschide o seamă de ferestre spre creații nu doar pentru citit, ci mai ales pentru reinserat în formulări analitice. Este precum un alchimist descoperind în Biblioteca moștenită din generație în generație. Cu șansa unui timp al tehnologiei care ne conectează la resurse de neatinse în trecut, acoperă pete albe pe harta literară. Jiboul devine un re-

cursul a două decenii și publicate în fanzine, almanahuri și e-reviste. „Textele din volum nu sunt nici «istorii» și nici «isterii» în sensul propriu al acestor cuvinte, ci eseuri critice temeinice ca documentare, scrise la modul inteligent și spiritual. Dacă am transfera conținutul titlului dinspre autor spre obiectele analizei sale, atunci da, am putea vorbi de *istorii* – cu sensul de narrațiuni ce înlănțuie ficțiuni epice

per cultural prin pivotarea aceasta continuă multiculturală. Țesuturi uitate se revigorează, înțelesuri noi se ivesc. Totul cu serenitate, cu spirit ludic, cu plăcerea de a da literelor prilejul de a se reazeza în cele mai sprințare moduri”, precizează scriitorul, eseistul și criticul de teatru din Craiova în prefața volumului.

Bibliotecar cu o experiență de peste 30 de ani, Györfi-Deák György scrie proză science-fiction, eseuri, traduce din și în limba maghiară, este pasionat de origami și realizează ilustrații și semne de carte. Este membru al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj și colaborator al revistei „Caiete Silvane”.

Sub semnul magic al Poeziei

Alexandru-Bogdan KÜRTI

Tradiționala întâlnire a poezilor români și maghiari a fost reluată la Zalău, după trei ani. Cea de-a XX-a ediție a Festivalului internațional „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja” a fost organizată de Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj și UDMR Sălaj, în perioada 20-21 mai 2022. Parteneri în organizarea manifestării au fost: revista de cultură „Hepehupa”, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai”, Liceul Reformat „Wesselényi”, Colegiul Național „Silvania”, Liceul de Artă „Ioan Sima”, Liceul Tehnologic „Mihai Viteazul”, Casa Municipală de Cultură Zalău, Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj și Reprezentanța Sălaj a filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România.

În prima zi a festivalului au avut loc simultan desanturi scriitoricești la licee și colegii din Zalău, respectiv la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai”, Liceul Reformat „Wesselényi”, Colegiul Național „Silvania”, Liceul de Artă „Ioan Sima” și Liceul Tehnologic „Mihai

Viteazul”. De la ora 16, manifestarea s-a mutat în sala „Porolissum” a instituției de cultură din subordinea Consiliului Județean Sălaj. Cu rol de principal organizator, Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a adresat un cuvânt de salut invitaților. Au urmat: concertul de vioară susținut de Zalai Antal; vernisajul expoziției de pictură „Muntele” al taberei de la Rimetea, prezentat de pictorul și muzeograful Szabó Attila; proiecția fotodocumentarului realizat de Bálint Tibor, despre edițiile anterioare ale festivalului de poezie. S-a ținut și un moment de reculegere în amintirea colegilor și prietenilor Festivalului „Primăvara Poeziei” trecuți în eternitate. Szöke Ana, referent în cadrul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și inițiatoare a manifestării literare, a fost premiată de Daniel Săuca pentru rolul avut în organizarea festivalului.

Au urmat tradiționala întâlnire a poezilor români și maghiari și lansarea antologiei bilingve „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja 2022”, apărută la Editura Caiete Silvane. În antologie au

Simone Györfi

Angela Maxim

Alice Valeria Micu

Marcel Lucaci

Viorel Tăutan

Kiss Lehel

fost incluse poezii semnate de 39 de autori români și maghiari. Poezii Balázs F. Attila, Simone Györfi, Demény Péter, Dina Horvath, Devecseri Zoltán, Marcel Lucaciu, Egyed Emese, Angela Maxim, Halmosi Sándor, Alice Valeria Micu, Jász Attila, Viorica Mureșan, Molnár Andi, Ion Pițoiu-Dragomir, Molnár Henrietta, Emilia Poenaru Moldovan, Oláh András, Daniel Săuca, Simonfi István, Viorel Tăutan și Kiss Lehel și-au citit versurile a căror traducere s-a putut auzi în recitarea unor elevi. În finalul întâlnirii s-a dat citire poeziei „Epilog”, semnată de regretatul Daniel Hoblea.

În a doua zi a festivalului, de la ora 9:30, la Inspectoratul Școlar Județean Sălaj a avut loc Concursul județean de recitare din poezia românească, în timp ce, de la aceeași oră, în Sala „Porolissum” a Centrului

de Cultură și Artă al Județului Sălaj s-a desfășurat Concursul de recitare în limba maghiară. Evoluțiile elevilor de la școlile gimnaziale, licee și colegii din județul Sălaj au fost apreciate de jurii formate din scriitorii: Marcel Lucaciu, Ion Pițoiu-Dragomir și Alice Valeria Micu, respectiv Halmosi Sándor, Egyed Emese, Balázs F. Attila, Jász Attila, Rosz Rita și Gergye Rezső.

Prima ediție a Festivalului „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja” a avut loc în anul 2001. Manifestarea a crescut de la an la an, devenind un reper important în viața culturală a Sălajului. În 2022, festivalul a ajuns la cea de-a XX-a ediție, o cifră semnificativă și a demonstrat încă o dată că prietenia româno-maghiară, sub semnul magic al Poeziei, poate fi roditoare.

Vineri, 20 mai 2022, de la ora 16, în Sala „Porolissum” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a fost lansată antologia bilingvă „**Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja 2022**”, volum apărut la Editura „Caiete Silvane”.

Poezia în haine de gală. „Primăvara Poeziei”

A fost pandemia. Apoi a venit războiul. Sigur, Poezia nu a plecat nicăieri, chiar dacă s-a ascuns puțin. Hainele ei de gală nu merită să fie sfărtecate de bombe, de gloanțe, de ură, de violență, de prostie. Iată, în luna lui Florar din anul 2022, se arată din nou Festivalul „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja”. După trei ani, mai ales din cauza restricțiilor impuse de autorități în context epidemic, putem să organizăm o nouă ediție a festivalului nostru. O ediție de gală, ca și hainele poeziei. La a 20-a întâlnire, la Zaláu, a poezilor români și maghiari, aducem în atenția publicului o nouă antologie bilingvă a cărei temă este moartea. Nu puteam să ocolim această temă (eternă a poeziei).

ei). A fost pandemia. Apoi a venit războiul. Și mai mulți colegi și prieteni ai „Primăverii Poeziei” ne-au părăsit: Daniel Hoblea, Kiss László, Fejér László, Józsa László, Kerekes Edit. Și în memoria lor continuăm să credem în cultură, în cuvintele rânduite pentru minte și inimă.

Daniel Săuca,
Manager al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

Díszruhában a vers. „A Költészet Tavaszja”

Előbb a pandémia volt. Aztán jött a háború. A Vers azonban nem ment semerre, még akkor sem, ha közben egy kicsit elrejtőzött. Nem érdemi, hogy díszruháját bombák, lövedékek, gyűlölet, erőszak, balgaság szaggassák szét. És lám, 2022 virágokat ontó májusi havában ismét megjelenik a „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja” rendezvény. Három év eltelte után, a járványhelyzetben a hatóságok által elrendelt korlátozások feloldása nyomán ismét meg tudjuk rendezni fesztiválunk egy újabb kiadását.

Gálakiadást, mint a vers díszruhája. A román és magyar költők 20-ik Zilahi találkozásánál újabb kétnyelvű antológiát ajánlunk a közönség figyelmébe, melynek tematikája a halál. A költészet eme (örökös) témáját semmiképpen sem lehetett kikerülni. Hisz volt a pandémia. Aztán jött a háború. És közben a „Költészet Tavaszja” több barátja és munkatársa eltávozott az élők sorából: Daniel Hoblea, Kiss László, Fejér László, Józsa László, Kerekes Edit. Az ő emlékezetükre is, továbbra is hiszünk a művelődésben, a kultúrában, az észhez és a szívhez szóló szavakban.

Daniel Săuca,
Szilágy megye Kulturális és Művészeti Központjának vezetője

traducere de/fordította
Simone Györfi

Primăvara Poeziei / A Költészet Tavasza (I)

**BALÁZS
F. ATTILA**

Halállal rokon

nem élek már
meg sem haltam
tanulok a füvek nyelvén
tiltakozni

kétszer halnék
ha a halál is velem halna –

halállal rokon
hosszú álmom

korán van még szerelmem
ebben a világban
mely érte megtöretett

Rudă cu moartea

nu mai trăiesc
nici n-am murit
învăţ pe limba ierbii
să protestez

de două ori aş muri
dacă şi decesul
s-ar stinge cu mine –

rudă cu moartea mi-e
visul cel lung

încă-i devreme, iubito
în această lume
care pentru el s-a răstignit

Balázs F. Attila fordítása/traducere

**BODA
EDIT**

Felirat a porerőmű falán

Porból lettünk, porrá leszünk.
Szélből jöttünk, szélbe megyünk.
Porból lettünk, szélbe megyünk.
Szélből jöttünk, porrá leszünk.
Nem köd, nem pára, nem délibáb.
Porzivatarban ázik, repül valami.

Inscripție pe zidul uzinei de praf

Din praf zămisliți, praf devenim.
Din vânt am venit, în vânt ne întoarcem.
Din praf zămisliți, în vânt ne întoarcem.
Din vânt am venit, praf devenim.
Nu ceață, nu aburi, nu fata morgana.
În praful torențial se udă, zboară ceva.

Dósa Andrei fordítása/traducere

**SILVIA
BODEA-SĂLĂJAN**

Cenușa cuvântului

rog pădurea să mă învețe
desfrunzirea de gânduri în neliniștea
vântului
rog ploaia să mă învețe
rostirea lacrimii din dor de tăceri
în sarea pământului
rog pasărea să-mi deschidă ferestre
spre zborul ce visează odihna

cuvântului
 rog apele să mă ascundă
 în scoicile mării eşuate-n zbaterea
 valului
 și focul îl rog să mă ardă-n cenușa
 opalului
 rog floarea să mă învețe
 bucuria trăirii de-o clipă în armonia
 grădinii
 și soarele-l rog să mă învețe
 binecuvântarea luminii
 și dacă voi învăța trăirile pe scala
 iubirilor toate
 voi avea drum deschis ca să merg
 mai departe

A szó hamuja

kérem az erdőt hogy tanítson meg
 a szél szorongásában lombtalanítani
 gondolataimat
 kérem az esőt hogy tanítson meg
 könnyekkel kifejezni
 a föld sójának csend utáni sóvárgását
 megkérem a madarat hogy ablakot
 nyisson nekem a repülés felé
 mely a szó lazításáról
 álmodik
 kérem a vizeket hogy rejtsek el
 a hullámok küzdelmeiben elbukott tengeri kagylók-
 ban
 és megkérem a tüzet hogy opál hamuvá
 égessen el
 kérem a virágot hogy tanítson meg
 a kert harmóniájában élés örömére egy pillanatra
 és arra kérem a napot hogy tanítson meg
 a fény áldására
 és ha megtanulom a szeretet teljes
 skáláját
 megnyílik a biztonságos út
 a tovább haladáshoz

traducere de/fordította Balázs F. Attila

**IOAN-VASILE
 BULGĂREAN**

Requiem

E ziua morților și din cer ninge
 cu frunze multicolore

ca într-un ritual al șoaptelor
 ce vă acoperă liniștea de veci.
 În căderea lor
 cu fluturii morți a doua zi
 de la naștere,
 formează un fel de dans bezmetic
 care sfârșește
 pe acoperământul
 cu pietre funerare.
 Lumânările ard
 din fiecare ochi plâns de mamă,
 de tată, de frate, de copil
 se furișează parcă rușinate
 printre frunzele mișcate
 din când în când
 de adierea vântului
 ce parcă nici el nu se mai aude.
 E liniștea aceea... spartă vremelnic,
 din depărtare, de toaca bătând
 pe ritmuri cardiace
 și de clopotul care jeluiește
 prin plânsul său.
 Mai înspre valea adormirii voastre
 o brândușă violetă își desface petalele
 spunându-ne, parcă, de ziua de mâine
 care va să vină.

Requiem

Halottak napja van, az ég
 színes faleveleket havazik,
 mint holmi rituáléban,
 ahol a csöndet örökre eltakarja a suttogás.
 Hullásukban
 fejvesztett táncot járnak
 a két napig élő pillangókkal,
 hogy mindannyian
 a sírhantok
 betonlapján
 végezzék.
 Gyertyák égnek az anyák,
 apák, fivérek, gyermekek
 kisírt szemében,
 szellő sincsen, csak fuvalom,
 alig libbenti meg
 néha-néha a faleveleket,
 melyek közt a gyertyalángok
 mintha szégyenkezve osonnának.
 Az a csönd, az a bizonyos csönd ez... amelyet
 csupán a szívdobbanás ütemét utánzó,
 messziről idehangzó tóka hangja tör meg ideiglene-
 sen,
 és a harangszó,
 mely síró hangon kesereg.
 Kissé odébb, álomba merülésetek völgye felé,
 egy lila kikerics szétnyitja szirmait,

mintha a holnapról beszélne,
amely majd jönni fog.

traducere de/fordította Lovétei Lázár László

DEMÉNY PÉTER

Tenger

Hol ér véget a tenger?

Az egyik végén én vagyok a parton,
egyedül hallgatom tenger mormolását,
körülöttem izzadt nyüzsgés,
a boldogság folyamatos bizonygatása.

Hullámok jönnek,
híreket hoznak az ötödik égtájról,
ahol még soha nem jártam.

Repülni nem tudok,
életemet újrakezdeni hiába próbálkozom,
mindenképpen kimaradnak belőle szakaszok,
benne parázslik a kráter.

Előttem a tenger,
mögöttem a szállodák a maguk kis all inclusive-jaival,
a fánk körülhordozásából élő magyarok és románok,
önáltatás porcukra száll, mogyorókrémet kenek szét
magamon.

Ostorum nem volt Rodostó,
és nem Zagonba vágyom,
csak egy helyre, ahol otthon lehetnék,
és nem az ékezetekben lesnék az otthonom.
Ugyan hová vezetett, ha másokkal nyaraltam,
hittem a kagylókban, homokban, gyöngyben,
a napolajokban, melyektől soha nem égek le?
Bronzos sem lettem sohasem.

Hol végződik a tenger?

Ne próbálj elhíttetni semmit,
ne mutass hajókra, kardszárnyú delfinekre:
még egy kicsi, s a szépségben sem hiszek.

A szörfözőket látom én is,
palackba rejtett üzenetek között lebegnek,

minden szárnyaló deszka egy-egy elpusztult remény.

A nyakuk vajon miért oly ösztövé,
miközben mellük meg herkulesi,
hogyan szinte-szinte, pedig á, dehogya.

A túlsó partot hozd ide nekem!

Vagy inkább ne, csak mutasd meg, hogy hol van,
melyik irányban, mégis ugyan merre:
rosszul tájékozódok, de mindent megteszek, hogy
megtaláljam.
Erről a partról már mindent tudok.

Papírhajóm, bukdácsolj hát tovább
hullámokon és szigeteken át,
az életemtől és az életemből,
míg odatúl a másik semmi megtör,
és megvethetem benne lábamat:
végre szemembe néz és rám mutat.

Mare

Unde se sfârșește marea?

La un capăt de țarm mă aflu eu,
ascult singur murmurul mării,
în preajma mea, agitație febrilă,
dovezi necurmăte de fericire.

Vin valuri la țarm,
aduc vești dintr-al cincilea cer,
pe unde n-am fost niciodată.

Nu știu să zbor,
în van încerc să-mi iau viața de la capăt,
oricum rămân pe dinafară etape,
cu craterul încins în ele.

Marea în fața mea,
în spate hotelurile cu micile lor all inclusive,
maghiarii și românii care trăiesc din vânzarea gogoșilor,
plutește zahărul pudră al autoamăgirii, mă ung cu
cremă de alune.

Biciul meu n-a fost Tekirdagul,
nu doresc s-ajung nici în Zagon,
doar într-un loc unde m-aș putea simți acasă
și unde căminul să nu-mi fie spionat în diacritice.
Unde am ajuns dacă mi-am făcut concediul estival cu
alții,
am crezut în cochilii, nisip, mărăgăritare,
uleiul de plajă care te protejează de arsuri?
Bronzat n-am fost niciodată.

Unde se sfârșește marea?

Nu încerca să mă convingi de nimic,
nu-mi arăta vapoare, delfini marsuini:
încă puțin și-mi pierd credința în frumusețe.

Pe surferi îi văd și eu,
plutesc printre mesaje închise în sticle,
fiece placă în zbor e o speranță pierdută.

Oare de ce au grumazul atât de uscățiv
când pieptul li-e aproape herculean,
încât mai-mai să crezi, dar o! da de unde.

Adu-mi aici țărmul celălalt!

Sau mai bine nu, arată-mi numai unde e,
în ce direcție, spre unde se află:
mă orientezi anevoie, dar fac totul ca să-l găsec.
Despre țărmul acesta știu deja totul.

Bărcuța mea de hârtie, plutește deci pe valuri
și peste insule, mai departe
de viața și din viața mea,
până te zdrobește dincolo nimicul celălalt
și-mi voi putea pune piciorul pe-acel mal:
mă va privi, în sfârșit, în ochi și mă va arăta.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**DEVECSERI
ZOLTÁN**

A tilaji temetőben

*Szerethetett engem az Isten
mert teremtményének
engem is elfogadott;
Sárból-agyagból apám s anyám álmaiból!”
(Nagy Gáspár „utazólevele”)*

Halál, temető, sír - szavak
kézzel írt cédulák alatt
kutatok **tartományokat**,
ilyen - a derű senkiföldje,
a félelmen túli tartomány:
a versen túli hol lehet
- az átlelkesített képzelet
végül a halottak tartományába ér!
Van tovább vagy vissza?!

Szorítja szívünket téli omlás;
halálunk hallatán mégse félünk ./.
- főnről ránksüt a csillagoltár.
ittjártunk nem reménytelen,

a csend továbbélni sürget,
egyetlen egy életünket
ne korlátozza végtelen:
*Elorzok pár évet még a földtől,
aztán gyökér fonódhat nyelvemen.*

Azt írtad egyszer, utad két végénél
tömegsírokig értél, s ím itt a lélek súlyai
- cipeli őket már a suhanc-költő.
Érzi, minden megtörtént értünk,
minden az utunkban állhat,
eljöhet értünk – ha már
cipőt, ruhát, verset, hazát
kinőttünk a halál előtt - -
*...vagy halálunk is kinőtt
hogy életünk nyúlik örökre
úgy gyönyörű a test sugárzó
ha zöldell a fű fölötté?!*

Látjuk majd egy madár ritka röptét,
veled megértettük az éj ízét,
s a koponyák (egykoron paloták
vagy kelyhek) várakoznak
szárnya ívén a harsonákig!

A költők fölé földet képzelünk
és verset képzelünk föléjük.
Verseid téged föltámasztanak;
emlékezz: szüleid közé ültél
Kisasszony napján boldogan!
Mégse feledheted utolsó
szolgálati repülésed
édes történetét,
mint mikor mézbefúlnak a méhek;
hiszen te (is) tudtad mi a vége...
*Halálom csak rámtartozik,
gondoltad HARMINC FELÉ érve:
„fejet ajándékba nem adunk”!*

Aztán az áthúzott versek sok-sok ./.
hajnala után asztalodon maradt
utazó leveled odaátra!

În cimitirul din Tilaj

*„Trebuie să mă fi iubit Dumnezeu
căci m-a acceptat și pe mine
între creaturile sale;
Din noroi și lut, din visele tatei și ale mamei!”
(„scrisoarea itinerantă” a lui Gáspár Nagy)*

Moarte, cimitir, mormânt – cuvinte
caut ținuturi
sub bilete scrise de mână,
cum ar fi – țara seninătății nimănui,
ținutul de dincolo de frică:
oare cel de dincolo de poem unde o fi
– imaginația însuflețită
ajunge în cele din urmă în ținutul morților!

Există mai departe sau înapoi?
 Năruirile iernii ne strâng inima;
 totuși, la aflarea morții noastre nu ne temem ./.
 – de sus ne luminează altarul stelelor.
 trecerea noastră în lume nu-i lipsită de speranță,
 tăcerea ne îndeamnă să trăim mai departe,
 singura noastră viață
 să nu fie limitată de infinit:
*Voi prăda pământul câțiva ani încă,
 apoi pe limbă mi se vor putea împleti rădăcini.*

Ai scris cândva că la cele două capete ale drumului tău
 ai ajuns la gropi comune și iată aici greutățile sufletului
 – le cară deja poetul flăcăiandru.
 Simte că toate s-au întâmplat pentru noi,
 totul ne poate sta în cale,
 poate veni după noi – de vreme ce
 pantofii, hainele, poeziile, patria
 ne-au rămas mici înainte de moarte –
 ...sau ne-a rămas mică și moartea,
 viața noastră la nesfârșit se întinde
 trupul e minunat, radios,
 dacă iarba deasupra îl cuprinde.

Vom vedea zborul rar al unei păsări,
 cu tine am înțeles gustul nopții,
 iar craniile (pe vremuri palate
 sau potire) așteaptă glasul trompetelor
 pe arcu descris de aripi!

Deasupra poezilor ne închipuim pământ
 și poezii ne închipuim deasupra lor.
 Poeziile tale te învie;
 adu-ți aminte: te-ai așezat fericit
 între părinții tăi de Sfânta Maria mică!
 Cu toate astea, nu poți uita
 povestea dulce
 a ultimului zbor de serviciu,
 ca atunci când albinele se-neacă în miere;
 doar știi (și) tu cum se termină...
Moartea îmi aparține doar mie,
 te-ai gândit ajuns ÎN JUR DE TREIZECI:
 „capul nu-l oferim în dar”!

Apoi, după versurile tăiate din zorii ./.
 multor-multor zile, pe masa ta a rămas
 scrisoarea itinerantă pentru lumea de apoi!

Dósa Andrei fordítása/traducere

EGYED EMESE

Két álom között

Az el nem múlás
 hiú gondolat!
 Hempergés hiú szavak bársonyán.
 Szállongás, soha zuhanás.

Az el-

múlás: kongatja
 a harangokat.

(Te verted félre a harangokat?
 Vetetted végét egy közös
 világnak?)

Te vagy, akit
 vigasznak véltelek?

Virágmag voltam: hallgatás vagyok.

Între două vise

A nu fi trecător,
 gând vanitos!
 Tăvălire pe catifeaua cuvintelor pustii.
 Plutire, prăbușire niciodată.

Trece-

rea: bate
 clopotele.

(Tu ai tras clopotele-n dungă?
 Ai pus capăt unui univers
 comun?)

Tu ești cel pe care
 l-am crezut alinare?

Am fost sămânță de floare: acum tăcere.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

FEKETE VINCE

Fehér árnyék

„Omladoznék puha röggé,
foszladoznék futó köddé...”

Lator László: *Hangpróba*

Nem fázott, mert takarták, simogatták a sűrű, csergés gyökerek, melengették a föld gyomrából fölszálló, mofettákból kiáramló melegítő áramlatok. Mellén apró göröngyű, könnyű föld. Háta alatt simuló füvek, kristályok, csomók. Szájában kellemes ízek, fűszerek, húсок édeskeserű emlékei. Orrában selymes illatok. Fülében mindenféle könnyű, ringató zenék. És vizek is csordogáltak körülötte, lassan pötyögő cseppek, de szivárgó harmatok is, nedvek is, rostokban, hajszálerekben szállított csillámló esők. És fény is fentről, a kristályok, rögök között átszüremlő, gyengéden szétmálló pászmák, balzsamos fénycsíkok, fehér árnyékok, villogó szemekkel kacsintó zselék. Könnyű porok és olajos nedvedzés. És hernyók is, férgek is, bogarak is, tekergő, kóstolgotó, csiklantó ernyedés. Majd bábok robbantak belülről, magok csattantak, sárgák, kékek, bíborszínűek. Feszült a teste, duzzadtak, repedtek, hasadtak, nyúltak belőle felfelé, emelkedtek, fúrták, nyújtották, vonták, taszították, lökték magukat kifelé valamik, törekedtek fel, ki onnan, valahová. Hangokat hallott, ízeket érzett, és megmagyarázhatatlan, boldog öröm áramlott szét egész testében.

Umbră albă

„Bulgăr moale m-aș sfărâma,
în cețuri m-aș destrăma...”*

Lator László: *Probă de sunet*

Nu i-a fost frig, l-au acoperit, l-au mângâiat rădăcini dese, precum cergile, l-au încălzit curenții calzi ieșind din burta pământului, din mofete. Deasupra pieptului său, bulgări

mici de pământ ușor. Pe sub spinarea lui, ierburi mângâioase, cristale, grămăjoare. În gură, gusturi plăcute, condimente, amintirea dulce-amară a cărnurilor. În nări, mireme mătăsoase. În urechi, tot felul de muzici line, legănătoare. Și clipeau în preajma lui și ape, stropi picurând încet, dar și rouă condensată fin, și seve, ploii scăpărătoare transportate în fibre, vinișoare. Dar și lumină de deasupra, dâre de lumină strecurate printre cristale, prelinse printre bulgări, molatec destrămate fuioare, balsamice, umbre albe, peltea mijind cu ochi albicioși. Țărănă ușoară și mișcate seve uleioase. Și omizi, și viermi, și gândaci, moliciune hoinară, degustătoare, gâdiltoare. Apoi au explodat în interior nimfe, s-au deschis semințe, galbene, albastre purpurii. Se încorda trupul, se umflau, crăpau, plesneau, ieșeau din el, se ridicau, îl perforau, se întindeau, trăgeau, împingeau, îmbrânceau spre în afară niște lucruri, se străduiau să iasă, spre undeva. A auzit voci, a simțit izuri și-n tot trupul lui s-a revărsat o inexprimabilă, fericită bucurie.

* Mottoul în original: „Omladoznék puha röggé,/ foszladoznék futó köddé...”

Kocsis Francisko fordítása/traducere

SIMONE GYÖRFI

(te văd în vise)

noaptea, pe străzi
doar urmele de pași
s-ar îmbia, tăcut
fără motiv
precum un strigăt
disperat

urme de pași
în căutarea
drumurilor spre casă
în căutarea locurilor
unde erai,
cândva, acasă

mamă
te văd în vise doar
de-acum
cu ochii stinși
privind spre mine
pe la răspântii
mereu întrebători
spre cimitir drumul e lin
dar cel spre casă
pierdut rămâne
între nori

(álmokban látlak)

éjjelenként, az utcán
már csak a lábnyomok
követnék egymást csendben,
oktalanul
mint egy kétségbeesett
kiáltás

csak lábnyomok,
miközben azt kutatják
merre is van az otthon,
hol vannak a helyek,
ahol valamikor
még otthon voltál

anyám
csak álmaimban látlak
immár
kiégett szemeid
kérdőn és kérően
kutatnak felém
mindegyik keresztútnál

az út a temető felé
zökkenőmentes lenne,
az otthonod felé
beleveszik örökre
a felhőrengetegbe

traducere de/fordította Simone Györfi

**HALMOSI
SÁNDOR**

Dobogó kő

Mert véletlenek ugye nincsenek. Rend van.

A torokban és a gyomorban lüktető
örökös hiány. A gerincserv. Az utolsó szó utáni
mázás csend, ami a vers. Haláltusa. A gondolat
teremtő kíméletlensége. A nyelv hiátusa.
És beszélni, beszélni mégis.

Piatră pulsatoare

Nu există coincidențe, nu-i așa? Există ordine.
Golul veșnic pulsând în gât și în stomac.
Hernia de disc. Liniștea apăsătoare de după
ultimul cuvânt, care e poezia. Agonia.
Cruzimea creatoare a gândului. Hiatul limbii.
Și totuși să vorbești, să vorbești.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**DANIEL
HOBLEA**

Cât mai sunt

Vedeți vedeți
acum în sfârșit
nu mai trebuie
să ne prefacem
că nu vedem
cea ce vedem
sublima incoerență
a celui de-a pururea
supra-rațional
căci în sfârșit
vine vine
clipa Clipei
a crucii
a îngenuncherii
a netăgadei.

Amíg még vagyok

Lám lám
most végre
nem kell
úgy tegyünk
mintha nem látnánk
amit látunk
az örökkévaló
értelem-feletti
magasztos inkoherenciája
mert végre
jön jön

a Pillanat pillanata
a kereszté
a térdelésé
a nemtagadásé.

traducere de/fordította Balázs F. Attila

DINA HORVATH

Cred

Mai cred în muguri și mai cred în rouă
și în povești rostite-n fapt de seară
când valul nopții unduie pe-afară
lin precum vântul pregătind o nouă
mărturisire-a cerului, a vieții,
pulsând în psalmii răsfirați pe dealuri
mai cred că printre nori fug călăreții
să secere în lanul de balauri,
că s-a umplut pământul de jivine
și-i tot mai copt, mai zdruncinat din fire,
chiar dacă unii-l umplu cu iubire
ea, moartea, țese fire peste fire
într-un noian de pânză, de capcană
ce cade peste tot și peste toate
când nu te-aștepți, și zilnic ia pomană
părinte, fiu, prieten, soră, frate,
e o rafală surprinzând orbește,
în hohote funeste, tot ce poate,
tot ce e viu, și crește și tot crește,
nimic n-o-ntoarce, nimeni n-o oprește...
Dar eu naiv, prostește – cine știe?
Nu cred în moarte, cred în veșnicie!

Hiszek

Hiszek a rügyekben s a hajnali harmatban
a szürkületben elregélt mesékben
az odakintről felhullámzó éjben,
hiszem lágy szellők szárnyán szálló,
szétszórt dombháton zsoldárokból lüktető
vallomását az égnek és a létnek,
hiszem, hogy a felhők közt lovasok vágatnak
kik a gonosz vetésben sárkányokat aratnak,
hogy fenevadak lepték el a földet,
s az, megrendülten, mindenre megérett,
bár van, ki szeretetet takarna rá, mint vértet,
ő, a halál, ott szövi szálait,

csapdaként teregeti óriás vásznait,
eltakar mindent és mindeneket,
váratlanul, s naponta vámol
atyától, fiútól, testvértől, barától,
meglep vaktában, sortüzekben,
gyászos sirámokban, dőzsölve mindenkben,
minden élet, és nő, növekszik egyre,
meg nem fordítja semmi, senki nem teszi szegre...
Ám én,naívan s balgán – hisz, ki tudja?
Az öröklétbe vetem hitem, nem a halálba!

traducere de/fordította Simone Györfi

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza*, apărută la Editura Caiete Silvane, cu ocazia celei de-a XX-a ediții a Festivalului internațional „Primăvara Poeziei”, Zalău, 20-21 mai 2022).

Parodie de Lucian Perța

Dina Horvath

Cred

Am tot crezut în muguri și în rouă,
în devenire și în puritate
de mic copil, cam până-n facultate
când am descoperit prin vers o nouă
lume, mai pură și mereu
îmbietoare, plină de cuvinte
din palma-ntinsă chiar de Dumnezeu
și lumea asta mi-a rămas în minte
și cred în ea cu patimă de-atunci.
În ea nu sunt balauri, nici jivine,
ci dealuri line și nverzite lunci
doar de iubire și de pace pline.
Desigur că există și capcane
pentru acei ce intră nechemați,
de-a lungul vremii poate milioane
s-au rătăcit în ea, femei, bărbați.
La **flacăra*** cuvintelor din vers
eu mă-ncălzesc și luminat mi-e drumul,
nici nopțile nu mă opresc din mers,
c-am **insomnii** până sfârșesc volumul,
dar am un dubiu, ce să cred nu știu:
când flacăra s-o stinge, cum mai scriu?!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autoarei.

Lucia Bibart

Despletește-ți șuvițele, femeie

Știi cât de rău mă pot rătăci,
când păcătoasa asta de cheie se potrivește
într-o mulțime de yale.
Știi că noaptea mi-e greu să deosebesc contrastele.
Negrul de alb.
Gândul curat
e ademenit de parfumul sânilor
la primul colț.
Știi că interesul meu,
e volatil. Alunecos.
Cântec de sirenă.
Când zvelt,
când trupeș.
Și mai știi că marinarii n-au scăpare
din mreaja lui.
De aceea, nu mă certa și nu mă disprețui.
Sunt doar un bătrân lup de mare,
ai milă,
Doamna mea!
Desfă-ți tomnaticul tău păr.
Întinde-l,
întinde-l ca pe o nadă,
ca pe un fruct aromat
spre nările mele.
Trimite-l să mă înfășoare-n coama lui neînșeuată
ca-n colții leilor,
blând, dar hotărât.
Fă-l cărare de mătase
pe moliciunea căreia să pășesc ca pe-un covor
spre tine,
acasa mea.

Din apusul înnourat,
Noaptea grea vine călare
Pe un cal negru, speriat,
C-a pierdut drumul de care.

De pe deal cobor spre casă,
În suflet cu Eminescu,
Sus, luceafărul de seară,
Ne veghează, ne răsfață.

Din poveste în poveste,
Toată noaptea am grăit,
Doamne, fă să nu dispară
Vraja basmului șoptit.

Colo-n amintiri ascunse
E o doină ce-o doinim,
Azi, mâine, întotdeauna,
Pământul îl primenim.

Totuși, vremea trece, trece...
Noi cu Eminescu-n suflet,
Singurătăți desfacem,
Din crugul timpului hain.

Și mi-e dor de Eminescu,
De albastra, mica floare,
De tristețea lui adâncă,
Când luceafărul dispare.

Nicolae Nistor

Calul troian

(un cal invizibil care aleargă în istorie
pentru salvarea iubirii)

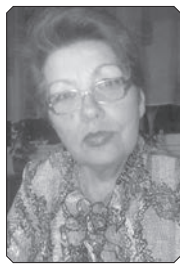
poezia este o fortăreață
Homer știa asta
iubirea trebuia furată
atunci a vorbit de calul troian
care a atacat poezia
părea o metaforă ascunsă de timp
cine lasă urme în istorie
și cine folosește calul în războaie
pentru ce ne batem noi
în afară de hrană
Homer avea dreptate când spunea
că cineva s-a strecurat în poezie
pe un cal invizibil
care aleargă în istorie pentru salvarea iubirii

Maria Bilțiu

Mi-e dor de Eminescu

Cu Eminescu-n suflet,
Sus, pe deal, am ascultat
Buciumul vestind, pe cale,
Turma-n pasul legănat.

Șocul prezentului

Silvia BODEA SĂLĂJAN

Astăzi a trecut pe la mine o prietenă. Cică a intrat pentru că se afla în zonă. M-am bucurat. De la o vreme, bucuriile mele sunt atât de simple! Așa intru în contact cu lumea. De la ea aflu mereu câte toate. Nu știu de unde are ea informațiile, dar dacă mă interesează ceva, cu siguranță că ea mă poate lămuri și îmi poate da detalii. Fusese și ea profesoară. Soțul ei a părăsit-o pentru una atât de tânără că-i putea fi nepoată. Cică acestea se numesc „soții trofeu!” Nu știu prostălăii că ele nu-i iubesc pe ei, ci iubesc banii și funcțiile lor! Cum să iubești pe unul căruia-i curg balele pe el și e mai stafidit ca faraonii? Mă rog! Fetele astea nu numai că nu au minte, dar nu au nici părinți! Prietena mea a suferit mult, dar s-a resemnat. Când s-a îmbolnăvit amorezul, soția trofeu l-a dat afară din casa ce fusese a lui. A murit nenorocitul, a murit singur, într-un azil! De îngropat, tot prietena mea l-a îngropat pentru că femeia cealaltă era dusă „în turneu” cu altul. Mă uit la ea. Cu un fel de admirație mă uit! A fost o femeie frumoasă. Din toată frumusețea ei a rămas zâmbetul care-i luminează fața și ochii limpezi și mereu senini. Am vrut să o servesc cu un ceai, dar ea a vrut cafea. „O cafea la o țigară, ca în vremurile bune!”. Pe vremuri și eu am fumat. M-am lăsat, așa cum m-am lăsat de multe altele. Unele s-au lăsat ele de mine. Mă rog! Asta este viața... Când i-am turnat cafeaua în ceașcă, m-a copleșit o amintire. Hei, domnule Proust! Să știi că ai avut dreptate cu memoria aceea involuntară... Mi-am amintit că în urmă cu vreo douăzeci de ani, pe când trăia și soțul meu, am ajuns pe o stradă, în căutarea unei case. Am descoperit că în vecinătatea casei, pe care doream să o vedem, stătea o familie de cunoscuți. El fusese arhitect, iar ea învățătoare. El era un bărbat impozant, cu părul cărunt, cu un picior amputat, în urma unui accident teribil. A fost și a rămas însă o fire foarte blajină. Ea fusese pe vremuri mai guralivă. O priveam și mi-am amintit cum povestea odată, la școală, că fiind de la țară, când a ajuns să locuiască la bloc, cobora și urca scările în fugă, de câteva ori pe zi, doar de plăcerea de a o face: „Mă uitam în dreapta și în stânga, să nu mă vadă cineva ce fac și să creadă că sunt dusă cu capul, și o luam la fugă pe scări. Asta era un fel de plăcere vinovată!”

Anii au trecut! El a avut accidentul acela teribil, dar se părea că nu are regrete și că nu suferă din cauza lipsei piciorului. Ba mai mult, a povestit, cu un zâmbet șugubăț, că în fiecare an este chemat la comisie: „Pesemne, vor să vadă dacă nu cumva mi-a crescut piciorul la loc!” Copiii le-au vândut apartamentul pen-

tru că anii s-au adunat și era prea greu de urcat până la ultimul etaj. Le-au cumpărat în schimb o casuță. S-au bucurat foarte tare când au înțeles că am vrea să cumpărăm casuța din vecinătatea lor. Eu am fost surprinsă văzându-i atât de îmbătrâniți. Nu-mi puteam lua privirile de la ei. Mai mult decât atât, aerul de resemnare de pe chipul ei îmi umezea ochii. Ne-au invitat în casă. Am acceptat mai mult pentru a le face pe plac. Doamna, cu mișcări greoaie, cu mâinile stăpânite de un tremur involuntar, cu ochii încercănați și obosiți, ne-a adus două pahare. Când să le pună pe masă, unul a căzut pe podea și s-a făcut țândări. Ea, foarte jenată de situație, a început să plângă. Soțul ei o liniștea cu blândețe. A luat o mătură și a curățat locul, repetând: „Nu ai tu nicio vină! Se mai întâmplă! Oricui i se poate întâmpla! Lasă! Cioburile aduc ferici-re!” Eram fascinată de armonia și fluxul de înțelegere dintre ei. Îi priveam și un fior necunoscut mi-a străbătut întreaga făptură. Aș fi vrut să-i întreb cum au reușit să păstreze sentimentele și înțelegerea atâția ani. N-am întrebat, dar intuind dorința mea, domnul mi-a răspuns: „Am rezistat împreună atâția ani pentru că am fost crescuți în credința că dacă un lucru se strică, trebuie să-l reparăm, nu să-l schimbăm!” Aș fi vrut să-i îmbrățișez, dar n-am făcut-o. El a adus un alt pahar și a pus pe masă o cană mare cu apă: „Aici e apă din fântâna noastră. E foarte bună!” Ca să le fac pe plac, am băut apa, deși nu-mi era sete. Soțul meu era altfel. Dacă nu voia ceva, nu lua. Era mai direct. Eu încercam să nu supăr pe nimeni. Doamna s-a oprit din oftat și ne-a îndemnat să mai servim: „Cafea nu avem! Suntem înaintea de pensie. Nu știu cum se face că înainte să vină pensia toate se termină. Ba se mai întâmplă să se și strice câte ceva”.

Amintirea lor mi-a trecut prin minte, ca o lamă de bisturiu și a lăsat în urmă o dâră de regrete și tristeți. Iar tristețea „te face să trăiești timpul în detaliu”, după cum constata Cioran, mai ales că îmbătrânind îți dai seama că nu există răspunsuri la multe dintre întrebările tale. Ptiu, am început să filosofez! Prietena mea vorbea și din când în când amesteca în cafea cu lingurița. Privind-o, am zâmbit. Surprinsă și ofensată de atitudinea mea, m-a întrebat de ce râd, că doar ceea ce-mi spunea ea nu era de râs. I-am răspuns: „Râd, pentru că deși sunt înaintea de pensie, am avut cafea ca să te servesc!” Ea m-a privit contrariată. Și-a băut cafeaua în grabă, nu a aprins țigara, m-a îmbrățișat și a plecat. „Wow! Măine cred că vine pensia, iar eu mai am cafea pentru încă vreo câteva zile!”

Marin
POP

Vizita ministrului Angelescu la școlile nou-construite în Sălaj

- 27 mai 1928 -

După Marea Unire din anul 1918, uniformizarea învățământului la nivelul întregii țări începe abia prin punerea în practică a legii pentru învățământul primar al Statului și învățământul normal-primar, adoptată la 26 iulie 1924 sub ministeriatul lui dr. Constantin Angelescu, care a avut mai multe mandate de excepție în fruntea învățământului românesc, în timpul guvernărilor liberale, fiind considerat un al doilea Spiru Haret pentru școala românească.

Născut la 2/25 iunie 1869 în Craiova, Constantin Angelescu a urmat cursurile școlii primare și secundare în orașul natal, în perioada 1876-1887. După absolvirea liceului, s-a înscris la Facultatea de Medicină din Paris, unde și-a susținut și doctoratul, în anul 1897. Revenit în țară, a fost numit chirurg la Spitalul „Brâncovenesc” și apoi la Spitalul „Filantropia” din București. În anul 1903 devine profesor și director al Clinicii Chirurgicale a Facultății de Medicină din București. În paralel, se dedică muncii de cercetare științifică, elaborând numeroase lucrări de referință pentru medicina românească.¹

Intrând în viața politică, se înscrie în Partidul Național Liberal, devenind un colaborator apropiat al marelui om politic Ion I.C. Brătianu, care l-a desemnat în funcția de ministru al Lucrărilor Publice, funcție pe care a îndeplinit-o între anii 1914-1916.²

În anul 1917 pleacă în SUA, fiind desemnat ministru plenipotențiar al României, iar în anul 1918 a fost

ales vicepreședinte al Consiliului Național al Unității Române de la Paris. După război, în acele vremuri de mari prefaceri pentru țara noastră, face parte din delegația română la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920).³

Între timp continuă să ocupe funcții ministeriale în cadrul guvernelor liberale conduse de Ion I.C. Brătianu. Astfel, la 12 decembrie 1918 îl înlocuia din funcția de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice pe Ion Gh. Duca, care trece la Agricultură și Domenii. În acest context începea prodigioasa lui activitate în domeniul educației și al construcțiilor școlare.

În anul 1922 începea marea guvernare liberală, iar Constantin Angelescu era desemnat, de prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, să conducă destinele învățământului românesc. De-a lungul perioadei interbelice a îndeplinit funcția de ministru al Instrucțiunii Publice în mai multe guverne: în perioada 19 ianuarie 1922 – 29 martie 1926; în noul guvern condus de Ion I.C. Brătianu, în perioada 21 iunie – 24 noiembrie 1927; și-a continuat activitatea după moartea fulgerătoare a lui Ion I.C. Brătianu și în guvernul condus de fratele acestuia, Vintilă I.C. Brătianu (24 noiembrie 1927 – 9 noiembrie 1928); a fost ministru în guvernul condus de I.G. Duca, până la asasinarea acestuia de către legionari, în seara zilei de 29 decembrie 1933, în Gara Sinaia, respectiv 14 noiembrie – 29 decembrie 1933; după asasinarea lui Duca a fost numit prim-ministru interimar (30 decembrie 1933 – 4 ianuarie 1934) și ministru al Instrucțiunii Publice,

Dr. Constantin Angelescu

Cultelor și Artelor; după desemnarea ca prim-ministru sau președinte al Consiliului de Miniștri, cum se numea funcția în epocă, a lui Gheorghe Tătărescu, Dr. C. Angelescu s-a aflat, din nou, în fruntea învățământului în toate guvernele conduse de acesta (5 ianuarie 1934 – 28 decembrie 1937).⁴

După publicarea legii învățământului din anul 1924 în Monitorul Oficial, ministrul Constantin Angelescu trimite o adresă primarilor sălăjeni, în care le aduce la cunoștință atribuțiile și obligațiile pe care le aveau autoritățile locale, în conformitate cu noua lege, fiind chemate să contribuie la buna funcționare și întreținere a școlilor. Statul se obliga să asigure formarea viitorilor învățători și salarizarea lor, iar autoritățile locale aveau în sarcina lor întreaga întreținere și dotare materială a școlilor pri-

mare. Articolul 162 din lege prevedea că în sarcina comunelor cădeau următoarele: „a) A construi, a repara și întreține localul de școală și locuința directorului; b) A dota și întreține mobilierul școlar; c) A înzestra școlile cu material didactic; d) A (se) îngriji de curățenia, încălzitul locuinței directorului; e) A da sumele necesare pentru cheltuielile de cancelarie și a procura registrele și imprimantele obligatorii; f) A plăti oamenii de serviciu necesari; g) A ajuta școlarii săraci, dându-le cărți, haine, înființând cantine și căminuri școlare”. Toate acestea trebuiau cuprinse în bugetele anuale ale comunelor.⁵

În paralel, ministrul trimite o adresă și prefectului județului Sălaj, Dr. Iulian Andrei Domșa, în care apreciază opera de construire a localurilor de școală începută în anul 1922, odată cu numirea sa în funcția de prefect, subliniind că această muncă era „departe de a fi terminată”, iar prin apariția noii legi a învățământului primar din România căpăta „o nouă actualitate”. Obligativitatea învățământului de șapte clase cerea „noi eforturi pentru a pune în stare școala să realizeze toate țelurile educative, pe care noua lege i le-a propus”. Îl anunță că în bugetul anului 1925 trebuiau prevăzute fondurile necesare pentru noile construcții școlare, reparații și întreținerea celor existente. Cel chemat să „însușească această acțiune și să o conducă” era chiar prefectul Domșa, „care prin cele înfăptuite”, până la momentul respectiv, a „dovedit marele interes și dragostea nețărmurită ce purtați operei de cultură prin școală”. Legea prevedea o perioadă de cinci ani, în care trebuia să se construiască numărul necesar de localuri școlare sau să se adapteze și să se transforme, potrivit noilor nevoi, localurile existente. Subliniază că nu trebuia pierdută campania anului 1924 și trasa ca sarcină construirea a cel puțin 30 de localuri noi, acolo unde nu exista local propriu pentru școală sau exista local insuficient, acestea fi-

ind „cerințe superioare, care trebuiesc satisfăcute, chiar de pe acum”, spune ministrul Angelescu.⁶

În urma primirii acestei adrese, la 29 noiembrie 1924, prefectul județului Sălaj trimitea o adresă primpretorilor, în care trasa ca sarcină să transmită comunelor să cuprindă în bugetele lor sumele necesare pentru lucrările de construcție, reparare și înzestrare a școlilor primare, pe exercițiul financiar al anului 1925.⁷

În timpul mandatelor de ministru al Instrucțiunii Publice ale lui Dr. Constantin Angelescu s-au construit numeroase școli și în județul Sălaj.

În acest context, la începutul anului 1924 se înființează Comitetul central de construcții școlare al județului Sălaj, organism creat cu scopul de a se ocupa exclusiv cu edificarea noilor construcții școlare, atât de necesare învățământului primar de stat după Marele Război și Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

În Sălajul istoric, componența Comitetului central de construcții școlare era următoarea: Dr. Iulian Domșa, prefectul județului Sălaj – președinte; Nicolae Nistor, subrevisor școlar – secretar; Emil Bran, senator; Dr. Alexandru Aciu, senator; Gheorghe Pop, deputat; Vladimir Atanasovici, deputat; Ion Lapedatu, deputat; Emil Loboțiu, deputat; Victor Deleu, deputat; Iuliu Kuzel, inginer; căpitan Mihăescu, comandantul companiei de jandarmi; Francisc Terdic, inginer silvic; G. Simonek, inginer silvic; Dr. Nicodim Cristea, primarul orașului Zalău; Dr. Iuliu Pop, subprefectul județului; Dimitrie Nica, administrator financiar; Ioan Mango, revizor (inspector general – n.n.) școlar; Traian Trușașiu, protopopul greco-catolic al Zalăului; Ioil Ghiurușan, protopopul ortodox al tractului Unguraș (Românași); Dumitru Mărgineanu, subrevisor școlar; Dr. Victor Gheție, primpretor; George Bancoș, primpretor; Alexandru Marcu, primpretor; Ghe-

orghe Pop, primpretor; Dr. Cornel Gheție, primpretor; Vasile Oros, primpretor; Gheorghe Ionescu, agronom regional; A. Marcalaus, agronom regional; M. Monovici, agronom regional; V. Agârbiceanu, agronom regional; Dr. Augustin Pinteș, avocat și juristconsultul comitetului central. După data de 12 octombrie 1925, când prefectul Domșa demisionează din funcție, președinte al comitetului devine nou prefect, profesorul Dr. Constantin Pavel, „care primește și însărcinarea de-a patrona această acțiune culturală cu aceiași dragoste ca și înaintașul său”⁸.

În numai doi ani de activitate (1924-1925), sub coordonarea acestui comitet s-a reușit construirea următoarelor școli: în localitatea Stârciu s-a reușit construcția unei școli impozante, cu două săli de învățământ, cancelarie profesorală și locuință pentru învățător; școlile din Vașcapău (Poarta Sălajului), Sighetu Silvaniei, Cheud, Gălpăia, Năpradea, Romita, Giorocuta, Bocșa, Hidig erau terminate; la Moiad, Mânău, Bulgari, Șumal și Supuru de Sus erau terminate în roșu; Biușa, Zalnoc și Criștelec – terminate, dar mai lipseau podelele; Coșeiu, Răstolțu Mare, Racăș și Doh – zidurile erau ridicate până la strășină. De asemenea, la Boian-Plesca, Marca și Asuajul de Sus s-au cumpărat case particulare, care au fost amenajate ca localuri școlare. La fel, în Panic și Bocșița, dar dintr-o casă particulară expropriată. Nu în ultimul rând, în localitățile Var, Chechiș și Brebi era arsă cărămida necesară construcției școlii, iar în alte șase localități exista materialul lemnos necesar.⁹

Revenit în funcția de ministru al Instrucțiunii Publice în anul 1927, după o pauză de un an, în care la putere s-a aflat un guvern condus de generalul Alexandru Averescu, liberalul Dr. Constantin Angelescu reia opera construcțiilor școlare. În acest sens, îi trimite o adresă noului prefect al județului Sălaj, Dr. Ioan Ossian, în care

afirmă că în cei patru ani de guvernare liberală (1922-1926), în România au fost construite aproximativ 6.000 de școli primare, cu peste 11.000 săli de clasă, 1.500 de locuințe pentru învățători, cu aproape 5.000 camere, 45 de școli normale, 54 licee și școli secundare, 11 gimnazii, 32 școli de meserii, 10 școli comerciale, 10 școli profesionale etc. Unele au fost definite în cei patru ani de guvernare, dar au mai rămas câteva sute de școli primare neterminate pentru că au fost începute prea târziu sau construcția lor cerea mai mulți ani pentru terminare. Acuză guvernul Averescu că a renunțat la opera de construcții școlare și anunța că dorea să „reia firul întrerupt”.

În acest sens, îi trasa ca sarcină să definitiveze construcțiile școlare rămase neterminate în 1926 și să înceapă construcția a încă cel puțin 20-30 de școli, „cari trebuiesc terminate anul viitor, când vor începe construirea altora, pentru ca în 2-3 ani, cum am spus, învățământul primar din județul D-v să fie complet”. Îl roagă ca îndată ce primește circulara să convoace organele administrative și școlare și să alcătuiască un program de lucru și să indice fiecăruia rolul ce îl avea de îndeplinit în desăvârșirea acestei opere, la care trebuiau să concluzioneze toate autoritățile cu sarcini de răspundere în acest domeniu. De asemenea, îl anunță că a discutat cu ministrul Agriculturii și Domeniilor, rugându-l să dea ordin, „ca și în trecut”, să fie date lemne gratuit pentru construcția de școli. În încheiere, îl asigură pe prefectul Ossian că va avea tot sprijinul ministerului pe care îl conducea.¹⁰

Intenționând să participe la serbările centenarului liceului românesc din Beiuș, care au avut loc în zilele de 30-31 mai și 1 iunie 1928, ministrul Instrucțiunii Publice, Constantin Angelescu, și-a anunțat intenția ca înainte de eveniment să efectueze o vizită la noile construcții școlare din nord-vestul țării, printre care și cele din Sălaj, realizate în timpul ministeriatului

Școala primară din Coșeu

său. În acest sens, șeful său de cabinet îi trimite o telegramă prefectului județului Sălaj, Ioan Ossian, la 14 mai 1928, prin care îl anunța de vizita ministerială, preconizată a avea loc în data de 27 mai. Totodată, îl ruga să ia legătura cu inspectorii școlari ai regiunii Oradea, Dr. Caba și Silaghi, în vederea întocmirii programului și listei școlilor sălăjene pe care ministrul urma să le viziteze.¹¹

În data de 17 mai 1928, prefectul Ossian îl informa pe ministrul Angelescu că, împreună cu cei doi inspectori amintiți mai sus, au vizitat noile construcții școlare din județ, au stabilit programul și îl așteptau în ziua anunțată.¹²

Cei doi inspectori școlari trimit, la rândul lor, o telegramă prefectului Ossian, prin care îl informau asupra programului delegației ministeriale. Delegația urma să ajungă în dimineața zilei de 27 mai, zi de duminică, în gara Ciucea, la ora 5. Prefectul Ossian era rugat să trimită automobile pentru 15 persoane. La ora 7, delegația urma să pornească spre Sălaj și să inspecteze școlile din Boian, Stârciu, Răstoilul Mare, Vașcapău (Poarta Sălajului), Gălpâia, Racâș, Chechiș, Var, Someș-Odorhei, Năpradea, Cheud, Mânău și Biușa, de unde urma să plece cu mașina la Sighetu Marmației, la vremea

respectivă reședința județului Maramureș. Prefectul era anunțat că ministrul nu va înnopta în Sălaj, oficialitățile sălăjene având sarcina de a-i oferi un mic dejun în Ciucea, un prânz pe traseu, „într-un loc potrivit”, iar spre seară să organizeze „un buffé în picioare”. Totodată, prefectul era rugat să pregătească primiri în comunele vizitate, „cu mare fast”, și să-l însoțească pe ministru până la Sighetu Marmației.¹³

Cu doar câteva zile înainte de vizită, cei doi inspectori școlari îi trimit o nouă telegramă prefectului Ossian, prin care îl înștiințează că ministrul Angelescu dorea să viziteze și școlile din plășile Carei și Valea lui Mihai, arondate județului Sălaj în urma reformei administrative din anul 1925. În acest sens, îl roagă să comunice urgent informația Revizoratului școlar al județului Sălaj, în vederea pregătirii școlilor din această zonă.¹⁴

În inspecțiile făcute de ministrul Angelescu la școlile din Sălaj a fost însoțit de prefectul județului Sălaj, Ioan Ossian, prof. univ. Emil Panaitescu, deputat, directorul general al învățământului primar, Ghițescu, Ștefan Ioan vicepreședintele Senatului, Gheorghe Bota, inspectorul școlar al regiunii Oradea, C. Popescu, director de cabinet al mi-

nistrului, Leontin Ghergariu, directorul liceului de băieți din Zalău, Cornel Pop, directorul Școlii Normale din Zalău, Ioan Mango, revizor școlar (inspector general) al județului Sălaj, Iulian Domșa, fost prefect al județului Sălaj, Dumitru Mărgineanu, subrevizor școlar, Augustin Caba și S. Corbu, inspectori școlari ai regiunii Oradea etc.

La Jibou, unde erau adunați mulți membri ai corpului didactic din județul Sălaj, s-a servit o masă în cinstea ministrului, la care prefectul Ioan Ossian a ținut un discurs care i-a impresionat pe cei prezenți, „în care a evidențiat rolul important” pe care l-a avut ministrul Constantin Angelescu „în ridicarea culturală a poporului nostru”. Ministrul a mulțumit pentru „frumoasele cuvinte, declarând că are convingerea că numai prin cultură se va putea face consolidarea”. Văzând ceea ce s-a făcut în județul Sălaj, mulțumește fostului prefect Iulian Domșa și prefectului în funcție, Ioan Ossian, precum și tuturor colaboratorilor „pentru opera înfăptuită”. Seara, ministrul a fost oaspetele distinsei familiei Elena și Francisc Hossu-Longin, în Băsești, iar a doua zi a plecat în județul Maramureș.

Pe tot parcursul vizitei sale, ministrul Angelescu „a fost întâmpinat cu foarte mult drag de populație. S-au ridicat arcuri de triumf, poporul a ieșit întru întâmpinarea distinsului oaspe. A fost peste tot o sărbătoare”. O primire deosebită i s-a făcut în localitatea Vașcapău (Poarta Sălajului), unde a fost întâmpinat de protopopul ortodox Ioil Ghiurițan, care a rostit un cuvânt de bun venit, iar din partea elevilor a rostit un discurs emoționant Jovian Rus, elev în clasa a IV-a. Ministrul a rămas impresionat de această primire călduroasă.

Ca un bilanț asupra celor văzute în cadrul vizitei sale, ministrul Angelescu declară presei că vizitând școlile din cele patru județe situate în nord-vestul Ardealului,

Școala din Gălpăia, funcțională și în prezent

a dorit să cunoască stadiul noilor construcții școlare: „Impresia ce am câștigat cu prilejul inspectării școlilor românești din aceste patru județe a fost mai mult decât satisfăcătoare”. Subliniază că în comparație cu situația din urmă cu patru ani, când a vizitat ultima dată aceste școli, găsea o deosebire „extraordinară, progresul uimitor”, ceea ce, în opinia sa, făcea „multă cinste întregului corp profesoral din această parte a țării, care a prestat o muncă de adevărat apostolat”. A observat că s-au construit numeroase școli primare, dintre cele începute unele fiind terminate, iar altele erau încă în lucru: „Ceea ce pot spune este că am constatat în toate părțile un mare avânt și o mare însuflețire”. De asemenea, a rămas profund impresionat de răspunsurile pe care le-a primit de la elevi, ceea ce dovedea „că dăscălimea își face datoria și merită toată lauda”. Din păcate, nu putea spune același lucru despre școlile minoritare, cu excepția celor câteva școli evreiești, „cari au făcut, incontestabil, progrese foarte apreciable”¹⁵.

Ministrul Angelescu a continuat să muncească cu același zel pe tărâmul educației naționale și în anii care au urmat, reușind să sprijine construcția a aproximativ

14.000 de școli în toată țara, merite pentru care a fost răsplătit cu ordinul „Răsplata muncii pentru construcții școlare”. S-a stins din viață la 14 septembrie 1948, la București¹⁶, chiar în anul în care țara noastră intra în „noaptea totalitară” impusă de tancurile sovietice.

Note:

1 Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866-1999. Dicționar*, București, Editura Academiei Române, 1999, p. 23.

2 Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi - 1859 până în zilele noastre - 1995*, București, Editura Machiavelli, 1995, pp. 75-76.

3 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 23.

4 Stelian Neagoe, *op. cit.*, pp. 81-120.

5 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N. Sălaj), fond Prefectura județului Sălaj. Prefect-administrative, dosar 955/1924-1929, f. 2.

6 *Ibidem*, f. 1.

7 *Ibidem*, f. 5.

8 Nicolae Nistor, *Activitatea Comitetului central de construcții școlare al județului Sălaj în 1924-1925*, Tipografia „Luceafărul”, Zalău, pp. 6-8.

9 *Ibidem*, pp. 32-33.

10 S.J.A.N. Sălaj, fond Prefectura județului Sălaj. Prefect-administrative, dosar 955/1924-1929, ff. 7-8.

11 *Ibidem*, f. 191.

12 *Ibidem*, f. 197.

13 *Ibidem*, f. 192.

14 *Ibidem*, f. 196.

15 *Meseșul*, nr. 20-21, 16 iunie 1928, pp. 4-5.

16 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 23.

Laurențiu-
Ștefan
SZEMKOVICS

Decorație acordată în 1922 prefectului județului Sălaj

Prezentăm, apelând la faleristică, la heraldică și la sigilografie, Ordinul „Steaua României” în gradul de Ofițer care, prin decretul regal nr. 4316 din 14 noiembrie 1922, i-a fost acordat și dr. Domșa Iulian, prefectul județului Sălaj. Decretul amintit mai sus se află la Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale din București (*Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 242/1922) și a fost publicat în „Monitorul Oficial” nr. 184 din 23 noiembrie 1922, pp. 8561-8563. Potrivit lucrării *Oameni de seamă ai Sălajului. Dicționar biobibliografic*, autori: Lucia Bălaș, Bódis Ottilia, vol. I (A-K), Zalău, 2004, p. 126, Domșa Iulian s-a născut în 20 martie 1887, la Miluani, jud. Sălaj și a decedat la București, în 15 februarie 1978. A absolvit Facultatea de Drept din Cluj. A participat ca delegat la „Marea Adunare” de la 1 Decembrie 1918. După Unire, Iulian Domșa a fost primul primar român al Zalăului, pretor și prefect al județului Sălaj, senator. În calitate de traducător, a fost colaborator al Institutului de Lingvistică și al Editurii „Academiei Medicale și Științifice”. Reprodusele grafice ale decorației au fost preluate de pe site-ul <http://ordersandmedals.ro>.

Ordinul „Steaua României”, instituit la 10 mai 1877, avea scopul de a răsplăti serviciile militare și civile aduse statului român. Conform *Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Steaua României”* (Decretul regal nr. 3.505 din 11 octombrie 1906, aflat, în copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr.

Ordinul „Steaua României” în grad de Ofițer (avers și revers).

Sursa: <http://ordersandmedals.ro>.

642), Ordinul „Steaua României” apare sub forma unei cruci recruciate, de metal, smălțuită albastru, înconjurată de raze convergente, purtând deasupra coroana regală. Pe aversul crucii, pe mijloc, într-un medalion rotund, smălțuit roșu, se află o acvilă, redată în întregime și din față, cu aripile deschise și cu zborul în jos, stând cu picioarele pe un fulger, cu capul întors spre aripa dreaptă, ținând în cioc o cruce poziționată, oblic, în bandă, totul aurit. Medalionul este înconjurat de o bordură, emailată albastru, în care s-a scris, cu litere aurii,

deviza *** **IN FIDE SALUS** (SALVAREA ÎN CREDINȚĂ). Bordura este înconjurată de o ghirlandă de ramuri de stejar, de culoare verde, prinsă, în dreptul brațelor crucii, cu panglici, de asemenea, aurii, dispuse în „X”. Pe revers, pe mijloc, într-un medalion asemănător cu cel de pe avers, se află cifra domnitorului Carol I, încoronată, totul aurit. Ofițerii purtau decorația pe partea stângă a pieptului, atârnată de o panglică moarăță roșie cu câte două dungi albastru-închis pe fiecare margine și cu o rozetă plasată la centru.

Jurnal de călătorie (1821-1822) (10)

WESSELÉNYI Miklós - fiul

9 aprilie

Vimoutiers e situat în fundătura unei văi adânci, drept care seamănă mult cu Zălaul și totuși... cu cât este mai frumos și mai prietenos. Drumul nostru a trecut prin Livarot și Lisieux, printr-o regiune preponderent deluroasă. În Pont-l'Éveque devine o câmpie. Orașul nu-i urât, dar nici aici pereții caselor nu sunt văruiți și multe clădiri sunt de lemn. În Honfleur, în fața ochilor noștri s-a deschis frumoasa panoramă a mării. Am trecut prin oraș pe un drum larg, printre [două șiruri de] arbori frumos încolonați. Am tras la hanul de lângă chei. Portul nu-i prea mare, cu nave puține. Vremea s-a răcit, bate vântul.

10 aprilie

La [ora] 12, am urcat la bordul vaporului „Triton”. Expediasem anterior caleașca, cu o altă navă. Drumul până la Le Havre a durat doar 5/4 ore. Am plătit câte 2 franci de persoană. Văzut de departe, Le Havre-de-Grâce oferă o priveliște foarte frumoasă. Orașul are străzi cochete și case bune.

11 aprilie

Am pornit în călătorie la [ora] 7. În stânga, un șir de vile cochete și petice de pădure, în dreapta [fluviul] Sena. Când am ajuns la Harfleur, soarele de dimineață se oglindea maiestuos în fluviu, iar undele aurii ale apei, năvala plină de viață, câmpiile cu mireasma primăverii și malurile [înverzite] formau un tablou foarte plăcut. Am lăsat Sena în dreapta și am urcat în stânga, pe o mică vale. În dreapta am văzut un castel frumos, [ridicat] pe o coastă de deal plantată cu brazi. În Épouville, caii de poștă sunt schimbați în plin câmp. Mulțimea caselor țărănești și a fermelor dau un aer prietenos regiunii.

Am sosit în Dieppe trecând prin Fécamp, Cany-Barville, Saint Valérie-en-Caux și Le Bourg-Dun. Privit de pe o înălțime, orașul arată foarte bine, dar [pereteii] scorojiți, bruni, nevăruiți ai caselor îi creează o înfățișare sumbră. Portul e neînsemnat. Am mâncat cu multă poftă stridii și pești marini excelent gătiți.

12 aprilie

Pornirea la 6 dimineața. Prin Touffreville la Eu. Am trecut prin mai multe sătulețe cu colibe mizere, acoperite cu paie. Am văzut o sumedenie de ogoare cu rapiță. Această plantă (rapița) este semănată la Sfântul Ioan [probabil Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul, din 29 august], apoi se răsădește și se seceră la

Boulogne - 1905

următorul Sâniion. Pe țârm, se găsesc multe pășuni. În toată această regiune, după ce se cultivă mazăre, se ară de trei ori și se seamănă grâu, iar apoi ovăz. După Le Havre, [se văd] foarte puțini pomi fructiferi pe câmpii. Și aici, bruma a ars semănăturile. Solul e alb, din lut amestecat cu nisip, cu bucăți mari de ghips, care sunt folosite ca îngrășământ.

Eu este un oraș măricel, dar murdar, cu străzi înguste, cu case mari, majoritatea de lemn, acoperite cu țigle. Caii de schimb de la poștă tocmai arau, așa că a trebuit să așteptăm destul de mult. Până să pornim, am vizitat străvechea și foarte frumoasa biserică. Până la următoarea stație de poștă, Valine [?!?], din nou o mulțime de mici sate cu case din chirpici și acoperișuri de paie.

Pretutindeni, cu începere din Vimoutier, se cultivă intens inul. Acum au întins tulpinile pe iarbă. Ca să fie udate de rouă? [Am văzut] foarte multe mori de vânt, o parte pot fi rotite în întregime, altele numai de la acoperiș, ca să prindă un vânt prielnic.

După Le Havre, caii de schimb au devenit tot mai pricâjiți. Abbeville este o fortăreață. La Nouvion și la Bernay-en-Ponthieu, stoguri de grâu [clădite în căpițe] pe câmpuri. Peste tot în Normandia am văzut oi cu lâna aspră și câini ciobănești excelent dresați.

Pe câmp, sunt multe căpițe din paie de grâu. Nam-pont, Montreuil-sur-Mer. Deoarece un curier călare de la Europe Hotel a pornit, pe când eram cu două stații de poștă în urmă și le-a înmănat o adresă, ne-au primit cu prânzul gata pregătit. Credeam că e vreo speluncă la colț de stradă, dar am rămas plăcut dezamăgit, este o locație nemaipomenită, unde ne-am delectat cu o masă pe cinste, de-am plecat abia seara, la [ora] 7. Cormont, Samer. Aici ne aștepta un alt „garçon”, care a pornit în galop înainte, să ne pregătească găzduirea la Hotel du Nord. La ora 11, am ajuns la Boulogne-sur-Mer.

13 aprilie

Boulogne nu-i deloc un oraș urât. Portul nu e mare, ci mai degrabă o stație pentru călători, fiind [de fapt] un loc pentru comerț. Aici trăiesc foarte mulți englezi, peste 6.000. Se vorbește la fel de mult englezește cât franțuzește. Se percepe foarte puternic influența Angliei.

Străzile sunt pavate. [Merg] când la deal, când la vale. Caii de poștă sunt foarte buni, puternici și imenși. Regiunea este neprietenoasă. După ce am

ajuns la Calais, ne-am dus cu Széchenyi să ne plimbăm prin port. [Unde s-a accidentat, dar fără urmări grave.]

Traducere de GYÖRFI-DEÁK György

Textul original e accesibil pe internet:

<http://mek.oszk.hu/09200/09257/09257.htm>

La Editura „Caiete Silvane” a apărut monografia „Jibou – Arc peste timp”, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj/Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și al Primăriei și Consiliului Local al orașului Jibou.

Cartea domnului profesor Daróczi Iosif și a fiului său, Daróczi Mihai Iosif, doctor în științe geografice al Facultății de Geografie din Cluj-Napoca, intitulată sugestiv „Jibou – Arc peste timp”, reprezintă o incursiune aprofundată în geografia și istoria orașului Jibou.

Prin întreaga abordare, autorii se dovedesc a fi nu numai buni cunoscători ai metodologiei de cercetare, fiind dotați cu un deosebit simț analitic și cu o impresionantă capacitate de sistematizare și descriere a cadrului geografic și a elementelor istorice, ci și cercetători care știu să valorifice critic, oportun și selectiv un bogat material documentar referitor la localitatea Jibou.

**Primarul orașului Jibou,
Ing. Dan Ghiurco**

Daróczi Mihai Iosif s-a născut în data de 30 aprilie 1990, la Zalău. Studiile le-a urmat la Școala Gimnazială „Lucian Blaga” Jibou, Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu” Jibou, Facultatea de Geografie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Tot acolo a urmat studii universitare de master și a obținut titlul de Doctor în științe geografice în anul 2021.

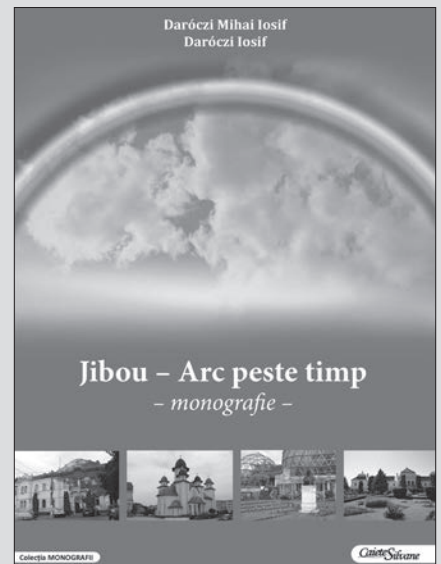
Cărți publicate: Daróczi, Mihai Iosif (2012), „Orașul Jibou, Studiu de geografie umană”, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, Lucrare de licență; Daróczi, Mihai Iosif (2014), „Strategia de dezvoltare turistică a orașului Jibou”, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, Lucrare de disertație; Daróczi, Mihai Iosif (2021), „Rolul

orașelor mici în coeziunea teritorială. Studiu de caz orașul Jibou”, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, Teză de doctorat; Daróczi, Iosif, Daróczi, Viorica, Daróczi, Mihai Iosif (2014), „Monografia satului Var”, Editura Școala Noastră, Zalău; Daróczi, Iosif, Daróczi, Viorica, Daróczi, Mihai Iosif (2018), „Monografia satului Prodănești”, Editura Școala Noastră, Zalău.

Daróczi Iosif s-a născut în data de 10 aprilie 1958, la Jibou. Studiile le-a urmat la Școala Generală Jibou, Liceul Real Umanist Jibou, Facultatea de Biologie, Geografie, Geologie, Secția Geografie – limba franceză din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Masterat în Management Educațional la Universitatea Oradea.

În cei 39 de ani de când profesază a îndeplinit diferite funcții: director adjunct la Școala Vârșolț (1987-1989), inspector școlar de specialitate la ISJ Sălaj (2003-2010), director la Școala Gimnazială „Lucian Blaga” Jibou (2010-2015).

A publicat în calitate de autor sau coautor 41 de lucrări de specialitate la Editurile Niculescu (București), Sigma (București), Nomina (Pitești), Școala Noastră (Zalău), dintre care amintim: Coste, Gheorghe, Daróczi, Iosif, Paul Petcu (2000), „Geografie. Manual pentru clasa a IX-a”, Editura Niculescu, București; Daróczi, Iosif, Coste Gheorghe, Daróczi, Viorica, Coste, Daniela (2002), „Jibou. 2002. Monografie”, Zalău; Coste, Gheorghe, Daróczi, Iosif, Paul Petcu (2004), „Geografie. Manual pentru clasa a IX-a”, Editura Niculescu, București, a doua ediție (color); Daróczi, Iosif (2007), „Ghid de pregătire Testarea națională – Geografia României”, Editura Sigma, București, coautor; Daróczi, Iosif (2007), „Ghid de pregătire Bacalaureat – Geografia României”, Editura Sigma, București, coau-

tor; Daróczi, Iosif (2007), „Geografie – Ghid de pregătire intensivă pentru examenul de bacalaureat”, Editura Nomina, Pitești, coautor; Daróczi, Iosif (2008), „Ghid de pregătire Bacalaureat – Geografia României”, Editura Sigma, București, coautor; Daróczi, Iosif (2008), „Geografie – Ghid de pregătire intensivă pentru examenul de bacalaureat”, Editura Nomina, Pitești, coautor; Daróczi, Iosif, Pop Cozac, Emil, Ianchiș, Eva (2008), „Școala Lucian Blaga Jibou – Conjuncturi și permanente”, coordonator, Editura Școala Noastră, Zalău; Abrudan, Ioan, Daróczi, Iosif (2009), „Județul Sălaj. Geografie și geografi”, Editura Școala Noastră, Zalău; Daróczi, Iosif, Coste, Gheorghe, Medve, Aurel (2011), „Obiective turistice în nord-estul județului Sălaj”, Editura Școala Noastră, Zalău; Daróczi, Iosif (2014), „Simpozion interjudețean «Prietenii naturii», lucrare apărută cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj; Daróczi, Iosif, Daróczi, Viorica, Daróczi, Mihai Iosif (2014), „Monografia satului Var”, Editura Școala Noastră, Zalău; Daróczi, Iosif, Daróczi, Viorica, Daróczi, Mihai Iosif (2018), „Monografia satului Prodănești”, Editura Școala Noastră, Zalău.

Doină de iunie

Alice Valeria MICU

Copilul nu e un dispozitiv al fericirii tale. Ea se plăsmuiește din clipe, din dăruirea de sine, din bucuria împărtășită, din generozitatea cu care ți se dăruiește celălalt. La un moment dat crezi că fericirea vine din iubire și pentru o clipă așa este. Apoi înțelegi că dispăre în chiar cea mai neînsemnată subunitate cu care s-ar putea măsura. Mai trecătoare decât momentul, decât sclipirea apei în curgerea ei. Când speri că împlinirea fericită vine odată cu copilul, cei din jur îți zâmbesc condescendent, lăsându-te în dulcea naivitate a acestei inegalabile clipe. Dar greșești fatal când vrei să umpli acest recipient al iubirii care este copilul, cu toate visurile tale neîmplinite, cu ambițiile devastatoare, cu egoismul de a te considera mai important decât copilul, fiindcă el nu e un dispozitiv al fericirii personale. Amintește-ți cele mai arzătoare dorinți din propria ta copilărie, și vei vedea câtă dreptate au coerențele inimii, cum după atâția ani, aproape nimic nu s-a schimbat în tine cu adevărat. Întrebă-ți copilul ce visează, și dacă nu știe să-și dorească ceva nematerial, învață-l. Află ce îl bucură, ce îl neliniștește și construieți împreună adevăratul dispozitiv al fericirii.

Tic-tac, tic-tac

Câtă vreme ducem cu noi copilăria, senectutea este în preajma noastră, își face simțiți colții, dar carnea sufletului ne este suficient de fermă, de rezistentă, încât nu ne lăsăm copleșiți. Facem mereu salturi în timp, unele scene par încă proaspete, altele ne sunt familiare doar pentru că le-am relatat de multe ori. Nu știi dacă vom afla ceva din mecanismele uitării. Mi-ar plăcea mult să îmi pot aminti gustul înghețatei din copilărie, două globuri în recipientul metalic, așezată pe scăunelele cu șezut împletit din pănuși, la măsuța roșie din cofetăria copiilor, la capătul aleii ce începea cu o tutungerie. Acolo era și cel mai important magazin din oraș pentru noi, magazinul de jucării, umbrit de castani bătrâni. Aș vrea să-l mai văd o dată pe unchiul Ștefan, înalt, blond, osos, cu o figură de viking neînfricat, în uniforma lui de ofițer, cum m-a luat de mână și m-a dus la cofetărie (îi plăceau la nebunie prăjiturile). Îmi cumpărasem jucăria la care cu o zi înainte renunțasem cu lacrimi în ochi. Era o mai-muțică nu mai mult de 20 de centimetri, cu blăniță

scurtă, bej și care scotea niște sunete ascuțite grozave atunci când o apăsați ferm pe abdomen. Am botezat-o Judy, deși adoram filmul „Tarzan, omul maimuță”, ca toți copiii, și ar fi trebuit să îi spun Cheetah, dar așa e când peste copilărie se așterne vâlul dens al vieții.

Chiar așa, ce le așternem copiilor peste anii cei scurți ai inocenței? Vacanțe aventuroase ori concedii într-un resort de lux? Mâncare la foc de tabără sau all inclusiv? Plimbări prin pădure, de-a lungul unui râu, scăldat zgomotos, pescuit, răsăritul pe o plajă sălbatică, pe malul unei mări unde se apropie de tine peștișori milimetrice și un pescar îți pune în palmă un crab, ori un căluț de mare rătăcit în plase în incursiunea sa de eliberare a peștilor ce au ajuns acolo? A, nu știați? Asta fac, printre altele, căluții de mare, rod plasele pescarilor și poartă în pântecul lor viitoarele generații. Sau poate că e mai comod să îi lăsăm în grija animatorilor, în timp ce noi suntem preocupați să dezvăluim în falsul demers de socializare, „concediul de vis, locația de lux, #cefrumoasăesteviața”.

„Copilăria este ca și cum ai contempla o regiune frumoasă în timp ce mergi cu spatele înainte, devii cu adevărat conștient de frumusețe în acel moment, chiar în acel moment, când ea începe să dispară”, spunea Søren Kierkegaard.

Abia am scăpat din rigorile sistemului școlar, din chingile familiei care îți spunea mereu ce și cum și când să faci, dar mai ales ce nu poți, nu ai voie, nu trebuie, nu se cade, e rușine să faci. Ai construit propriul tău castel unde ești stăpân, iar acum începi să simți că trăiești, dar, după euforia venirii pe lume a celor mici, te-ai trezit că nu mai ești tu *Primus inter pares*. Vrei să ții pasul cu cei din jurul tău, orele de muncă sunt tot mai lungi, copilul e prea gălăgios și entuziasmat de întâmplarea de peste zi, iar tu vrei liniște, în sfârșit. A doua zi ai remușcări, dar îl ferești cu un telefon nou, o consolă de jocuri, căști sofisticate. Nu se mai desparte de ele, iar atunci când încerci să-l întrebi dacă e mulțumit de cel mai nou cadou, dă din mână plictisit și rămâne în lumea pe care și-a construit-o din iluzii. Acolo e un popor întreg de inși care îl apreciază, îl ascultă, toți se tem de aceleași lucruri, iubesc aceleași lucruri, o tastă, un # și tot poporul acela empatic își revarsă virtuala afecțiune peste copilul care nu e un dispozitiv al fericirii tale.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Literatura se decriptează bine cu elementele filosofiei, după cum filosofia se repotențează cu cele ale literaturii. Ele se pot stimula cu propriile incompatibilități. Cu alte cuvinte, literatura poate filosofa, după cum filosofia poate literaturiza. După cum, evident, pot evolua total paralel, făcându-și doar discret cu ochiul. Literatul e un distilator de cuvinte, după cum filosoful e un șlefuitor de concepte pe care le transformă pînă transpare prin ele o formă de adevăr, determinînd gîndirea să-și încerce propriile limite. Valoros, literar și filosofic, este nu doar adevărul reliefat, ci, mai ales, cel impus împotriva tuturor evidențelor. Dacă în poezie cuvîntul în-cîntă, în filosofie trebuie, într-o oarecare măsură, să dez-încînte. În timp ce literatura poate merge și în pasul terestru al cuvîntului, filosofia trebuie să păsească mai mult în văzduhul conceptual. Oricum, amîndouă stau cu cîte un picior pe pămînt și cu capul în norii idealității.

*

Greu cu oamenii, mai ales atunci cînd fiecare crede indubitabil că lumea a fost făcută doar pentru el, toți socotindu-se scopul și finalitatea ei. Cînd e la profit și la bine, lumea e a fiecăruia, cînd e la răspundere și la rău, lumea e a celorlalți. De aceea, la final, fiecare se simte îndreptățit să ia toată lumea cu el în mormînt, cu speranța, desigur, că el va învia primul. Unii ar continua netulburați să trăiască chiar dacă lumea s-ar sfîrși. Și-ar muta bucuria tarele și metehnele în lumea de apoi, căreia i-ar împrumuta propriul chip. După care ar umple-o exponențial cu alte iluzii deșarte. Lumea – intricarea gratuității pure, veșnic vecină cu nimicul. Suportul unui timp care se lasă acaparat de spațiu. Poți privi lumea, în general, doar prin intermediul micilor ei particularități și amănunte. Poți înțelege *totul* doar pornind de la primul lui punct infinitezimal. Lumea – *eșecul* spectaculos al Facerii.

*

Turismul – o imbecilitate sezonieră, cea mai gregară modalitate de a scăpa de tine însuși, simplă dromomanie – *peregrinationes profanas*. (Cînd cineva se gîndește să plece într-un anumit loc, ar fi bine să se gîndească la monotonia celor care trăiesc acolo, la dorința lor de a vedea tocmai locul din care pleacă sâstisit. Căci caută extazul în locul în care alții zac de plictiseală. Unii trec total indolenți pe lângă ceea ce alții speră să vadă vreodată. După cum se miră de ceea ce au alții, neștiind nimic despre ceea

ce au acasă). De fapt, locurile străine ne ajută să ne privim altfel eul pasager, să ne apreciem preajma și datele habituale. Ne ajută să ne descoperim pe noi înșine ca vechi *cunoștințe*. Ultima extravaganță turistică pe care ne-o putem permite – drumul spre cimitir.

*

Sînt perioade anacronice, alienante, în care istoria devine, *lato sensu*, o urgență cotidiană, ea coagulînd majoritatea energiilor creative, deturnîndu-le de la menirea lor intrinsecă. Literatura, artele, filosofia dau și ele o mîna de ajutor pentru a putea conțura un nou start existențial, pentru a putea schița un nou traiect social și cultural. Îndelungata propensiune monologală se deschide spre alteritate, dialogul începe să renască din propria reclusiune solilocvială. Cuvintele, scăpate de spectrul hidos al dictaturii, încep să reanime o veridicitate înțepentă în propria monodie coșmarească. Proaspăt intrat în mirajul sacrosant al libertății postdecembriste, m-am repezit la rezerva de cuvinte nepervertite pentru a le proiecta într-o nouă dimensiune, aceea de a cuceri prodigiul unei noi realități din adîncile tenebre ale tăcerii. Sînt perioade în care libertatea devine singura *profesiune* care contează. Iar memoria culturală poate reține chiar și ceea ce istoria uită să ne învețe...

*

Trecutul – un amestec de realitate și ficțiune, un amalgam în care *depozitam* frustrări și eșecuri, dorințe amputate și vise măcelărite. Ne întoarcem în trecut ca într-un exil în care am fost reprezentați de o umbră, ca într-un coșmar în care am avut un rol marginal. Paradis și infern deopotrivă, trecutul se năruie în noi ca o cascadă care se varsă în ea însăși. Doar un interludiu mocnit mai răzbate pînă în prezent. Fiind a doua generație de țărani, după bunicul patern, scăpată de analfabetism, și primul care a părăsit satul copilăriei, rupînd „blestemul pămîntului”, acum privesc totul prin paralelismul a două lumi care se pot intersecta doar în memorie. După cum mai sînt și prima generație care a făcut saltul existențial de la opinci la pantofi, de la coada vacii la telefon mobil, de la verdele îmbietor al ierbii la cenușii indiferent al asfaltului. Toate aceste treceri și rupturi mi-au marcat definitiv raporturile cu lumile trăite și cu ne-lumile închipuite, lăsînd prezentul suspendat deasupra unui hău al trecutului...

Practicarea jocului de oină în Casa Voivodului

Ioan IELCIU

Orice activitate umană pentru a fi folositoare trebuie să-i aducă omului beneficii materiale sau sufletești. Sportul de masă, sportul fizic, indiferent dacă-i practicat de oamenii maturi, de tineri ori de copii, aduce cu sine cel puțin două beneficii și anume:

- sănătatea trupului alimentată de mișcare;
- bucuria sufletească izvorâtă din plăcerea mișcării în aer liber realizată în cadrul unei anumite comunități, respectiv bucuria dată de locul în care se practică acel sport;
- iar dacă în cadrul activității sportive sunt și rezultate apreciate de terți, bucuria practicării aceluia sport este cu atât mai mare.

Ar trebui să facem în zilele noastre o punte mentală peste timp pentru a ne da seama ce multe, ce intense preocupări pentru practicarea sportului s-au înregistrat în Casa Voivodului. Așa vom înțelege mai bine și sursa rezultatelor de excepție obținute de tinerii satului în ultimii **circa 85 de ani**. Ne vom da seama că în comuna, apoi în satul Voivodeni, s-a practicat cel mai autentic sport de masă, sport făcut de imensa majoritate a tineretului satului în fiecare din perioadele istorice la care facem referire.

Pentru comunitatea Casei Voivodului au fost trei perioade istorice în care plăcerea practicării sportului a adus și bucurii colective de aleasă rezonanță și anume:

- între anii 1934 și 1938, în Casa Voivodului au ființat în cadrul organizației Șoimii Carpaților: corul pe patru voci și formația de jocuri populare, ambele foarte cunoscute și bine apreciate; dar la Șoimiade erau deosebit de bine primite și apreciate formațiile de gimnastică, cele de atletism, de asemenea acelea care prezentau exerciții cu teme agricole; așa că, sub coordonarea dascălului Simion Colceriu, în Casa Voivodului s-au constituit în acei ani și: formația de gimnastică și atletism, respectiv formația de exerciții tematice;

Toate formațiile Casei Voivodului au adunat puncte la Șoimiada a V-a. Scopul era unul măreț: câștigarea Drapelului Olimpic

Dar în cadrul reprezentațiilor pe care le dădeau, cele patru formații nominalizate nu-și prezentau programele în același timp. Acel lucru a facilitat situația ca cei mai mulți coriști, băieți și fete din Voivodeni, să fie și jucăuși în cadrul formației de jocuri populare, de asemenea să fie sportivi în cadrul echipei de gimnastică și atletism, respectiv „să lucreze” în cadrul formației de exerciții cu teme agricole. În consecință, în anul 1938, când s-a organizat marea Șoimiada pentru câștigarea Drapelului Olimpic, cu un număr de circa o sută de membri, cele patru formații din Voivodeni au cumulat cel mai mare număr de puncte câștigate la nivel de organizație, obținând Drapelul Olimpic și dreptul de a se deplasa după drapel la Praga; și au fost la Praga tinerii satului, după cum reiese din capitoul al doilea din prezentul volum;

- în anul 1947, tineretul satului a început să învețe și să practice oina, sport cu care în anul 1951, echipa Zorile Voivodeni a câștigat „Cupa satelor” la nivelul regiunii Cluj. Imediat au urmat și alte competiții la care echipa a participat, obținând trofee. Acele rezultate au determinat tot mai mulți tineri din sat să facă sport, să joace oină;

- între anii 1968-1978, oina a fost jocul practicat de către altă generație de tineri și de copii din sat, adesea reuniți sub același stindard al seniorilor. Echipa satului, mereu cu altă componență, a participat la circa 120 de competiții cu finalitate la nivel național, calificându-se în multe finale naționale și câștigând trei cupe, **trei locuri întâi în cadrul acelor finale naționale** de competiții organizate în România.

Pentru Casa Voivodului, oina a fost o îngemănare benefică a două componente:

1. practicarea de către copiii satului, mult și cu multă plăcere a jocului „de-a una și fuga”, jocul ce are multe elemente specifice oinei (sau invers);
2. generozitatea de care a dat dovadă Simion Colceriu, cel care a învățat acest sport pentru a-l aduce în sat și a-i învăța pe tinerii Casei Voivodului să-l joace, continuând cu formarea unei echipe și antrenarea ei pentru obținerea primelor trofee.

Analizând beneficiile sportului pentru tinerii din Casa Voivodului și trecând peste cele reprezentate de sănătatea trupească și sufletească pe care sportul, mișcarea sistematică le generează, trebuie să ne raportăm timpurilor și să scoatem în evidență:

- ce posibilități de deplasare în afara satului și de a vedea alte locuri din țară aveau oamenii înainte de-Al Doilea Război Mondial (anii 1935-1940). Acele șanse

erau foarte reduse. Însă cultura și sportul i-au dus pe tinerii Casei Voivodului în câteva orașe mari din România și chiar la Praga, în Cehoslovacia;

- între anii 1948-1956, alți tineri au avut privilegiul de a fi duși din sat și de a vedea alte locuri din țară pe care, altfel, nu aveau cum să le vadă, să le cunoască. Acel lucru pentru că atunci mijloacele de transport familial (să zicem) erau rarități, erau excepții; cu toate acestea, dintre sportivii Casei Voivodului foarte mulți au fost duși, pe șpesele organizatorilor de competiții, la Jibou, Chiuiești, Cluj-Napoca, Sibiu, localități pe care le știm cu certitudine, și unde acei sportivi au fost cazați, li s-a asigurat alimentația pe perioada în care ei, de fapt se jucau, făcând sport;

- între anii 1970-1978, existau deja mijloace de transport mai multe, era și autobuz care circula din municipiul Cluj (respectiv municipiul Cluj-Napoca după anul 1974) până în sat și retur, dar posibilitățile materiale erau atât de limitate încât foarte puțini oameni își permiteau să circule în afara aceluiaș traseu; cu toate acestea, tinerii din echipa de oină Zorile Voivodeni au avut privilegiul de a se deplasa în multe orașe din toată țara unde erau organizate competițiile și unde aveau totul asigurat, fără ca sportivii să cheltuiască din banii lor.

Fără tribune, dar spectatorii se înghesuiau să vadă meciurile

Dar competițiile de oină nu presupuneau doar ajungerea la terenul de sport, susținerea meciului și plecarea acasă, indiferent dacă meciul era câștigat sau era pierdut.

Competițiile de oină presupuneau susținerea mai multor meciuri în aceeași localitate în timp de mai multe zile. Deci pe lângă activitatea din teren, în acea perioadă rămânea timp și pentru vizitarea obiectivelor și chiar a localității în sine. Erau astfel cunoscuți oamenii și obiceiurile locului de fiecare dată, erau cunoscute obiectivele turistice ale zonei, deci a fost cunoscută România de tinerii care formau, în cadrul fiecărei competiții, echipa de oină a satului.

Astfel, sportivii oiniști ai Casei Voivodului au avut ocazia să cunoască țara pe care au străbătut-o în lung

și în lat, însoțiți de o minge mică din piele, umplută cu păr, și de un băț de lemn prelucrat la strung.

Echipa Zorile Voivodeni a avut, de asemenea, ocazia să-și măsoare forțele la oină cu toate cele mai gălonate echipe românești din acele vremuri astfel:

- Universitatea București;
  - CFR Sibiu;
  - Combinatul Poligrafic Casa Scânteii București;
  - Tricolor Baia Mare;
  - Dinamo București;
  - Torpedo Zărnești și alte echipe de top din România.
- Echipa de oină Zorile Voivodeni a participat la cele mai prestigioase competiții organizate cu finalitate la nivel național astfel:
1. Cupa Speranțelor;
  2. Cupa UTC;
  3. Cupa Tineretului de la sate;
  4. Cupa UNCAP;
  5. Cupa Congresului al X-lea al UTC;
  6. Cupa României;
  7. Campionatul Republican.

Mai mult, în fiecare an din perioada 1970-1978, echipa de oină Zorile Voivodeni a participat la cel puțin o finală națională, unde a obținut rezultate remarcabile, trei dintre ele fiind răsplătite cu marele trofeu, respectiv **de trei ori a câștigat locul I pe țară** în cadrul competițiilor respective.

Iar acum rezultatele remarcabile ale echipei țin loc de cuvinte frumoase care să scoată în evidență vrednicia antrenorilor, a jucătorilor, a echipei în ansamblul său.

Pe acei jucători, și sunt foarte mulți aceia care au creat atâta faimă Casei Voivodului și au adus atâta bucurie în sat, îi vedem ades, îi tratăm, după caz, ca pe niște prieteni sau ca pe niște consăteni pe care îi întâlnim cu drag. Dar ne amintim tot mai rar și tot mai puțin de competițiile din România, câștigate de ei în numele Voivodeniilor. Tot mai puțin ne mai aducem aminte de eforturile depuse și de cupele care stau dreaptă mărturie a înfăptuirilor de excepție consemnate, cele ce constituie o zestre inestimabilă pentru Voivodeni, pentru Sălaj.

Acele eforturi generale înregistrate de toți cei implicați, încununată cu realizări mărețe pentru Voivodeni, cele care se aflau tot mai aproape de limanul uitării pentru generațiile mai vârstnice și al necunoașterii de către generațiile mai noi, m-am străduit, în limitele puterilor omenești, să le readuc în memorie sau să le fac cunoscute prin intermediul acestor pagini de carte. Astfel, vrednicia Voivodeniilor se va cuibări și va rămâne în sufletele tuturor oamenilor de bine care-și au obârșia în Casa Voivodului și nu numai.

Fragment din volumul lui Ioan Ielciu, „Monografia Casei Voivodului”, Volumul III, în curs de apariție la Editura Caiete Silvane.

James LaBrie – *Beautiful Shade Of Grey*

Daniel MUREȘAN

Încântarea magică pe care o stârnește o pictură ca Mona Lisa, mă face să mă gândesc de ce oare se întâmplă asta. Multe alte portrete ale unor pictori sunt mai corecte. Să fie frumusețea ei? Doar că nu mai e tânără (are probabil peste 30 de ani, intră în grațiile lui Balzac!), pare obosită, haine cernite de văduvă. Dar are o privire profundă, știutoare, ce te atrage irezistibil, te vrăjește, în timp ce gura șerpuitoare se răsfrânge pe la colțuri în nuanțele florilor veștejite. Parcă râde de mine, dar cu o grație și cu o superioritate ce mă face să roșesc ca un școlar. E o ducesă ce mă împinge la visare, bântuindu-mă precum o simfonie plină de viori. Simt un gând nelămurit, necuprins, ca o idee muzicală. Chipuri ce le-am mai văzut cândva îmi trec prin fața ochilor, voci parcă știute îmi sușotesc la ureche, dorințe înăbușite încep să se agite dureros în umbrele soarelui ce tocmai apune. Cred că Mona Lisa a întâmpinat, acum mai bine de trei secole, mărturisirea dragostei unui strămoș de-al meu, cu zâmbetul acesta misterios sau zeflemist pe care îl mai păstrează și astăzi.

Toți acești zei ai picturii pun stăpânire pe sufletul meu unde răsună divină muzică, ecou al lumii radioase, pe ale cărei tărâmurii vedem Frumosul, indiferent de culorile sale. James LaBrie face din tonurile de gri un curcubeu de Frumos. Altfel de cum îl știm ca vocalist la *Dream Theater*, James ne plimbă pe aleile rockului melodic din ultimii 40 de ani. Cred că este suficient să amintesc că penultima melodie de pe album este un cover *Led Zeppelin*, *Ramble On*. O piesă clasică Zep, unde LaBrie își pune în evidență măiestria vocală.

Pe disc găsim multă chitară clasică și sintetizatoare, o îmbinare de rock clasic cu pasaje de jazz, toate în ton cu vocea lui James. O producție remarcabilă, multă emoție și instrumentație liniștitoare. Lipsesc riffurile a la *Dream Theater*, dar avem multă magie acustică.

Beautiful Shade Of Grey este o aventură minunată în universul muzical al lui LaBrie. Mai puțin metal progresiv, mai mult rock melodic și chitară acustică. De ascultat!

Tracklist:

1. Devil In Drag
2. SuperNova Girl
3. Give And Take
4. Sunset Ruin
5. Hit Me Like A Brick
6. Wildflower
7. Conscience Calling
8. What I Missed

9. Am I Right
10. Ramble On
11. Devil In Drag (Electric version)

Inside Out Music 2022

Componența grupului:

- James LaBrie (voce)
- Paul Logue (chitară acustică, bas)
- Chance LaBrie (tobe)
- Marco Sfogli (chitară acustică și electrică)
- Christian Pulkkinen (clape)

Discografie James LaBrie:

- Elements of Persuasion (2005)
- Static Impulse (2010)
- Impermanent Resonance (2013)
- I Will Not Break (2014)
- Beautiful Shade of Grey (2022)

cu Dream Theater

- Images and Words (1992)
- Awake (1994)
- A Change of Seasons (1995)
- Falling into Infinity (1997)
- Metropolis Pt. 2: Scenes from a Memory (1999)

continuare pe www.caietesilvane.ro

Filmografiile Simonei

La La Land (2016)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: musical/romance

Durată: 2h 08 m

Regizor: Damien Chazelle

Scenarist: Damien Chazelle (după romanul *Good Morning, Midnight* al lui Lily Brooks-Dalton)

Roluri principale: Ryan Gosling, Emma Stone, J.K. Simmons, John Legend

Filmat în: SUA

Limbă care se vorbește în film: engleza

Premii și nominalizări: premiul Oscar pentru *Cea mai bună actriță*, *Cea mai bună coloană sonoră*, *Cel mai bun regizor*, *Cea mai bună imagine*, *Cel mai bun design de producție*; premiul BAFTA pentru *Cel mai bun film*, *Cea mai bună actriță într-un rol principal*, *Cel mai bun regizor*, *Cea mai bună coloană sonoră*; premiul Globul de Aur pentru *Cel mai bun film musical/comedie*, *Cea mai bună coloană sonoră*, *Cea mai bună actriță într-un muzical/film de comedie*; premiul Palm Springs International Film Festival Vanguard Award și numeroase nominalizări.

Un top 3 al filmelor cu cele mai multe nominalizări la Oscar așază *La La Land* (2016) alături de *Titanic* (1997) și *Totul despre Eva* (1950). Privind la această intimidantă ierarhizare a peliculelor, orizontul de așteptare se construiește vorace și nerăbdător. Cu toate acestea, genul în care se încadrează (cel al musicalurilor) ar putea părea, în primă instanță, desuet. Musicalurile au o istorie bogată, cu titluri de referință precum *Domnii preferă blondele* (1953), *Un american în Paris* (1951), *Cântând în ploaie* (1952), *Vrăjitorul din Oz* (1935), *My Fair Lady* (1964) or *Once* (2006) și necesită o virtuozitate aparte: pe lângă jocul actoricesc cer și interpretare vocală / grația unui bun dansator. Poate tocmai de aceea, una din replicile filmului pe care vi-l recomand, *that is L.A. They worship everything and they value nothing (acesta e L.A. Venerează totul și nu prețuiesc nimic, trad.n.)*, surprinde cel mai bine acest con de umbră, în care sunt aruncate musicalurile, unde atâtea talente se împletesc. Ultima dată când un regizor a câștigat Oscarul cu un musical a fost acum mai bine de 40 de ani, în

1972. (Bob Fosse cu *Cabaret!*)

Regizorul acestui film pornește în omagiul său pentru musicalurile clasice (spre care face trimiteri subtile), de la ideea că deși în viața noastră apare uneori câte un om care ne îndeamnă să ne urmăm visele și ne așază pe un drum nou, acesta nu rămâne, totuși, alături de noi. Rolul său nu a fost acela de tovarăș de călătorie, ci de profesor/mentor. Uneori, pentru acesta nutrim iubire și momentul în care drumurile se bifurcă e cu atât mai tulburător. Drumul/autostrada cu mai multe sensuri pare să fie simbolul central al acestui film. Scena de început prezintă o zi înăbușitoare de vară pe o autostradă. Bară la bară, mașinile claxonează, dar cacofonia lor este curând acoperită de cele mai diverse melodii cu puțință, care răzbat din radiourile șoferilor și se pliază perfect pe personalitatea lor. Dacă a te uita pe geam, ca-n *The Rear Window* al lui Hitchcock, e șansa de a înregistra destinele colocatarilor străini, atunci această scenă a radiourilor, care par ajustări de frecvență, spune la rândul ei o poveste. Momentul are rol dublu pentru că înregistreză și prima interacțiune accidentală a viitorilor protagoniști și, dacă în filmele siropoase conflictul se concentrează pe convergența celor două destine, aici regăsirea lor sentimentală e rezolvată relativ grăbit, pentru că miza este dusă mai departe. Iubirea unui tânăr, pasionat și pasional, visător și lefter e idealizată. Dar ce se întâmplă mai departe, atunci când visul devine realitate și conturul său înghite încet-încet universul confortabil și ușor victimizant? Mai este omul de lângă tine de ajuns? Devine el parte din visul tău, ca o globulă de sânge vital, sau trebuie să faci el loc unui drum individual, egoist, dar predestinat?

Între cei doi protagoniști, Mia (Emma Stone) și Sebastian (Ryan Gosling), chimia e aproape tangibilă. Ryan Gosling este un actor cu

aplecare spre muzică (chitară), care a fost nevoit să ia lecții de pian pentru a interpreta, fără dublură, melodiile ce asigură o parte din coloana sonoră (de care este responsabil Justin Hurwitz). Visul eroului pe care-l portretizează e acela de a deschide un bar, în care să-și readucă la viață eroii (interpreți de jazz de acum 70 de ani), într-o încercare de reîntoarcere la esența valorilor clasice. Mia este o actriță în așteptarea marelui rol, care se prezintă la toate audițiile posibile, fiind întreruptă adesea de momente mundane și superficiale, așa cum în viața reală i s-a întâmplat și Emmei. Visul cel mare, peștele sorescian e mai mult un praf cu scipici, exuberant și înșelător. Damien Chazelle e un regizor rafinat, intelectual, care pare că interpretează, la propriul pian regizoral, uverturi din epoca de aur a Hollywoodului. Fără a miza pe un final predictibil, alegerea sa este aproape borgesiană, și aici mă reîntorc nevoit la potecile care se bifurcă. Iubirea înseamnă uneori mai mult decât un drum împreună și mai degrabă un izvor nesecat, pe care-l purtăm cu noi și din care ne adăpăm sufletele în fiecare moment de răstriește și cu fiecare munte urcat.

Malaxorul de iunie

■ Numărul 4 (227)/aprilie 2022 din „**Nord Literar**” din Baia Mare are un conținut bogat și interesant. La secțiunea „Eseu”, criticul și istoricul literar Mircea Popa a scris despre Petru Dumitriu, „scriitorul cel mai controversat al epocii socialiste, al cărui destin literar poate fi comparat doar cu acela al lui Pacepa, prin proporțiile și prin consecințele sale politico-culturale”. În cadrul secțiunii „Vitrina”, Florian Copcea a prezentat volumul „Furișul din adânc” de Titu Dinuț, Gela Enea a scris despre volumul de poezii „Nespusul fărâmișos” de Mirela Orban, iar Săluc Horvat despre exegeza de critică literară publicată de Alexandru Zotta, „Exerciții de admirație. Însemnări despre creația lui Horia Bădescu”. La rubrica „Aniversare”, Gheorghe Pârja a prezentat realizările impresionante ale arhitectului Dorel Cordoș. Ștefan Jurcă a publicat un interviu cu pictorul Iosif Hamza (1937-1998), realizat în iulie 1990.

■ În revista lunară de literatură și artă „**Acolada**” din Satu Mare, numărul 3 (172)/martie 2022, Zeno-vie Cârlegea a prezentat „Mitografii. Incursiuni într-o bibliotecă mitologică” de Gheorghe Glodeanu, un volum care „ne dezvăluie o parte din zestrea mirabilă a «bibliotecii mitologice», izvor de inspirație în varii domenii ale artei (și nu numai) pentru istoria lumii de la început până azi”. Cornel Cotuțiu a scris despre volumul „Frontiere etnologice”, semnat de Menuț Maximilian. La rubrica „Parodii”, Lucian Perța l-a luat în vizor pe poetul și prozatorul optzecist Liviu Ioan Stoiciu.

■ În numărul 5 (138)/mai 2022 din revista lunară de cultură „**Curtea de la Argeș**”, criticul și istoricul literar Tudor Nedelcea a scris despre Regina Maria a României. „Am numit-o «regina naționalistă», în sen-

sul real, adânc al cuvântului. A-ți iubi națiunea nu înseamnă a urî alte națiuni, a-ți iubi mama nu înseamnă că urăști celelalte mame. Naționalismul n-are nimic în comun cu xenofobia, rasismul, antisemitismul sau alte anti..., doar cu antiprostitia”, consideră Nedelcea. În aceeași publicație, Mihaela Albu a prezentat viziunea diplomatului, romancierului, eseistului și filosofului Vintilă Horia asupra Europei la sfârșitul secolului XX.

■ În „**Răsunetul cultural**”, numărul 5 (109)/mai 2022, a fost publicat în memoriam articolul „Lupa Capitolina – legenda” de istoricul și arheologul Dumitru Protase. Membru de onoare al Academiei Române din 2003 și membru al Institutului de Istorie din Cluj-Napoca, profesorul universitar Dumitru Protase a trecut la cele veșnice în 25 aprilie 2022, la vârsta de 96 de ani. În magazinul literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Vasile Astărăstoae, fost președinte al Colegiului Medicilor din România, i-a adus un elogiu lui Mircea Gelu Buta cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani. „Omagierea la 70 de ani a Profesorului Mircea Gelu Buta este și un fericit prilej de omagiere a cărturarilor erudiți, care se trag din Școala Ardeleană și care sub deviza Nihil sine Deo constituie o forță pentru progres și civilizație”, apreciază Astărăstoae.

■ Primul număr din 2022 al revistei trimestriale „**Cronograf**” se deschide cu editorialul „Avioane de hârtie” semnat de redactorul-șef Robert Laszlo, despre precaritatea condiției scriitorilor. Publicația editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare cuprinde versuri de Ioan Moldovan, Andrei Zanca, Gheorghe Vidican, Gheorghe Izbășescu, Marius Chelaru, Gheorghe Cormoș și Ciprian Vestemean. Revista este

Anul XX, nr. 4 (227), aprilie 2022 Preț 4 lei

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

<p>Din sumar:</p> <p>PAG. 3 ESEU • Mircea POPA • <i>Cașul Petru Dumitriu</i></p> <p>PAG. 4 ESEU • Florian COPCEA • <i>Metafora și imaginarul în lirica lui Titu Dinuț</i></p> <p>PAG. 5 ESEU • Gela ENEA • <i>În albul și negrul</i></p> <p>PAG. 6 ESEU • Săluc HORVAT • <i>Alexandru Zotta – Exerciții de admirație</i></p> <p>PAG. 7 ESEU • Tudor NEDELCEA • <i>Regina Maria (1893-1947)</i></p> <p>PAG. 8 ESEU • Ovidiu PEȘCAN • <i>O cultură literară eocenică</i></p>	<p>PAG. 9 CRONICĂ LITERARĂ • Delia MUNTEAN • <i>Despre (de)formarea omului nou</i></p> <p>PAG. 10-12, 16 EVOCĂRI • Doina URICARIU • <i>Divocand/Strungul și ipanama nou despre diavolul</i></p> <p>PAG. 13 ANIVERSARE • Dorel Cordoș (1937-2022) arhitectul cerului (Gheorghe PÂRJA)</p> <p>PAG. 14 PROZĂ • Marian ILEA • <i>Protona destinată lui Petru Petruț</i></p>	<p>PAG. 2-11 POEZIE • Ioan EA. POP • Ana ARDELEANU • Miha STAN-LASCU • Grigore COMAN • Marian HOTCA</p> <p>PAG. 12 INTERVIU • Ștefan JURCĂ • <i>În dialog cu pictorul Iosif HAMZA</i></p> <p>PAG. 13 VARIA • Raul ROTIS • <i>Linia români – elicitul neamului meu</i></p> <p>PAG. 14 PARODII • Lucian PERȚA • <i>Parodii în memoria lui MOLDOVAN</i></p> <p>PAG. 20 TRADUCERI • Versuri de Elena DONZELLI (traducere din italiană de Lucia Ioana POP)</p>
---	---	--

Amintiri sunt cele ilustrate cu proiecte realizate de arhitectul DOREL CORDOȘ

ACOLADA

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Asociația Societatea Literară Acolada și S.C. Pleiada S.R.L.
nr. 3 (172) martie 2022 (anul XVII) 20 pagini

Director general: Răduț Urmescu • Director: Gheorghe Grigore

Tabloul de Maria Ciocă

<p>Gheorghe Grigore: <i>Un critic mediator</i></p> <p>D.A. Dovan: <i>O mănăstire care dezvoltă tonul</i></p> <p>C.D. Zeletin: <i>Exordiu la centenar (II)</i></p> <p>Tudorel Uriian: <i>Contemplând viața</i></p> <p>Liviu Ioan Stoiciu: <i>Poezii</i></p> <p>Adrian Dinu Radulescu: <i>Ion Ciomagi</i></p> <p>Zeno-vie Cârlegea: <i>Atitudini, incursiuni într-o bibliotecă mitologică</i></p> <p>Constantin Trandafir: <i>Complementele iubirii atopaterice</i></p> <p>Constantin Călin: <i>Journal despre Bacovia (VI)</i></p> <p>Lucia Năgăști: <i>Interviul Acoladit</i></p> <p>Nicolae Opres</p>	<p>Magda Ursache: <i>Oculul palmistului în o mie una de zile</i></p> <p>Isabela Vanlita-Scrab: <i>Dreptul să-ți scrie pe Albă</i></p> <p>Ștefan Ion Ghilimniceac: <i>Căderea noaptea cu privire la Antimihail Bodico</i></p> <p>Pavel Ștegar: <i>Despre Vibratii, cu privire la Maria Ciocă</i></p> <p>Gheorghe Glodeanu: <i>O introducere cu privire la o dramaturgie a vitelor</i></p> <p>Mircea Popa: <i>Emil Brănușaru – artiștii cu privire</i></p>
--	--

Răsunetul cultural

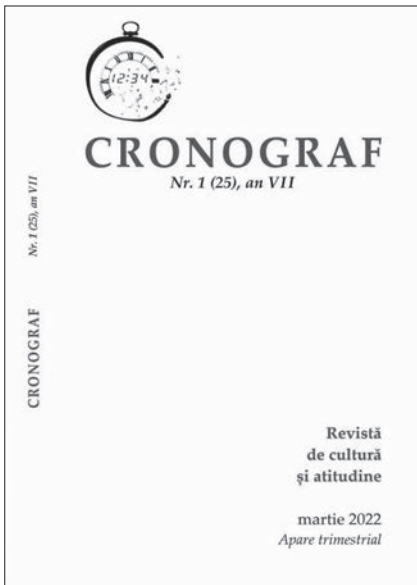
Magazin literar și artistic

An. X, Nr. 5 (109), mai 2022

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj

<p>Academicianul Dumitru Protase, lordul istoricilor antici, în vestrărie</p> <p style="font-size: x-small;">pag. 5</p>	<p>Centenar</p> <p>Gavril Scridon</p> <p style="font-size: x-small;">pag. 4-5</p>	
<p>Mircea Gelu Buta - 70</p> <p style="font-size: x-small;">pag. 6-7</p>	<p>Magda Ursache</p> <p style="font-size: x-small;">Ars Expectandi pag. 8</p>	<p>Ștefan Borbély</p> <p style="font-size: x-small;">Calendarul și politica pag. 10</p>

ilustrată cu reproduceri după lucrări ale scriitorului și artistului vizual sălăjean Flavius Lucăcel.

■ În numărul 5 (317)/mai 2022 din „**Convorbiri Literare**”, Cassian Maria Spiridon propune un nou serial dedicat istoriei revistei fondate de Societatea Junimea din Iași, la 1 martie 1867, intitulat „Seria Al. Tzigara-Samurcaș a *Convorbirilor Literare* și scriitorii interbelici”. La ancheta „Critica literară azi” au răspuns Pompiliu Crăciunescu și Cornel Ungureanu, iar poetul Sterian Vicol a realizat un interviu cu Ana Blandiana. Cristian Livescu a scris despre volumul „Poemele unui îndrăgostit” (Editura Timpul, 2021) de Adrian Matei, Constantin Dram despre romanul „Labirintul” de Adrian Lungu, apărut în acest an la Editura Limes, iar Mihaela Grădinariu despre volumul I din „Politică și canon literar” de Adrian Dinu Rachieru, lansat la Editura Eikon în 2021. Diplomatul de carieră și scriitorul Nicolae Mareș a prezentat cele zece scrisori inedite adresate de Lucian Blaga Editurii de Stat pentru Literatură și Artă în perioada traducerii și editării capodoperei literaturii universale „Faust” de Goethe, respectiv între 4 martie 1953 – 7 februarie 1954.

■ În numărul 5 (479)/mai 2022 din revista de cultură „**Arges**” a fost publicat un grupaj de poezii intitulat „Cântec pentru Ucraina – poezia războiului”. Au semnat versuri: Maria Pilchin, Grigory Semenchuk, Savu Popa, Georgiana Mărculescu, Rodica Gotca, Maria Ivanov, Madalina Botnaru, Valeria Gribinenco, Cristina Dicusar, Moni Stănilă, Sergiu Stati, Vitalie Șega, Augustina Vișan, Dumitru Crudu, Virgil Botnaru, Natalia Pîntea, Lesyk Panasiuk, Iya Kiva, Boris Gumeniuk, Vasilisa Savițkaia, Victor Cobzac, Benoit Vitse, Alexandru Popescu, Nicolae Leahu, Cosmin Perța, Ivan Pilchin, Ronin Terente și Alexandra Arnăuț. Revista Centrului Cultural Pitești cuprinde și extrase din studiul despre literatura avangardei ucrainene semnat de istoricul literar Leo Butnaru.

■ În numărul dublu 12-13/aprilie-iunie din „**Sintagme Codrene**”, revistă apărută în Baia Mare, Ică Sălișteanu a recomandat „Scrieri literare” de Olimpia Mureșan, volum despre scriitori maramureșeni. „Doamna Olimpia Mureșan, prin prezenta lucrare și-a întocmit o veritabilă ladă de zestre pentru momentul (care a venit) când notorietatea o va ademeni cu «Mantia celebrității», cum ar spune Marian Nencescu”, a considerat jurnalistul Sălișteanu.

■ „**Cafeneaua literară**” din Pitești ne propune în numărul 4 (230)/aprilie 2022 ancheta „Eminescu și poezia contemporană”. Au răspuns întrebărilor adresate de Virgil Diaconu: eminescologul Nicolae Georgescu, poetul Nicolae Silade, criticii literari Aureliu Goci, Adrian Dinu Rachieru, Iulian Chivu și poetul și criticul literar Daniel Corbu. Redăm răspunsul lui Aureliu Goci la întrebarea: „Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?»: „Opera lui Emi-

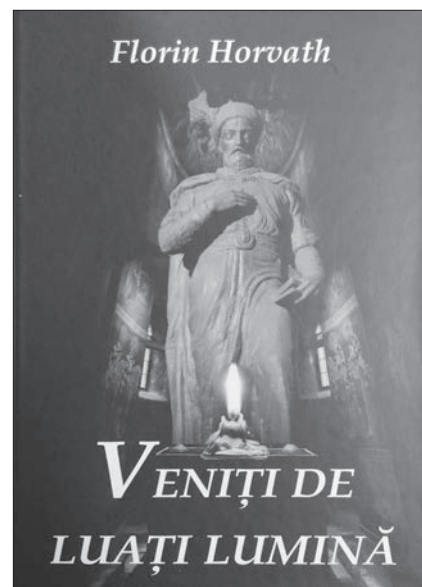
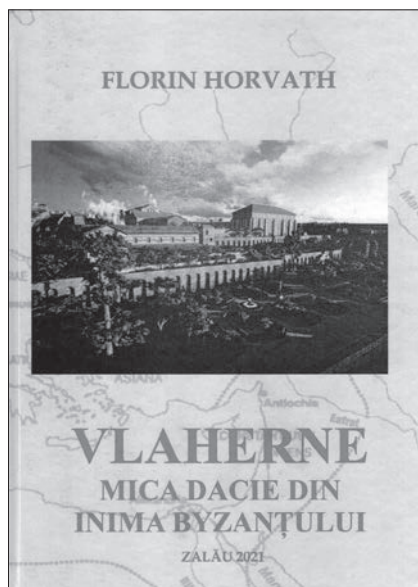
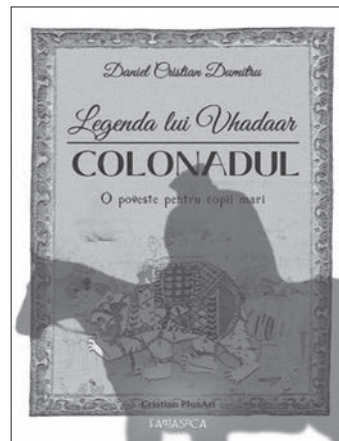
nescu s-a clasicizat, și locul său este alături de marii creatori naționali. El este pentru noi ceea ce este Shakespeare pentru englezi sau Dante Alighieri pentru italieni. Din nefericire, limba română nu are circulația englezei sau italienei, și de aceea Eminescu rămâne puțin sau deloc cunoscut pe mapamond. Eminescu, ca orice mare poet, nu este integrabil într-o «serie», iar structura tipologică a creației este și ea bipolarizată între clasicism și romantism”.

■ În colecția „Carte Medicală” a Editurii Limes din Florești a văzut lumina tiparului cel mai recent volum semnat de **Iustinian Gr. Zegreanu**, medic, poet și scriitor. „**Epilepsia. Între mit și adevăr**” este o carte de specialitate neurologică, în care se trec în revistă ultimele noutăți teoretice și practice existente la ora actuală în boala epileptică, în text existând numeroase trimiteri spre o bibliografie extrem de bogată. Lucrarea se adresează mai multor categorii de cititori fiind mai mult decât o carte de strictă specialitate deoarece epilepsia este privită în decursul evoluției sale istorice, cu referiri la diferite personalități afectate de boala epileptică, care au reușit prin activitatea lor să influențeze mai multe domenii: istorie, literatură, știință, artă”, a precizat autorul.

■ La Muzeul Național al Literaturii Române din București a avut loc miercuri, 25 mai 2022, lansarea volumelor „**Vlaherne. Mica Dacie din inima Bizanțului**” și „**Veniți de luați lumină**” în prezența autorului, **Florin Horvath**. Al doilea volum menționat a apărut în acest an la Editura Caiete Silvane. Scriitor, membru al Cenaclului literar „Silvania” și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, Florin Horvath a colaborat cu diverse reviste de cultură din țară și din județul Sălaj, printre care „Caiete Silvane”.

(A.-B.K.)

■ **Caravanele gheții.** Daniel Cristian Dumitru deschide colecția „Fantastica” de la Editura Cristian PlusArt, cu romanul „**Legenda lui Vhadaar, colonadul**” (o poveste pentru copii mari). Intriga principală reia în cheie fantastică povestea lui Tristan și Isolda, presărată cu răfuieli între voinici, care amintesc de narațiunile haiducești ale lui Panait Istrati. Oglitterat este una dintre micile „împărății” dintr-o lume acoperită de gheață. Locuitorii ei sapă în stratul de omăt ca niște mineri, ca să găsească hrană, vreascuri pentru foc, lemn pentru construcții și arme. Ele sunt schimbate pentru seu, oale și pești congeलाți aduse de caravanele numite „colonade”. Vhadaar este căpetenia și ghidul unui asemenea grup de negustori, care transportă mărfurile pe spinările unor urși, timp de mai multe luni, peste imensa banchiză. El susține că a fost trimis de împăratul Tekoonsha din Oglinniat, lumea pescarilor din insulele răsăritene, ca s-o pețescă pe Onnda, fata lui Makoonsa-Împărat. Unii au amintit, sub influența serialului „Urzeala tronurilor”, leitmotivul „Vine iarna!” (care, cum bine știm, „nu-i ca vara”). Dar autorul a creat lumea oglurilor în urmă cu două decenii, când la noi George R.R. Martin era cunoscut doar ca autor al povestirii „Regii nisipurilor”. În plus, el „scrie românește”, creează o atmosferă tradițională prin felul cum inserează în narațiune descrieri lirice în metrică populară, descântece de dragoste pentru adolescente, colinde, fragmente de baladă, formule mnemotehnice sau versuri sprințare ale unor cântece șugubețe. Onnda este o supraviețuitoare, o fată de neam mare care, pot să vă spun, deși se transformă, rămâne prințesă, dar cu o latură eroică, care promite noi aventuri: o „colonădeasă”.

■ Dragostea dintâi.

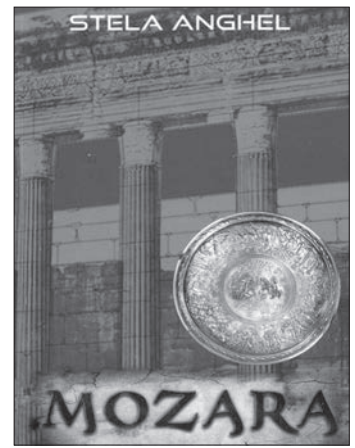
Pentru mulți tineri gazetari, Lucian Ionică rămâne conferențiarul de la Universitatea de Vest din Timișoara cu care au ținut diferite cursuri de jurnalism, unde a putut să transmită din experiența sa de redactor-șef, iar apoi de director al studioului regional TVR Timișoara. Pentru membrii cenaclului SF „H.G. Wells”, el este unul dintre fondatorii care s-au întâlnit în

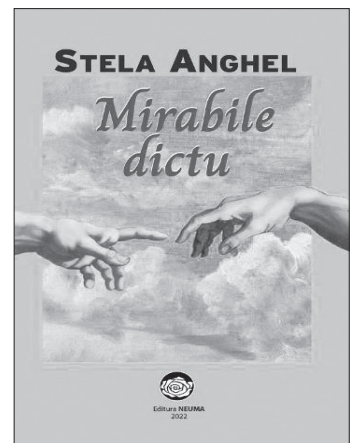
9 noiembrie 1969 cu Adrian Rogoz, sufletul legendarei reviste CPSF. Elevul de atunci spunea: „Doresc să fac o literatură pe care aş numi-o «umano-fantastică», o literatură în care ideea științifică, mașinăriile, invențiile ca scop principal să dispară.” O primă transpunere a acestui crez a fost volumul de povestiri „Ziua confuză” (Editura Albatros, 1983). Mircea Oprea remarcă: „Povestirile din această culegere își refuză deliberat spectaculosul și, la fel, condiția eroică a personajelor.” Inedita concepție estetică a fost perpetuată vreme de patru decenii și a impus o viziune literară singulară, într-un domeniu unde mulți alții au deviat către spectaculosul facil. Iată că acum scriitorul și-a adunat toate celelalte proze scurte (schițe și povestiri „aproape SF”) și le-a publicat într-o altă carte, intitulată „Dincolo de albastrul cerului” (Editura Brumar, 2022). Textele au apărut în Almanahul Anticipația, diferite antologii, reviste literare, fanzine și microfanzine timișorene. „Acest volum, cu povestiri bine încheiate despre lumea noastră și cea de dincolo de noi, dă semn despre evoluția genului”, apreciază în prefață Cornel Ungureanu.

■ **Nu căuta departe...** Romanul „Mozara” (Editura Agora, 2021) redă o călătorie inițiată în Orient, care se termină în actuala zonă de conflict, pe Insula Șerpilor, „stânca” din Marea Neagră, unde cândva fusese ridicat un templu grecesc: mormântul lui Ahile

Peleianul, amintit și de o baladă populară legată de căsătoria imposibilă între Soare și Lună. Eroii sunt patru jurnaliști: naratoarea, personajul principal (Mozara e un nume de bărbat), româncele Josepha și ghidul Ahmad. „Necunoscutul e în noi”, se citează ca motto din Alexandru Philippide, pentru a sublinia spiritualitatea demersului de descoperire a sinelui. Pornind din Paris, țelul este cercetarea Templului lui Baal din Palmyra, unde s-ar păstra „papirusuri din vremea lui Fakir-al-Din II, emirul”. Cartea a fost prezentată la lansarea volumului de poeme „Mirabile dictu”, organizată la Biblioteca Județeană Sălaj în 25 mai a.c., la care au venit mulți elevi de la Colegiul Național „Sylvania” și de la Liceul Pedagogic Zalău. Au vorbit Mariana Lucia Marian, directoarea instituției, profesoarele Dorina Tuduțe și Ioana Tuduțe, eleva Sorana Avram. Au participat Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, scriitorii Ion Anghel-Mănăstire, Carmen Ardelean, Ion Pițoiu-Dragomir, Doina Ira-Tăutan, Viorel-Gheorghe Tăutan, Simone Györfi și subsemnatul. Să menționăm că un templu al lui Baal se găsește și în Sălaj, printre ruinele fostei metropole Prolissus. El a fost ridicat de arcașii palmyrieni trimiși să apere limesul nordic al Imperiului Roman și drumul sării de Dej.

Pornind din Paris, țelul este cercetarea Templului lui Baal din Palmyra, unde s-ar păstra „papirusuri din vremea lui Fakir-al-Din II, emirul”. Cartea a fost prezentată la lansarea volumului de poeme „Mirabile dictu”, organizată la Biblioteca Județeană Sălaj în 25 mai a.c., la care au venit mulți elevi de la Colegiul Național „Sylvania” și de la Liceul Pedagogic Zalău. Au vorbit Mariana Lucia Marian, directoarea instituției, profesoarele Dorina Tuduțe și Ioana Tuduțe, eleva Sorana Avram. Au participat Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, scriitorii Ion Anghel-Mănăstire, Carmen Ardelean, Ion Pițoiu-Dragomir, Doina Ira-Tăutan, Viorel-Gheorghe Tăutan, Simone Györfi și subsemnatul. Să menționăm că un templu al lui Baal se găsește și în Sălaj, printre ruinele fostei metropole Prolissus. El a fost ridicat de arcașii palmyrieni trimiși să apere limesul nordic al Imperiului Roman și drumul sării de Dej.

(G.-D.G.)

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVIII, Nr. 6 (209), iunie 2022.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvus
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii iunie

(din Dicționarul **Sălaj – Oameni și Opere**.)

Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Pop Ileana Grațiana – meșter și artist popular, 1 iunie 1943; **Negrean-Brudașcu Sava** – artistă, 2 iunie 1947; **Abrudan Ioan** – profesor, 3 iunie 1956; **Sestraș Radu Emil** – profesor, 3 iunie 1961; **Márkus Barbarossa János** – scriitor, pictor, 4 iunie 1955; **Pop Ana** – restaurator, 8 iunie 1946; **Lung Voichița** – profesoară, 8 iunie 1960; **Pițoiu Ion I.** – profesor, artist plastic, 8 iunie 1988; **Vicsai János** – profesor, 9 iunie 1947; **Dragoș Mircea** – economist, 9 iunie 1955; **Satmari Iarina** – scriitoare, 9 iunie 1999; **Rusu Vasile** – scriitor, 10 iunie 1936; **Kiss Sándor** – profesor, 10 iunie 1953; **Pap Samuel** – artist plastic, 10 iunie 1953; **Ardelean Daniel** – profesor, 10 iunie 1974; **Ataba Emilia** – poetă, 11 iunie 1969; **Contraș Aurel** – sculptor, 12 iunie 1938; **Nemeș-Vintilă Onuc** – jurnalist, scriitor, 12 iunie 1946; **David Aurel** – sociolog, istoric, 12 iunie 1951; **Eperjesi Noémi** – designer, grafician, 12 iunie 1979; **Vanca Artemiu Iosif** – inginer, scriitor, 14 iunie 1936; **Ardelean Teodor** – cercetător șt. – 14 iunie 1951; **Panc Alin** – actor, 14 iunie 1973; **Goanță Irina** – profesoară, 15 iunie 1947; **Chindriș Vasile** – medic vet., 16 iunie 1955; **Albu Traian** – profesor, 17 iunie 1937; **Pripon Emanoil** – cercetător șt., 17 iunie 1967; **Pavăl Călin Mihai** – jurnalist, 17 iunie 1969; **Prune Gruici Maria** – artist plastic, 19 iunie 1936; **Ghiurco Ioan** – preot, 20 iunie 1942; **Molnár Andrea** – poetă, 20 iunie 1996; **Pop Iuliu** – profesor, 21 iunie 1933; **Poienaru Ștefan** – inginer, 21 iunie 1946; **Szabó K. István** – regizor, scriitor, traducător, 21 iunie 1977; **Taloș Ion** – etnolog, cercetător, 22 iunie 1934; **Szilágyi Ferenc** – geograf, 23 iunie 1978; **Barta**

Nagy Ilona – artist plastic, 24 iunie 1958; **Maxim Aurel** – inginer, 24 iunie 1967; **Munteanu Augustin Liviu** – inginer, 26 iunie 1940; **Baboș Costel Petru** – scriitor, 27 iunie 1962; **Blaga Ioan Petre** – profesor, 29 iunie 1954; **Seleși Cosmin Ovidiu** – actor, 30 iunie 1977; **Chira Alex Teofil** – solist instrumentist, 30 iunie 1997.

Comemorare Iuliu Suciul – 10 ani de la moarte

Suciul, Iuliu – profesor. N. 30 august 1938, Cluj – m. 12 iunie 2012, Zalău.

Viața și activitatea: absolvent al Facultății de Filologie-Istorie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj (1962). În perioada 1962-1968 a fost profesor la școlile generale din Stârciu, Horoatu Crasnei și Jibou, județul Sălaj. În anul 1968 a fost promovat inspector de specialitate la Inspectoratul Școlar al Județului Sălaj, apoi a ocupat, prin concurs, un post de profesor de limba și literatura română la Liceul Pedagogic Zalău (1970-2000). A fost director adjunct la Liceul Pedagogic Zalău (1970-1978), direc-

tor la Liceul Industrial nr. 1 Zalău (1978-1982), director adjunct la Liceul Industrial nr. 5 (fostul Liceu Pedagogic) Zalău (1982-1990), director al Școlii Normale Gheorghe Șincai Zalău (1990-2000). A coordonat activitatea de perfecționare a educatoarelor și învățătorilor din județ, a condus lucrări pentru obținerea gradului didactic I, a predat cursuri de specialitate și de metodică specialității, a susținut cursuri și seminarii de *Literatură română*, *Literatură pentru copii* și *Metodica predării limbii române în învățământul primar* în cadrul Colegiului Universitar Pedagogic Zalău, secție a Facultății de Psihologie și Științe ale Educației în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (2000-2005). A obținut numeroase premii și mențiuni cu elevii participanți la fazele județene și naționale ale concursurilor școlare de literatură și a condus cenaclurile literare ale elevilor din școlile unde a profesat. Din anul 1962 până în 1990 a fost responsabilul cercului profesorilor de limba română din liceele județului Sălaj. A fost secretarul Societății de Științe Filologice – Filiala Zalău (1962-1990), redactor-șef al revistei *Silvania* (2002-2003) și membru în colegiul redacțional al revistei **Școala Noastră**. A condus, în calitate de președinte, Cenaclul literar *Silvania* (1978-1991; 1997-2011). În perioada 6 ianuarie 1990 – 6 iulie 1990 a fost primarul municipiului Zalău. **Premii:** diploma de *Profesor Evidențiat*, medalia *Credință cetății* (Zalău, 2004), Diploma de Onoare *Oameni de seamă ai Sălajului* (Zalău, Biblioteca Județeană Sălaj, 2008). **Colaborări:** **Tribuna** (Cluj-Napoca), **Transilvania** (Sibiu), **Silvania**, **Școala Noastră**, **Caiete Silvane**, **Năzuința**, **Graiul Sălajului**.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Dante Alighieri (1265-1321)

Cel mai mare poet italian a impus în poezia de dragoste o temă ce se va prelungi peste secole: *relația cu o absentă*.

„... dacă luăm *Divina Comedie* în ansamblul ei, n-o putem compara cu nimic altceva decât cu *întreaga* operă dramatică a lui Shakespeare.” (T.S. Eliot).

Sonetul XXIV din *Vita nova*

O, pelerini cu mintea îndreptată
Aiurea când v-abateți prin cetate,
Veniți din locuri tare-ndepărtate,
Precum înfățișarea vă arată,

Că n-ați vărsat o lacrimă curată
În mijlocul cetății întristate,
De parcă nu ați ști-n ce plâns se zbate
Și cât de mult și greu e tulburată?

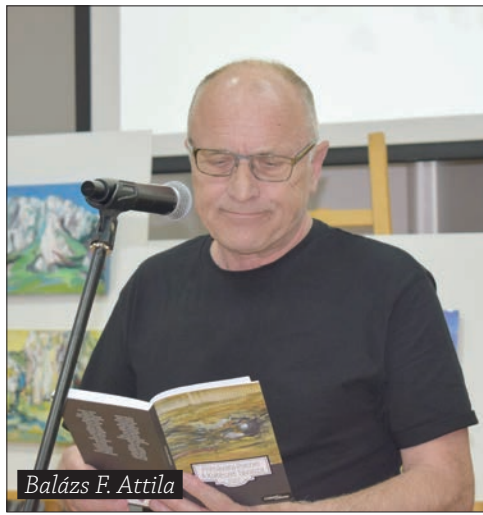
De veți pleca urechea către toate,
Suspину-mi spune-n piept că de pe-aice
Niciunul neplângând n-o să se-ntoarcă...

Ea și-a pierdut-o azi pe Beatrice!
Cuvântul care-o amintește poate
Oricărui lacrima din ochi să-i stoarcă...

(Traducere de C.D. Zeletin, în *Sonetul italian în Evul Mediu și Renaștere*, vol. I, Editura Minerva, București, 1970)

Daniel Săuca

Balázs F. Attila

Demény Péter

Dina Horvath

Devecseri Zoltán

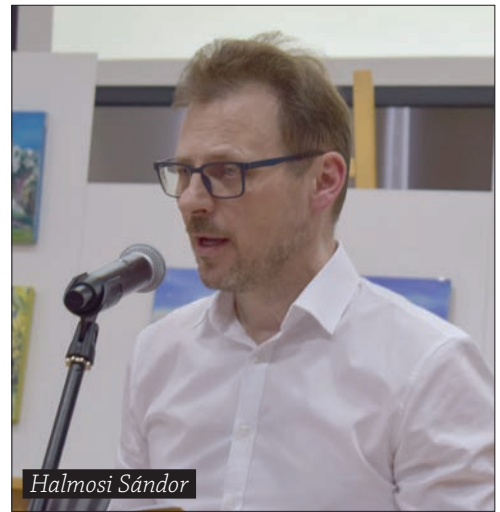
Molnár Henrietta

Egyed Emese

Oláh András

Halmosi Sándor

Molnár Andi

Jász Attila

Viorica Mureșan